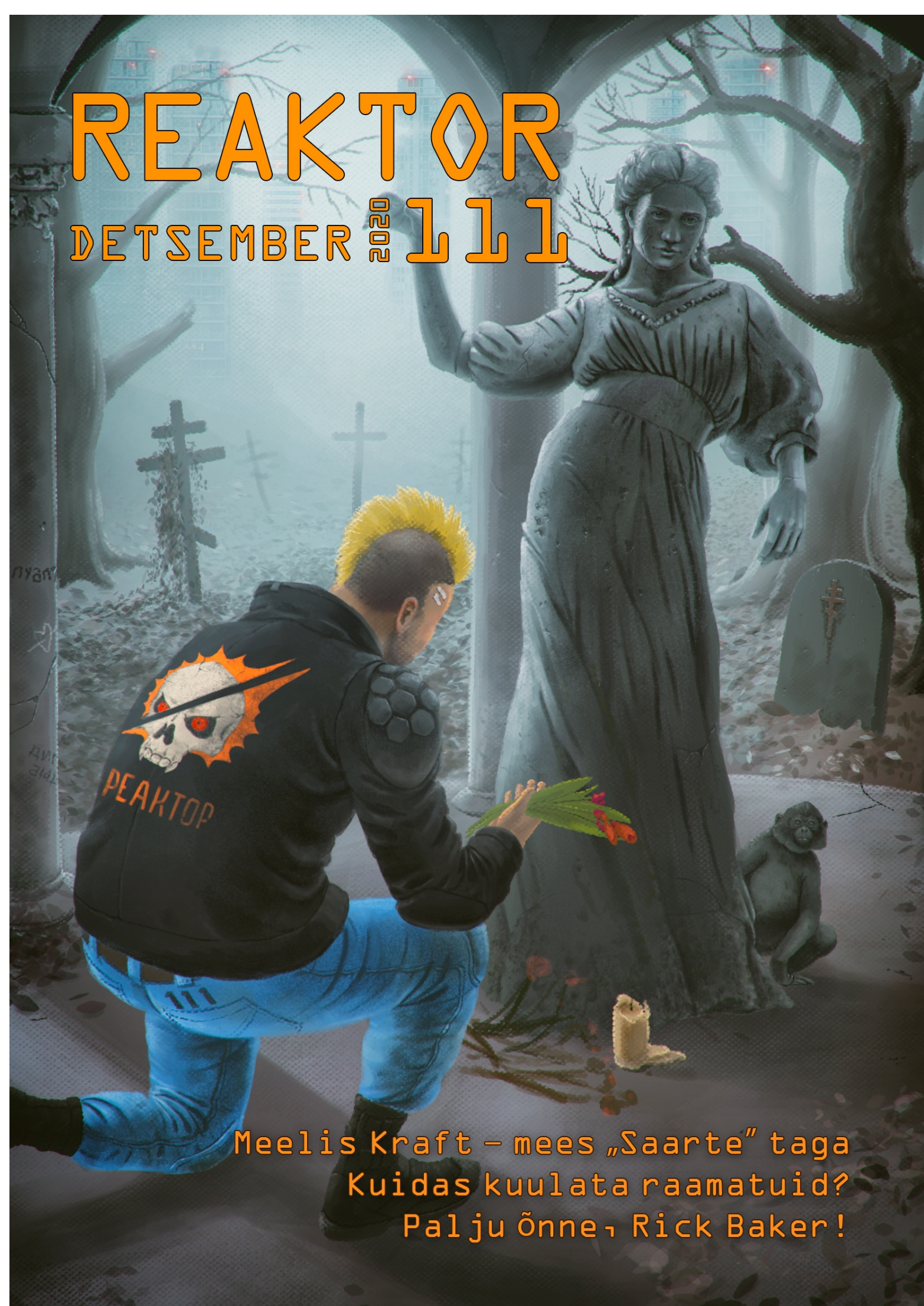

REAKTOR

DETSEMBER 2011

Meelis Kraft – mees „Saarte” taga
Kuidas kuulata raamatuid?
Palju õnne, Rick Baker!

Peatoimetaja veerg 12/20 (Triin Loide)

Detsembrikuises ja selle võika aasta viimases Reaktoris on nii lugemist kui on ka juba tublisti loetud – arvustusi on ka seekord kenasti, oleks ometi lugejatel jaksu ja energiat seda toredat joont hoida.

Algupäraseid jutte on kolm ning raamatukatkendite hulk on samuti üsna muljetavaldav, nii et päevaks-paariks ehk piisab ulmeliseks meelelahutuseks ning polegi see kodus istumine nii tüütu enam ...? Näiteks on lugemiseks katkend teosest, mida veel raamatupoe lettidelt polegi võimalik leida: "Planetaarsed lood" ja sealt jutt ["Punane Peri"](#). Aga saab maitse suhu ka Beljanini ["Lendavast laevast"](#) ning Zelazny ["Igikeltsast ja tulest"](#).

Intervjuu on [Meelis Kraftiga](#). Meelis andis üsna hiljuti välja oma jutukogu "Saared" ning tegi seda täitsa ise oma jõu ja nõuga. Tegelikult pole see viimane muidugi päris korrektne, sest nii nõu kui ka jõu osas anti talle tublisti abi paljude inimeste poolt. On ka hea meel öelda, et üksikprojektiks see ei jää ning Kraftil, kellega soovijad võivad pärast koroonaviiruse möödumist uuesti Tartu ulmekirjutamise töötubades näost-näku kohtuda, on päris mitu projekti juba soolas ja soojas. Aga kust tuli mõte ise raamat välja anda? Ja miks just saared?

Jutuautoreid on kolm nagu ma ennegi ütlesin: Tormi Ariva jutt ["Tühi paun"](#) on seekord ilmselt mu isiklik lemmik, aga ärgu teised lasku ennast üldse häirida sellest ega solvugu, mul on Tormi stiili suhtes lihtsalt teatud isiklik nõrkus. Risto Juvaneni ["Perefotod"](#) ja Helina Ravasoo ["Järv"](#) ootavad omi austajaid, kusjuures "Järv" põhjustas mulle teatud ebamugavustunnet lugedes. Mulle nimelt üldse ei meeldi, kui miski vee all ... Aga see selleks, ei hakka siin sisu ette ära rääkima ega lugemisrõõmu rikkuma, ütleme lihtsalt nii, et järvede linnas Viljandis sündinu ja siin elava inimesena on mul nende mudaste aukudega oma suhe. Juvaneni "Perefotod" aga pani mõtted liikuma ja sobiks minu arvatel autoril pikemaks tekstiks kirjutada. Mul oleks hea meel, kui tulevikus ilmuks palju romaane, mille eessõnas seisaks, et "Idee sai alguse Reaktoris kirjutatud jutust, kus ..."

Miks mitte?

Nagu alati, siis omal kohal on ka meie Ulmkonnakroonika, mille täiendamiseks ootame alati iga kuu jooksul ideid ja mõtteid, see võiks omamoodi uudiste- ja kuulutustetulp olla. Mis mõttes võiks, see juba ongi, aga iga tulpa annab suuremaks ja kenamaks ehitada. Peaasi, et see ei laula estraadilaule ega selle küljes poleks vilkuvaid tulukesi ... See on muidugi jällegi minu kui viljandlase isiklik trauma, mida ma siin välja elan pahaaimamatute ulmikute peal. Jah, ja ulmkonnakroonika staariks on seekord Elar Haljas, kelle halja töö vilja (heh-heh) oleme saanud mitu numbrit nautida ning just sellesse numbrisse on tema panus olnud eriti tõhus. Haljas peaks, muide samuti olema Viljandimaa mees, nii et ehk pärast katkuaega saab ka siinmail ulmekirjutamise töötoa käima tõmmata.

Eelmise Reaktori juttude arvustamisega jätkab ka [Tõnis Hallaste](#), kes on arvustamisest teinud erilise kunstivormi ning oma panuse annab ka [Weinberg](#).

Ja mis arvustamisesse puutub, siis jah, eelmisel kuul on kõvasti loetud ja loetule hagu antud. Arvustusi jagub, eraldi ei hakkagi neid siin välja tooma. Siiski, hea meel, et arvustatud sai ka [Krafti "Saared"](#), kohe selline tunne, et intervjuu läks asja ette. Kalveri õnnesoovid läksid [Rick Bakerile](#) ning ka artiklite-ülevaadete osas päris nullpunkt kirja ei lähe, Elar Haljas andis ülevaate sellest kuidas [kuulata raamatuid](#).

Kaanepildi autor on Meelis Krošetskin.

Ilusat vana aasta lõppu ja kohtumiseni juba uuel aastal!

Tervitades

Triin & toimetus

Intervjuu: Meelis Kraft väärtustab ideid ja peab Eesti ulmerahvast erakordseks (Triin Loide)

Meelis, hoian praegu käes sinu alles üsna hiljuti välja tulnud jutukogu “Saared”, mille sünni juures mul endalgi oli hästi otsapidi au olla. Alustamegi siis sellest, et kunas, kuidas ja kus see jutukogu alguse sai?

Esimene väga põgus mõte võis tekkida juba umbes kolm aastat tagasi. 2017. aastal saatsin ulmejutu võistlusele jutu „Ühtegi üleliigset inimest”, mis ei jõudnud seal kahjuks mitte kusagile. Mingil põhjusel ei andnud ma tookord Reaktori toimetajale Artur Räpile luba seda ka Reaktoris avaldada. Kuigi mõni jutt oli tegelikult juba varem mingisugusel teisel, esialgsel kujul olemas, võib just seda 2017. kevadet lugeda alguseks. Võtsin vastu strateegilise otsuse oma enda arvates paremaid lugusid raamatu jaoks hoida ja mitte liiga kergekäeliselt avaldada. Seda teadsin kohe, et enamus jutte peab olema laiemale (ulme)avalikkusele tundmatud.

Triin, sinu „hästi otsapidi au” on palju suurem kui see formaalselt võib tunduda. Tänu sinule sain üle mitmest üldsegi mitte kergest lastehaigusest. Täpselt sihitud repliigid panid mu esmakordselt juurdlema, et mingi lõik või lause, mis mulle endale nii naljakas tundub, ei pruugi seda loo kontekstis üldsegi olla.

Luba, ma tuletan sulle meelde üht meie vestlust: „Sul on halb komme hakata heietama mingitest *random* asjadest, mis looga absoluutselt kuidagi ei haaku ja meeleolu rikuvad tähelepanu hajutavad jne. See ei ole selline stream of consciousness diipleiv soga, kus vahet

pole, mida kirjutad, "slice of life" on ikka edasi antud."

Arenesin tänu sinule palju. Aitäh, et varastasid oma niigi pilgeni täis päevakavast veidi aega „Saarte” jaoks.

Lisaks tahaksin tänada keeleteimetajat Kristjan-Jaak Rätsepat, kellest oli suur abi ning kes aitas mind ka sisulise poole pealt natuke. Aitäh!

Tähendab, jah ... On's vaja nüüd kohe tsiteerida ... Aga liigume edasi. Sa andsid selle raamatu ise välja. Kust selline julge otsus?

Otsus küpses aeglaselt, aga kindlalt. „Saartest” olid ka mõned kirjastused huvitatud, nii et enda kulu ja kirjadega välja andmine ei olnud paratamatu sundkäik. Isekirjastamine tundus ja tundub siiani huvitav. Mul on tegelikult kogemusi väikeettevõtjana, firma on mul ka. Lisaks veel üks suur pluss: mul on kodus küljendaja-kujundaja disainerist abikaasa näol täiesti olemas.

Vahel oleme isekirjastamist arutanud Tartu kirjutamistoas Joel Jansi ja Maniakkide Tänavaga, kes tegid mõned aastad tagasi oma kirjastuse nimega Lummur. Olen alati saanud neilt oma konkreetsele küsimusele asjaliku ja abistava vastuse. Seegi lisas uusi kive sellesse müüri, mida ma ladusin. Tekkis teatav kindlustunne, et häda korral saavad sõbrad nõuga ja miks mitte ka jõuga appi tulla.

Lõpuks tunduski, et proovin ise. Kui keeruline see ikka olla saab ...?

See on tegelikult ju ikkagi päris suur risk. Kirjastused küll autorit üle ei kulda, aga võtavad kogu asjaajamise enda peale ja kannavad ka kõik võimalikud kulud ...

Tõsi, on tõesti risk. Kui üldse ei ole mingisuguse ettevõtlusega tegelenud, läheb kindlasti keeruliseks. Lisaks asjaajamisele tuleb tunda ka näiteks raamatupidamist. Mul läks selles mõttes hästi, et Kulka toetas mind trükikuludega, kuigi ma ise pigem arvestasin, et ega ma nende käest raha ei saa.

Kui 2018. aastal hakkas jutukogu peas rohkem kuju võtma, hakkasin regulaarselt iga kuu raha kõrvale panema. Tegin trükikojale hinnapäringu ja sain enam-vähem vajamineva summa teada. Nii et ilmunud oleks „Saared” nii või teisiti.

Kui keegi küsiks minult, kuidas anda välja raamat, siis soovitaksingi sama trikki. Kirjutada ja ise koguda samal ajal raha trükikulude katmiseks. Need on üksteist toetavad tegevused, kirjutamine motiveerib raha koguma ja vastupidi. Ja uskuge, selle 1500-2000 eurot oleks te mitme aasta jooksul nagunii olme ja muu tühja-tähja peale ära kulutanud.

Mis on isekirjastamise juures olnud lihtsam kui arvasid? Mis raskem?

Raamatu raamatupoodidesse müüki saamine on olnud üllatavalt lihtne. Ma arvasin, et nad peavad ikka palju tõsisemalt valima. Statistika järgi ilmub Eestis iga päev umbes 10 uut trükist. Igaüks, kes on raamatupoes käinud, teab väga hästi, et uue kirjanduse riul ei uuene nii kiires tempos. Ma ei kujuta ette, kus ja kellele need teosed kõik maha müüakse, ühte raamatupoodi ei saa igatahes 4000 uut nimetust aastas ära mahtuda.

Otseselt väga raskeid tegevusi praegu ei meenu. Mõned asjad on sellepärast rasked, et on surmigavad. Igasugused aruanded, lepingud, see kurikuulus raamatupidamine jms.

On üks töö, mida ma pidasin tüütuks kohustuseks, aga mis osutus hoopis väga meeldivaks. Nimelt hommikune raamatute pakkimine ja saatmiseks ettevalmistamine.

Lisaks kõigele nähtavale, usun, et on üks nähtamatu faktor, mis teeb mu elu väga palju lihtsamaks. Minu uni on rahulik ja ma ei pea teiste inimeste peale vihastama, sest kontroll enda loomingu üle on ainult minu kätes.

Kaane kujundus on väga kaunis. Ilu on muidugi subjektiivne, aga räägi lähemalt: mida ma õieti vaatan? Kes need on seal saarel?

Täna väga! Nagu ma juba eespool mainisin, siis tegi kujunduse mu naine Lilian. Kaanel on kujutatud üht väga konkreetset stseeni viimasest loost. Ma kirjutasin isegi juttu veidi ümber, et kirjeldus ja pilt paremini kokku läheksid. Näiteks koristasin saare servadel kasvanud tiheda kõrkjavõsa ära, et pilti minimalistlikumaks muuta. Kõnealune stseen on jutus võrdlemisi oluline. Kuna sellest positsioonist nägi vaatepilti kaks tegelast, võib lugeja või niisama kaanepildi vaataja ise vabalt fantaseerida, kumma nahas olemist ta ise oleks eelistanud.

Lisaks oli ka oluline, et me saime terve saare korraga pildi peale ära mahutada. Ühegi teise jutu ja saare puhul ei olnud see võimalik. Tõsi, saare üks serv läheb kaadrist välja, aga kujundaja ütles selle peale, et nii ongi parem, muidu paistab välja, et on üritatud kramplikult saar tervenisti pildile mahutada.

Modellideks olid aga mu enda lapsed. Nii et selline väike pereprojekt. Tundub, et koostöö kunstnikuga ka jätkub. Tasapisi arutame uute raamatute kujunduskontseptsioone, mis võivad muidugi ajas muutuda.

Miks just “Saared”? Kust sündis idee teha jutukogumik sellise läbiva temaga?

Niisiis, 2017. aastal oli mul üks jutt, mida tahtsin trükitud kujul avaldada. Alguses plaanisin hoopis teistsugust jutukogu ja mul ei olnud sellist läbivat teemat. Vaatasin oma ideede panka ja mõtisklesin, et milliseid jutte võiks kirjutada, aga asi ei haaranud mind üldse kaasa.

Kuna parajasti oli suvi, käisin igal õhtul jalgrattaga ujumas. Nõo Vesikijärvel on kaks saart. Istusin pärast ujumist pingil, vaatasin neid saari, rüüpasin õlut ja mingil hetkel toksisin telefoni: „Pimedus, udu ja pesunööril ripuvad valged voodilinnad hirmutavad inimesi. Nende sees ja taga varjab end tundmatu hädaoht. Sa oleksid saanud põgeneda, oleksid sa vaid õigel ajal näinud, et see sind jahib.

Saar saaks samuti inimesi hirmutada, kuigi vastupidi. Sa võid juba kaugelt näha, kuidas hädaoht läheneb. Aga sa ei saa põgeneda. Kümme saart. Kümme ebatavalist juhtumit.”

Nagu näha, kümme juttu siiski ei tulnud.

„Viimne vastulöök” oli olemas, samuti olid esimese valmiskirjutatud versiooni kujul „Tagasipöördumine kummitavatele randadele” ja „Katkise torni linn”. Kolm, „Cali Mobilia”, „Pasir Hijau saare saladus” ja „Hüvasti, Sõbrad” kirjutasin juba nn. tellimustööna jutukogusse.

Huvitav areng toimus vahepeal „Pasir Hijau saare saladusega”. Elu ise jõudis ette ja andis võimaluse pandeemiat tunduvalt paremini kirjeldada, aga ma loobusin sellest. Sellepärast ei leia jutust viiteid meie armsale koroonaviirusele. See oleks olnud konjunkturism ja ma põhimõtteliselt jälestan konjunkturismi.

Kas mõnda juttu on plaanis edasi arendada? Millist?

Tõesti, vähemalt kaks lugu saavad tulevikus ka arenduse. „Tagasipöördumine kummitavatele randadele” juba järgmises raamatus, mis minu nime all ilmub. „Ühtegi üleliigset inimest” kirjutasin kunagi kui tillukese jupikese palju suuremast loost. Nii, et sellele maailmale, kus need vaesed hinged ringi ekslevad, tuleb kunagi põhjendus külge. Aga see on väga pikk plaan.

Mitmed inimesed, kes on juba „Saari” lugenud, on avaldanud arvamust, et „Cali Mobilia” lõppeb liiga vara. Ise ei oleks ma selle peale tulnud. Kes teab, võib olla seiklevad needki tegelased kunagi mõnes pikemas tekstis edasi?

Ma olen harjunud sinust ikka kõnelema kui “Meelis Ivanovist”. Miks Kraft? Täheajas ja

Tuumahiius oled ikka enda nimega.

Ivanove on maailmas kahjuks liiga palju, väidetavalt umbes kaks miljonit. Kui kõik eestimaalased pluss pool miljonit lätlast oleks ühe ja sama nimega, peaksime me ka ennast kuidagi eristama. Ulmekirjanduse Baasis on kaheksa Ivanovi. Seega liiga levinud nimi.

Kraft oli ühe mu vanaema neiupõlvenimi. Ehk siis täpselt sama palju minu nimi kui Ivanov, Orav või Luigujõe. Kraft sobis kirjanduslikuks pseudonüümiks kõige paremini.

Pseudonüümi valimiseks on esimese enda nime all ilmuva raamatu ilmumine minu arust viimane aeg.

Ma tean, et sul on tegelikult suured plaanid ning päris mitme järgmise raamatu ideed ka kenasti soolas juba. Räägi neist äkki lähemalt.

Jah, praegu töotan korraga kahe romaani käsikirja kallal. Üks ilmub loodetavasti järgmisel, 2021. aastal. Tegemist on üleloomuliku noortepõnevikuga ja see on planeeritud kahe osalisena. Teise käsikirja esimese mustandi lõpetasin novembris, hetkel puhkan pisut ja jaanuar kulub juba ümberkirjutamisele. Tööd on õnneks palju ees.

Kas midagi post-apokalüptilist ka plaanis on? Ma, ee, sõbra jaoks küsin.

Lahe sõber sul. Ütle talle siis edasi, et üks käsikirjadest on tõesti apokalüptiline. Tegevus toimub käsikirjas paralleelselt enne ja pärast Sündmust.

Kuule, räägi nüüd ikka lähemalt. Niimoodi ei saa uudishimu üles kütta ja siis salatseda.

Hea meelega räägiks, aga mul on omad salajased plaanid selle käsikirjaga. Las sõber ootab ja kannatab, siis näeb.

Sa pole ei kirjanduses ega ka ulmepõllul mingi uus kündja. Nagu ennegi mainitud, siis oled leidnud oma tee ka kogumikesse, löid kaasa kunagises Jutulaboris jms. Aga pigem ikka tasa ja targu ja väikestviisi. Kust nüüd äkki selline energia- ja loovuspuhang?

Ühtpidi pühendan ma kirjutamisele tõesti rohkem aega kui varasemalt. Teistpidi on tekstid ka pikema aja jooksul sahtlisse tekkinud. Hästi on mõjunud Tartus korraldatav ulmekirjutamise töötuba. Kui ikka Maniakkide Tänav, Joel Jans, Reidar Andreson, Laura Loolaid, Jana Raidma, Jaagup Mahkra ja teised Eesti ulme tuntud tegelased hullunult klahve klõbistavad, tuleb endalgi midagi kirja saada.

Mida aeg edasi, seda rohkem jään ise enda kirjutatuga rahule, seegi lisab motivatsiooni.

Ega sa vist enam Reaktorile väga ei jaksa kirjutada ...

Mis? Laim. Alles ilmus ju Kreatoris „[L-Gluon](#)”. Esimene tekst Meelis Krafti nime all üldse.

Kindlasti ei saa öelda, et Reaktorisse ei ole enam aega kirjutada. See oleks endale põlve tulistamine, Reaktor on ainuke tõsiseltvõetav perioodiline ulmeväljaanne Eestis.

Kust sa inspiratsiooni saad? Milline näeb su loominguline protsess välja?

Inspiratsioon tuleb ikka elust enesest. Väga klišeelik vastus, aga nii kummaline kui see ka ei tundu, vahetevahel on see täiesti tõi.

Mingid aastad tagasi, kui möllas kinnisvarabuum, sõitsime naisega asulavälisel teel. Tee äärde oli püsti aetud hiiglaslik reklaamtahvel. Midagi sellises stiilis, et „Päikeseloojangu elurajoon. Hinnad alates 1999.-/m²”. Hakkasime omavahel arutama, et oleks jube lahe kui kinnisvara saaks ruutmeetri kaupa osta. Või ruutsentimeetri. Kui raha on rohkem, ostad oma korterisse pool ruutmeetrit juurde ja mahubki kapp ilusasti ära, teinekord on rahadega väike

vahe sees, müüd garaaži nurgast 3 ruutmeetrit ära ... Pärast kodus kirjutasin laastukese tuleviku kinnisvaramaaklerist, kes niimoodi äri ajabki. Tal on tehnoloogia, kuidas ruume suuremaks või väiksemaks muuta. Kuigi jutul oli isegi puänt, ei olnud seal midagi avaldamisväärsset. Sellest sai lõpuks „Ühtegi üleliigset inimest”. Hoolikas lugeja leiab isegi reklaamtahvli motiivi üles, väike austusavaldus esmasele ideele.

Lilian on väga hea filter ideedele. Pikkadel autosõitudel põrgatame vahel erinevaid teemasid omavahel. Niimoodi saab perspektiivitud prügikasti ära visata.

2019. suvel olin tõsiselt hädas „Cali Mobiliaga”. Ei leidnud kuidagi head *pointi*, samas tahtsin kindlasti viia ühe jutu mõnele suurele Eesti meresaarele. Igal õhtul rääkisin saunalaval päeva jooksul välja nuputatud arenguliinist, aga ainult selleks, et Lilian saaks minu mõtteväljatuse kui täiesti mõttetu maha tampida. Siiski oli suve lõpuks olemas katse-eksituse meetodil valminud loo karkass, millega ise enam-vähem rahule jäin (siis käis see muidugi veel sisutoimetaja teravate hammaste vahelt läbi).

Ulmeringkondades kerkib aeg ajalt uuesti pinnale Voldemar Panso tsitaat, mis kõlab: „Ideed maksavad viis kopikat ämber.” See ütleks justkui, et ideed on midagi odavat. Ma ei ole sellega absoluutselt nõus. Ideest väärtuslikumat asja ei ole üldse olemas, eriti veel ulmes. Pealegi arvan, et Panso ei pidanud üldse silmas ideed, vaid teostust, st. halb teostus rikub ära ükskõik kui hea idee. Ma ei ole sellega ka nõus. Teostust saab samuti alati parandada.

Kes on su iidolid-eeskujud ulmemaastikul?

Nüüd jäin vahele. Mul ei olegi mingeid super-eeskujusid ulmemaastikul. Kindlasti on suurkujusid, kellelt on palju õppida. King meeldib suurepärase jutuvestjana, aga ideed on tal nagu on. Strossil ajavad jälle ideed üle ääre, aga ta eksib aeg-ajalt tüütusse siblimisse. Tolkien lõi abitekstide näol terve universumi, asetas siis sinna ühe juhusliku ajaloosündmuse ja pani teksti tööle. Seega, mida suurem on taustasüsteem, seda loomutruum tundub ka konkreetne lugu. Rowlingu strateegiline lähenemine Harry Potteri saagas on omaette kunstiteos, millest saavad aru miljardid lapsed, aga mitte õpetatud kirjandusteadlased. Cixin Liu läheb hästi peale, loen praegu jutukogu "The Wandering Earth" ja olen võlutud.

Blake Crouchi "Wayward Pines" meeldis väga. Suur lugu minimalistlikus vormis, täpselt minu teema. Hetkel tundub, et Crouch jääb siiski ühe hiti meheks, "Tumeaine" on juba puhas järelnoppimine. Viimase aja ulmefilmidest jättis mõnusa tunde "Kena vaikne kohake".

Millised žanrid sulle meeldivad?

Peale ulme? Krimi ja põnevikud. Kuigi tihtipeale on "põnevik" kirjutatud täiesti ebapõneva raamatu kaanele. Mingi osa krimi on jällegi väga hästi kirja pandud. Ma olengi nagu kala kahe ookeani vahel, teema poolest ulme, stiili ja kompositsiooni poolest krimi.

Kui sa vaatad praegu meie kirjandus- ja ulmemaastikul ringi, siis mida sa näed? Mis on hästi, mis on halvasti?

Kirjandusmaastikul ei saa kunagi midagi valesti olla. Olukord on täpselt selline nagu on kirjanikud. Kui kellelegi ei meeldi, kirjutagu siis ise surematu tüvitekst. Loomingut ei saa vastavalt välistele hoiakutele planeerida. See tehakse lihtsalt kellegi poolt ära ja aeg annab arutust. Eestis ilmub tohutul hulgal algupärandeid ja mina pean seda väga positiivseks nähtuseks. Meil saab igaüks oma võimaluse. Kas raamatuid ilmub liiga palju? Ilmuks kümme korda rohkem, kui kõik need ka kirjutaksid, kes praegu ei julge, sest raamatuid ilmub ju justkui niigi liiga palju.

Ulmemaastik on Eestis midagi erakordset. Käib vilgas seltsielu ja arvamuste vahetamine. Ükski teine žanr ei saa ligilähedalegi. Vahel küll seisukohad pörkuvad, aga see viitabki, et selles skeenes on piisavalt palju eriilmelisi isiksusi. Palju parem variant kui kõik üht ja sama laulu laulaksid ja kooris noogutaksid.

On sul ka ulmeväliseid kirjanduslikke ambitsioone?

Kindlasti. Lugeja aimab juba ära, et krimi vallas. Kuigi võib juhtuda, et lõpuks hakkab asi ikkagi üleloomulikuks kiskuma.

Kuidas sa selle koroona-aasta üle oled elanud? Mida sa lisaks kirjutamise teed, kuidas oma aega sisustad?

Koroona-aasta on möödunud märkamatult nagu Ivan Orava sõja-aastad. Netflix ei ole olnud mahti lahti teha, kuigi see on mul olemas. Teatrid tehti õnneks sügisel lahti, sai peaaegu kõik edasi lükatud etendused ära vaadata. Hetkel olen rakkes ühes veebipoes. Lisaks läksin e-kaubanduse spetsialistiks õppima. Ma kahtlustan, et pean nagunii kõik oma tulevikus ilmuvad raamatud ise internetis maha müüma.

Mees nagu orkester. Kirjanik, aga mitte siidikäpp!

Kui palju sa üldse päevas kirjutamisele kulutad? Kui kiiresti valmib üks jutukogu?

Kui mul on kirjutamise periood, siis 2-4 tundi päevas, olenevalt sellest, mis kell uni ära läheb. Aga vahepeal on perioode (nagu praegu) kui ma ei kirjuta üldse või siis ainult abitekste.

Jutukogu valmis laias laastus kolme aastaga, aga ma kirjutasin muid asju ka, nagu näiteks kaks romaani käsikirja ning jutte Reaktorisse ja jutuvõistlusele.

Piisab, kui kirjutada paar tundi päevas ja sedagi siis, kui hoog peale tuleb. Pildil kujutatud: kirjanik tööpõltil.

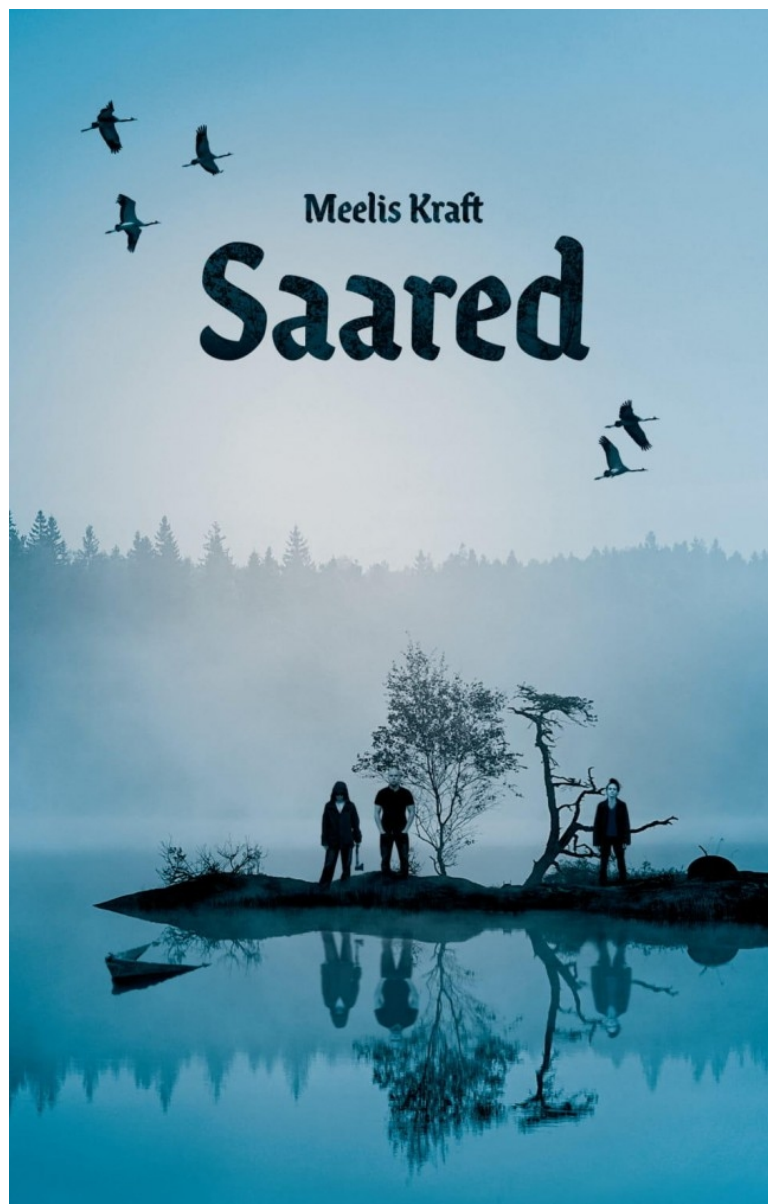
Mida sa ütleksid inimestele, kes tahaksid kirjutada, aga ei julge. Peavad ennast liiga rumalaks või ebaloominguliseks ...

Hirmu kirjutamise ees tunnevad ka tunnustatud kirjanikud. Igaüks võib selle kohta guugeldada. Kui on peas lootustandev idee, aga samas tundub, et kirja panduna on lollakamat asja raske ette kujutada.

Mina alustan tavaliselt abitekstist. Kontrollisin just järele, et ühe sellise umbes 50 000 sõnalise käsikirja nagu „Saared” kõrvale olen kirjutanud 17 000 sõna märkmeid, stseenide kirjeldusi, karaktereid, karakterite omavahelisi suhteid, 4-5 erinevat süžeejoonist, tehnoloogia ja maailma kirjeldusi, netist leitud taustainfot, monolooge ja täiesti seosetuid lausejuppe. Seda osa ei näe kohe päris kindlasti mitte keegi mitte kunagi.

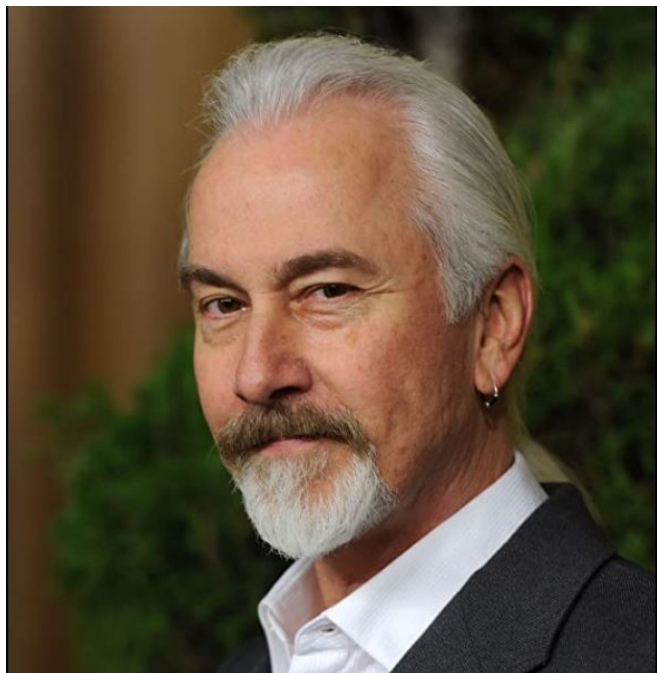
Andrus Kivirähk on öelnud, et igal inimesel on vähemalt üks lugu, mis väärib jutustamist. Alles siis, kui asi on kirjas, saab otsustada, kas kukkus välja või mitte.

Ja päris lõpetuseks: kõik, mis on kirjutamata, on kirjutamata.

Meelis Kraft "Saared"

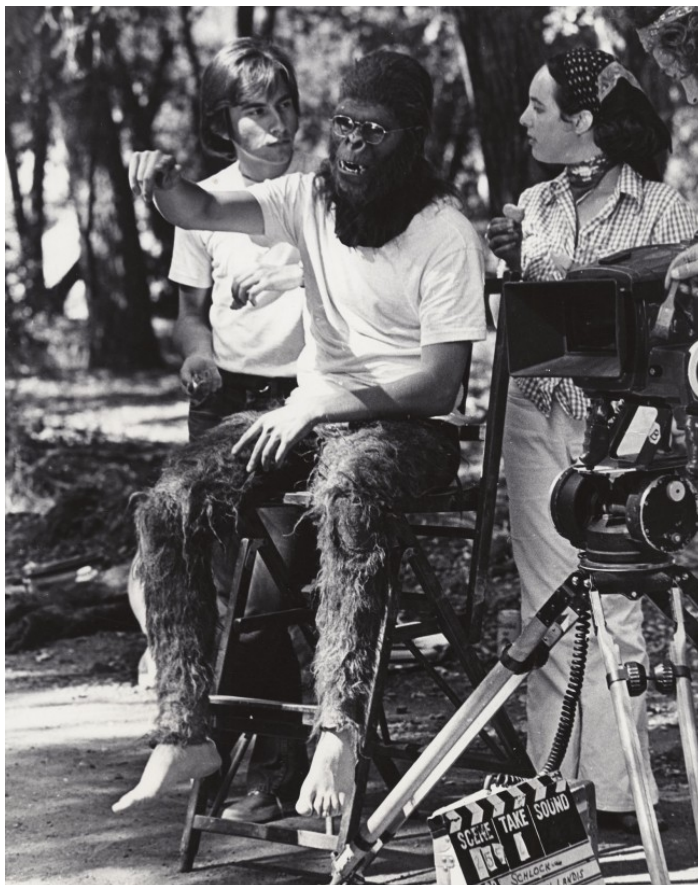
Palju õnne, Rick Baker! (Kalver Tamm)

Oscarite jagamisse võib suhtuda mitmeti, aga vähemalt selles osas ei ole vaielda midagi, et juhuslikult neid ei võideta. Või no vähemalt seitse korda Oscarit juhuslikult ei võideta. Kaheksandal detsembril oma 70. juubelit tähistanud maagiameister Rick Baker aga just sellise argumendi saab lauale lüüa kui peaks leiduma keegi, kes mehe andes kahtleb. Võis siis lugu sellest, kuidas Benjamin Buttoni tegijad olid püsti hädas tõetruu vananemise efekti saavutamiseks. Läksid siis Ricki juurde ja palusid, et see teeks reaalselt valmis erinevas vanuses pead. Pead said tehtud ja digitaliseeritud ja film teenis visuaalefektide eest Oscari.

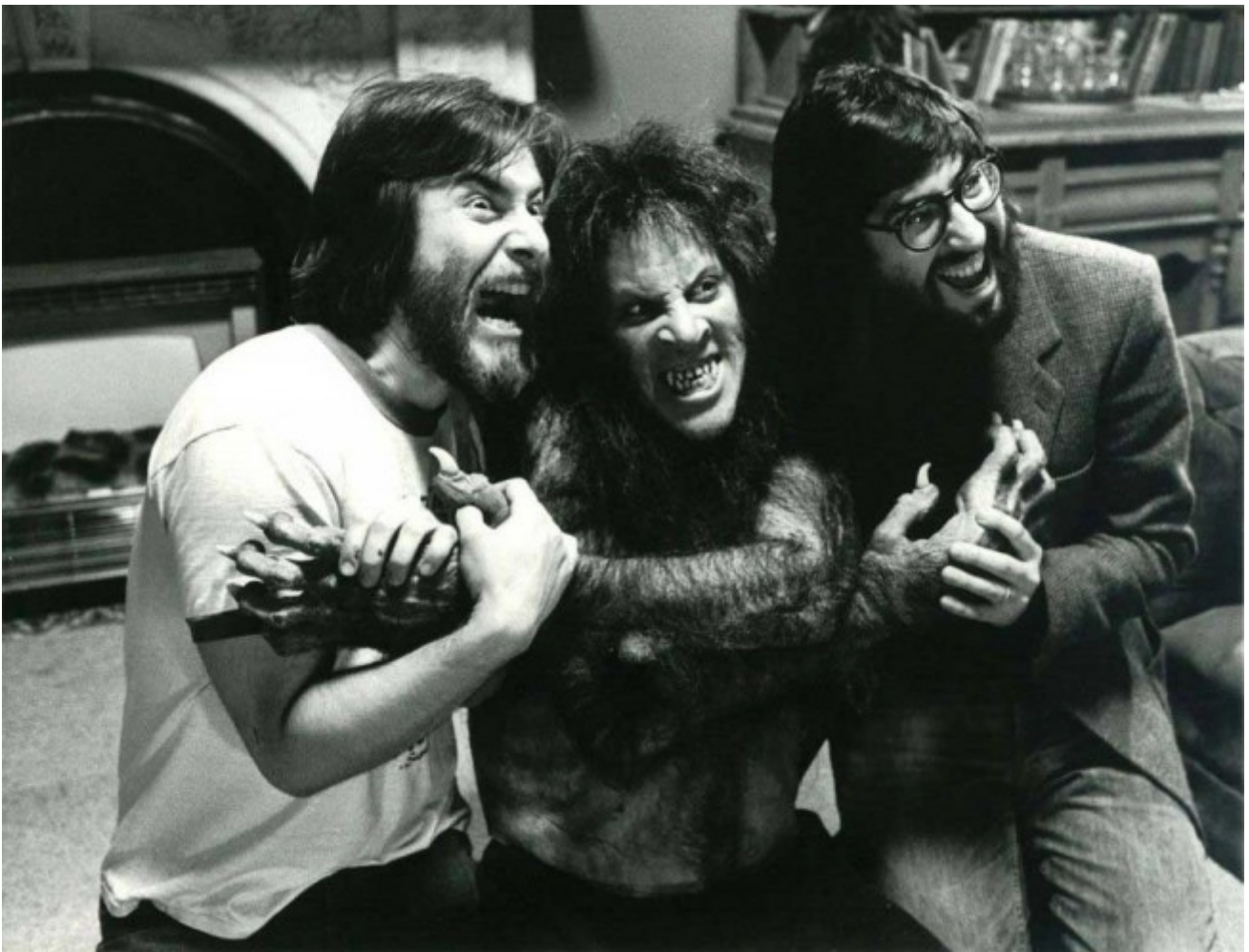
Noore poisina oma toas maskide meisterdamisega alustanud Rick ise vist ei kahelnud oma andes kunagi. Vedamine olevat 90 protsenti ettevalmistumist ja 10 protsenti juhust. Juhus saabus „Exorcisti“ võtteplatsil, kus keegi võttemeeskonnast avaldas arvamust, et Megani mask on selgelt maskina tuvastatav ja efektide eest vastutanud Dick Smith kutsus napilt täisealise Ricki endale appi maske paremaks timmima. Rick ise ütleb selle kogemuse kohta, et sealt tuli käsitööoskus.

Varajastest filmidest rääkides tasub ära mainida John Landise lavastatud „Schlock“, mis treileri põhjal hinnates on igati oma nime väärt. Kõigil sobiva maitsemeelega lugejatel soovitan uurida. Hetkel oluline on see, et filmis käib John ringi ahvmehe kostüümis, mille Rick on talle valmistanud. Ei ole see viimane kord meestel koostööd teha ja ei ole see Rickil viimane kord ahvikostüümi kallal nokitseda.

Järgmine võimalus tuli juba mõned aastad hiljem, kui Dino de Laurentiis palkas Carlo Lambardi, kes ehitas napid kaksteist meetrit kõrge ja viis tonni kaaluva King Kongi ja Ricki, kes meisterdaks kostüümi, mille ta saaks ise selga tõmmata ja Kongi kehastada. Lambardi monstrumit olevat lõppversioonis näha paarikümne sekundi jagu. Ülejäänud on Ricki teema. Film ise ei ole küll väga õnnestunud ja koostöö Rambaldiga ka väga ei sujunud, küll aga peab Rick King Kongi oluliseks kogemuseks selle poolest, et tulevikus oma kostüüme ja proteese ja maske meisterdades mõtles ta ikka ka näitleja peale, kes seda valmismeisterdatut kandma peab hakkama.

Tõeliseks staariks tõusis (ja oma esimese Oscari teenis) Rick John Landise filmiga „American Werewolf in London“ (1981). Väga hea film, mis eestkätt on ilmselt tuntud oma valuliku libahundiks muundumise stseeni läbi. Seda muundumist vaadates olen ma kirja pannud mõtte, et kas antud film muutuks paremaks, kui ei oleks aru saada, et Rick siin kummi ja kleebitud karvade ja proteesidega hullab? Ja olen kindlalt seisukohal, et ei muutuks. Mees muutub libahundiks, ükskõik kui tõetruu see muutumine ka ei oleks, ma ei jääks ju päriselt uskuma, et tõepoolest on võttemeeskond sattunud täiesti juhuslikult filmima ühte korterisse, kus üks mees päriselt libahundiks muutub. Filmi vaadates mina ei suuda ära unustada, et ma vaatan filmi, hoolimata sellest, kui loomutruult seal keegi libahundiks muutub. Pigem ma hindangi seda kvaliteeti, mida Rick on praktilisi efekte kasutades saavutada suutnud. Ta on välja mõelnud ja teostanud efekti, mis siiani paneb ebamugavusest nihelema ja eristub.

„American Werewolf in London“ (1981). Väga hea film, mis eestkätt on ilmselt tuntud oma valuliku libahundiks muundumise stseeni läbi.

Ricki kontol on muuseas ka filmid „Wolf“ (1994), kus Jack Nicholson jääb ka hundivormis kahel jalal käima ja „The Wolfman“ (2010) kus Benicio del Toro muundub. Muundumine toimub

hämamas, seda näidatakse vilksamisi ja CGI kasutamine on selgelt nähtav. Mis võib vaatajas esile kutsuda reaktsiooni, et kui tegijad ise ei ole 100% pühendunud, siis miks peaksin minagi? Ameerika libahundi muundumist vaadates ma pean valima uskumise. Umbes nagu päkapikud käivad niikaua kui neisse uskuda, nii toimib ka filmimaagia siis kui sellesse uskuda. Jätab laisa filmitegemise mulje kui vahendid on kõik olemas, aga minnakse kergema (odavama) vastupanu teed.

Kergema vastupanu teed minemises ei saa aga süüdistada klassikalise pühadefilmi „Coming to America“ peategelast, Eddie Murphyt, kes tuleb Ameerikasse endale naist otsima. John Landis jällegi lavastas ja Rick Baker tegeles sellega, et Eddie ja kaasstaar Arsenio Hall saaksid kahepeale kehastada poolt tosinat erinevat karakterit. Enamik neist küll selgelt äratuntavad, aga Oscari nominatsiooni teenis Rick ilmselt suuresti välja selle eest, et tegi Murphyst juuksurisalongis tolgendava juudi vanamehe. Tulemusest innustunult otsustas Murphy, et selline grimmiga mängimine on majanduslikult päris kaval nipp ja meeste koostöödena saab siin ära mainida filmid "Nutty Professor" (1996) ja selle järje aastast 2000 ning ka "Norbit" (2007).

Valdavalt on neis Eddie filmides silikooniga väga heldelt ümber käidud. Mõneti tähelepanuväärsem ja raskemini saavutatav on aga efekt, mida ei panegi tähele. Mis on sedavõrd loomulik. Klassikalisi Universali kollifilme hindava mehena oli Rick end ise Tim Burtonile välja pakkunud, kui kuulis, et Tim Ed Woodist filmi hakkab tegema ja seal Bela Lugosi olulise kõrvaltegelasena üles astub. See, et Martin Landau näeb välja nagu legedaarne õudusfilmide staar, on Ricki teene ja võibolla, et mu telekas on liiga väike, aga ma küll ei saanud aru kus lõppeb Landau nägu ja algab Ricki kätetöö.

Tuleme aga nüüd tagasi algusesse. Mainisin "Schlock"-i ja rääkisin King Kongist. Lisame siia filmi "Greystoke: The Legend of Tarzan Lord of the Apes" (1984), mille kohta Rick on öelnud, et nii kõvasti tööd ei ole tal ühegi teise filmiga olnud. Samuti sobib siia „Gorillas in the Mist“ (1988), mille üle Rick on rõõmus sel põhjusel, et võis ja meisterdaski gorillamaskid erakordselt elutruud. Veel ka "Mighty Joe Young" (1998), "Planet of the Apes" (2001) ja mis see "Grinch"ki muud on kui üks roheline ahvmees.

Kõigi nende nimetatud ja nimetama filmide (mida on oluliselt rohkemgi) kõrval on Rick aga kõige uhkem oma töö üle filmis „Harry and the Hendersons“ (1987). John Lithgow sõidab autoga lumeinimesele otsa, upitab selle siis masina katusele ja veab endale koju. Lumeinimene toibub, külvab esmalt majas ja siis ka linnas kuhjaga segadust ja jõuab lõpuks koju tagasi. Lihtne perefilm. Miks siis just see Rickile nii südamelähedane on?

Olen varasemalt mõned korrad katsetanud oma isiklikest lastest koostatud sihtrühmale dubleerimata filmide näitamist. Reaalsus on see, et põhiaur läheb sünkroontõlke tegemisele ja kuna see ei ole mu tugevaim külg, siis on lastel ikkagi tegevuse jälgimine raskevõitu ja tähelepanu kipub hajuma. Algselt paistis, et „Harry ja Hendersonid“ ei ole erand. Hetkel, kui filmivaatamise kõrval joonistusvahendid välja otsiti, kaalusin juba eksperimendi lõpetamist. Filmi edenedes jäid aga pliiatsid laokile ja ma ei lugenud seda enda maagiliselt paremaks muutunud tõlke kvaliteedi teeneks. Lapsi haaras ekraanil nähtav. Ekraanil askeldav lumeinimene. Kes ilmselgelt oli mingi mees lumeinimese kostüümis. Mina sain sellest aru ja lapsed said sellest aru. Aga kuna see Ricki meisterdatud kostüüm lubas Harryl päriselt näidelda, mitte lihtsalt ringi tammudes segadust külvata ja Kevin Peter Hall kostüümi sees selle võimaluse ka ära kasutas oli tulemuseks lihast ja luust tegelane, kellele kaasa elada. Lumeinimesele pai tegemist mängisime veel mitu päeva takkapihta.

2015. aastal otsustas Rick, et talle aitab, see suund kuhu efektimajandus suundub ei ole tema jaoks ja on paras aeg filmimaailmast tagasi tõmmata. Sellega seoses pani mees laotäie aastate jooksul kogunenud kostüüme ja maske ja nukke ja vorme oksjonile. Kõik 417 eksemplari leidsid uue omaniku, nii et see võimalus on läinud. Küll on aga oksjoni kataloog netist vabalt leitav, nii et kõigil huvilistel on selle muljetavaldava koguga võimalik tutvuda.

86. Daffy Marionette Gremlin Puppet

GREMLINS 2: THE NEW BATCH (1990)

A Daffy marionette Gremlin puppet from Joe Dante's horror comedy *Gremlins 2: The New Batch*. This marionette was designed for shots featuring Daffy's entire body, such as the dentist's chair scene. A puppeteer would operate this puppet using the attached traditional marionette bars.

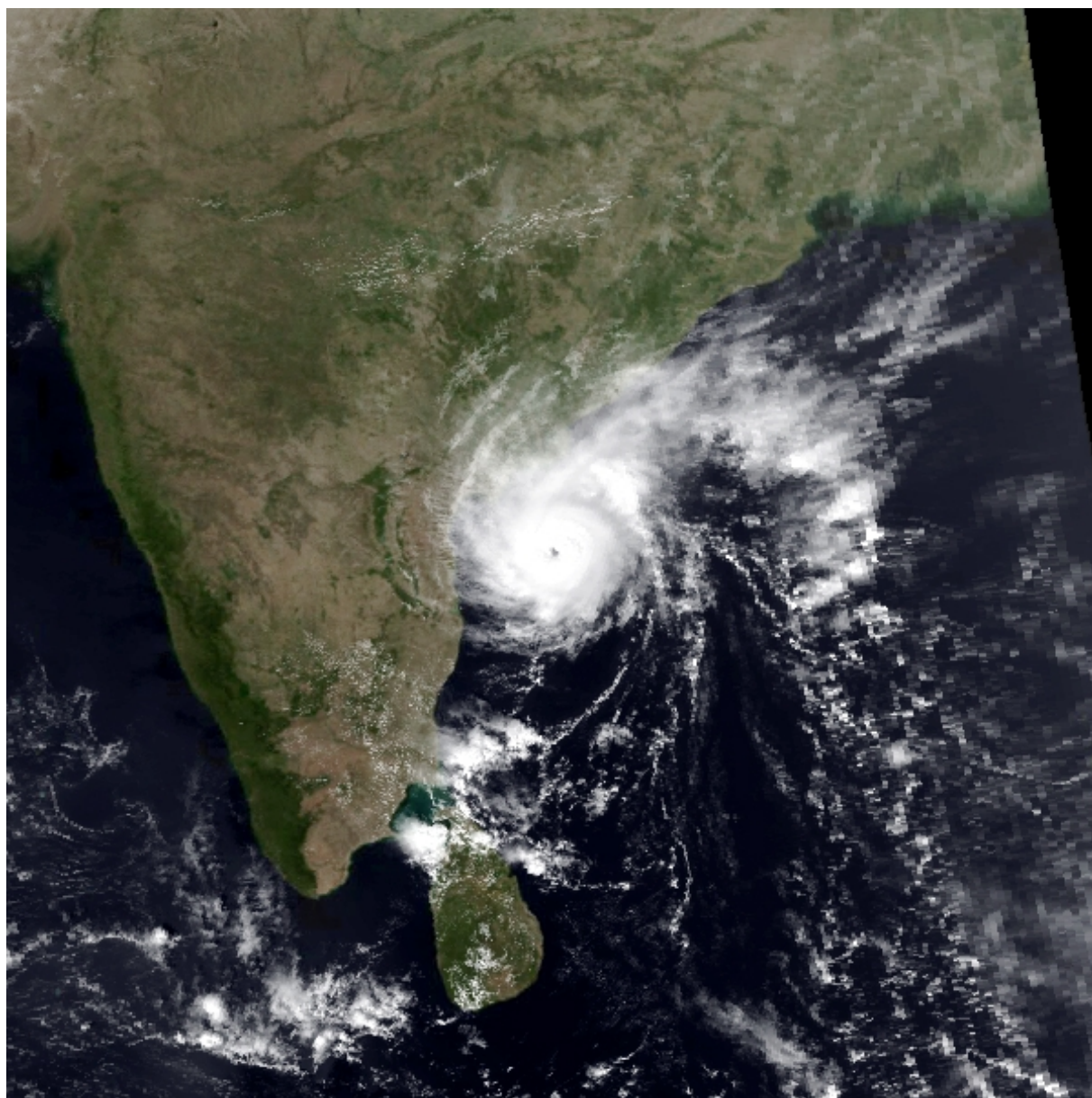
This foam latex puppet is strung to two wooden bars and is detailed with a green and brown spotted color scheme. Daffy's face features detailed resin teeth, a painted foam latex tongue, and lifelike acrylic eyes. Daffy's head is detailed with several stalks with interior wire to make them malleable. The marionette is presented hanging on a metal pipe stand that is attached to a black wooden base.

Päeva materjal Wikipedias, novembris 2020 (Taivo Rist)

[KUU ÕUDUSSEIKLUS](#): taifuun Gay (1. november)

1. novembril 1989, 31 aastat tagasi, tekkis Tai lahes taifuun, mis kiiresti tugevnes ja juba 3. novembril avanes tal silm. Naftapuurlaeva "Seacrest" superintendent ütles tormihoiatuse peale: «Siinkandis pole viiskümmend aastat taifuuni olnud, nii et jätkake tööd!» Samal päeval läks "Seacrest" põhja koos superintendentiga, hukkus 91 inimest ja pääses 6, pääsenute hulgas oli ka tuuker merepõhjas. Samal õhtul maabus Gay Tais 3. kategooria taifuunina, saades üle 35 aasta esimeseks Tais maabunud taifuuniks. Eks hoiatuse aega olnud vähe ka, aga Tais hukkus 833 inimest ja 134 inimest jäi kadunuks. Pärast Kra maakitsuse ületamist jõudis Gay Bengali lahte, ületas 6. novembril 2. kategooria taifuunina Andamani saared ja maabus 8. novembril kõige tugevama, 5. kategooria taifuunina Indias. Kuid Indias oli taifuunide vastu võitlemises hoopis rohkem kogemusi (ja ettevalmistusaga samuti), nii et Indias hukkus ainult 69 inimest, hoolimata palju tugevamatest tuultest.

KUU JUMAL: Dali (2. november)

Dali on Gruusia jahijumalanna, eriti Põhja-Gruusias elavate svanide müütides.

Ta hoolitseb sõraliste mägiloomade eest. Tavaliselt kirjeldatakse teda ilusa alasti naisena, kellel on kuldsed juuksed ja kumav nahk, ehkki ta võib võtta mõne oma lemmikooma kuju, kes sel juhul erineb selgelt teistest samasse karja kuuluvatest loomadest. Kütid peavad järgima arvukaid tabusid, vastasel juhul Dali karistab neid.

Ta elab Ušba mäel ja vaatab kõrgusest, kuidas kütid end ülal peavad. Ehkki Ušba on kõrguselt alles Kaukasuse 15. mägi, on ta väga järsk, kaksiktipu tõttu selgesti eristatav ja üks kõige raskemini vallutatavaid Kaukasuse mägesid. Dali võttis kütte armukesteks ja sünnitas neile lapsi, kuid oli väga armukade ja karistas eksimusi rängalt, nii et mõnele mehele sai Dali armastus õnnistuseks ja mõnele õnnetuseks. Üks mees suutis Dali koguni ära vägistada ja sellest sündis kangelane Amirani.

Külades käis Dali ainult küttide matustel ja mõnes külas peeti surnuvalvet, et Dali ei saaks leinama tulla, mõnes seevastu jäeti surnu sihilikult järelevalveta, et Dali saaks kütü rinnal nutmas käia.

KUU ÕUDUSFILM: "Hellraiser: Kohtumõistmine" (7. november)

"Kohtumõistmine" on Hellraiseri sarja 10. ja seni viimane film, tehtud 2018. aastal, režissöör ja stsenarist oli Gary Tunnicliffe. Sarja esimese osa stsenarist ja režissöör oli Clive Barker, kes selle oma jutustuse "The Hellbound Heart" põhjal tegi. Pahaaimamatult müüs ta kõik õigused enne esimese filmi väntamist maha produktsioonikompaniile, teadmata, kui populaarseks film saab, ja edasise üle pole tal mõju. Filmi produtseeris Dimension Films, mille asutaja ja üks omanikke oli kurikuulus Harvey Weinstein. Seetõttu ei avaldatud filmi 2017. aastal, nagu esialgu kavatseti, vaid 2018. aastal ja otse videolevisse, mitte kinno. Kriitikud pidasid "Kohtupäeva" paremaks sarja eelmistest otse videosse tehtud filmidest, kuid siiski olevat stsenaarium väga sarnane teiste sarimõrvaripõnevikega. Arvatakse, et kui filmi eelarve olnuks suurem kui 350 000 dollarit, olnuks tulemus veelgi paremat. Põhjalikult kirjeldatakse, millised stseenid filmist välja lõigati.

Lubatakse järgesid.

KUU TEHNIKA: projekt "Excalibur" (14. november)

Ronald Reagan kuulutas välja "Tähesõdade" programmi, aga tööd selle kallal algasid juba enne tema võimuletulekut. "Excalibur" oli selle üks peamisi osi, suhteliselt ulmeline ja praktiliseks kasutuseks kõlbmatu. 1970-ndate keskel töötas algul USA ja siis ka NSV Liit välja mitme lõhkepeaga mandritevahelised ballistilised raketid ning hakati arutama, kuidas end nende vastu kaitsta. "Excaliburi" järgi tuli kosmosesse paigutada tuumaseadmed paljude röntgenikiirgust kiirgavate laseritega ja ohu korral need seadmed lõhata. Vabanev röntgenikiirgus pidi hävitama kõik läheduses viibivad ballistilised raketid. Vastukaaluks hakkas NSV Liit välja töötama rakette, mida kiirendati lühikest aega ja mis lendasid madalal, et neid oleks keerulisem avastada.

Rahuldavate tulemusteni jõuti alles 1997. aastal "Topol-M" raketiga. "Excaliburi" rahastamine tipnes 1987. aastal 349 miljoni dollariga, kuid perestroika ajal rahastamine vähenes oluliselt ja 1992. aastal lõpetati.

KUU ARVUTIMÄNG: "Super Mario World" (21. november)

1990. aasta "Nintendo" platvormmäng, milles Mario ja tema vend Luigi peavad läbima 96 taset, et päästa printsess Virsik ja Dinosauruste maa koopalingide ja nende isanda Bowseri käest.

Tasemed jagunevad 7 maailma, millest igaüht valitseb üks koopaling (neid just 7

ongi). See on üks esimesi mänge, mida saab mängida kaks inimest korraga: üks juhib Mariot ja teine Luigit. Mängus on ka saurus Yoshi, kellel Mario saab ratsutada. Kriitika oli väga positiivne ja see on "Nintendo" enim müüdud videomäng (20,5 miljonit eksemplari, vahe teisel kohal oleva mänguga "Super Mario All Stars" on ligi kahekordne). Tagantjärele on seda sageli nimetatud üheks kõigi aegade parimatest mängudest, isegi kõige paremaks. Kiideti muusikatki. Yoshi sai populaarseks ja esines edaspidi teisteski mängudes, mõnikord isegi peategelasena.

Mängu on korduvalt uuesti välja antud ja müüakse tänapäevani.

KUU ULMEAJAKIRI: "Wonder Stories"

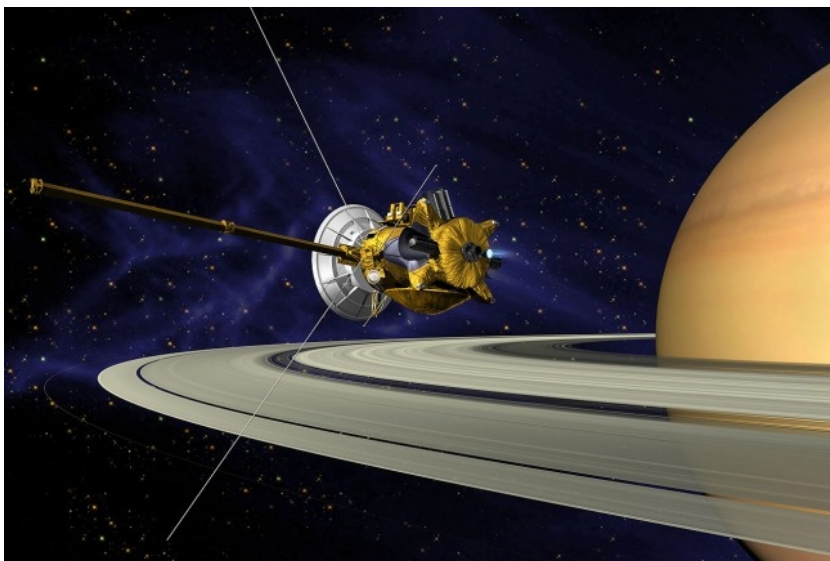
Pärast seda, kui Hugo Gernsback 1929. aastal pankrotti läks, asutas ta kolm uut ajakirja: "Air Wonder Stories", "Science Wonder Stories" ja "Science Wonder Quarterly". Kaks esimest ühinesid 1930. aastal ajakirjaks "Wonder Stories" ja kolmandast sai "Wonder Stories Quarterly". Ükski neist polnud äriselt edukas, Quarterly lõpetas ilmumise 1933. aastal ja 1936. aastal müüs Gernsback oma ajakirja Ned Pinesile Beacon Publicationsist. Ajakiri ilmus nime "Thrilling Wonder Stories" all 1955. aastani, mil ühines ajakirjaga "Startling Stories", mis lõpetas sama aasta lõpul ilmumise pulpajakirjade üldise allakäigu ajal. Mõningase üllatusena kaanekunstis paljaid naisi peaaegu polnud, küll aga kõige napakama välimusega lennumasinaid, mida üldse on võimalik ette kujutada.

Sõna "science" pealkirjades oli täielik vale, ometi oli just see sõna põhjuseks, miks 9-aastane Asimov ajakirja lugejaks hakkas ja ulmefänniks kujunes.

ESIMENE ASTRONOOMIAPILT: Cassini-Huygens (2. november)

Cassini–Huygens oli kosmoseuuringumissioon, mille käigus saadeti välja kosmosesondi Huygens kande kosmoseaparaat Cassini. Aparaat startis 1997. aastal ja pidi esialgu töötama 2008. aastani, aga seejärel oli ta täitsa töökorras ja talle anti järjest uusi ülesandeid. Ta testis üldrelatiivsusteooriat, pildistas Saturni orbiidilt Maad, avastas mitu Saturni kaaslast, Saturni rõngaste pöörlemise ja Saturni poolusel oleva orkaani ... Lugege parem ise.

Lõpuks olid teadlased sama olukorra ees kui talumees,

kes ei oska oma kratile rohkem tööd anda ja peab sellest lahti saama. Teadlased kukutasid Cassini 2017. aastal Saturni sisse. Huygens oli juba 2004. aastal Titanile saadetud, aga seda videot ma teile juba jagasin ja kommenteerin.

20 aasta jooksul külastas ja pildistas Cassini suurt hulka taevakehi: Veenust, Maad, Jupiteri ja paljusid Saturni kuusid. Päeva pildiks oli foto Saturnist alajaotuses "Orbiting Saturn", aga mina lingin selle asemel artikli missioonist.

KUU MÜTOLOOGIAPILT: Apollon ja Daphne (19. november)

See on Gian Lorenzo Bernini (1598–1680) marmorskulptuur aastaist 1622–25. Kui mõelda renessansiaja skulptoritele – no ei tule Bernini esimeste seas pähe. Ent tema skulptuurid on hoopis tuntumad kui ta ise, tänapäeval on eriti kuulus "Püha Teresa ekstaas", mis näitab, et religioosel ja seksuaalsel ekstaasil on vahet vähem kui sageli arvatakse.

Apolloni ja Daphne legendi põhiline allikas on Ovidiuse "Metamorfoosid". Apollon pilkas armujumalat Erost, kes kättemaksuks laskis teda kuldse noolega, mis pani ta armuma jõenümfii Daphnesse, keda Eros laskis tinast noolega, mis muutis armastuse suhtes külmaks. Kui Daphne Apolloni sõnalised armuavaldused tagasi lükkas, püüdis Apollon teda vägistada, aga Daphne karjus appi oma isa, jõejumalat Peneiost, ja see muutis Daphne loorberipuuks. Apollon lubas, et nüüdsest pärjatakse kultuuriheerosi loorberipärjaga. Ta ise armastas samuti loorberipärja kanda. Ühtlasi väitis Apollon, et

loorberilehed ei kõdune.

Seda pole teada, kas Apollon käskis loorberilehti ka supi sisse panna.

KUU ARHITEKTUURIPILT: Pisa torn

Kui mõelda selle peale, missugune arhitektuur võiks ulmeline olla, siis esimesena tuli mulle pähe just Pisa torn. Raha selle jaoks saadi alguses ühe rikka lese pärandusest 1172. aastal ja ehitustööd algasid 1173. aastal. Kohe pärast teise korruse alustamist 1178. aastal hakkas torn vajuma, sest oli rajatud tümale maale. Ehitus jäeti pooleks sajandiks seisma, mis võimaldas pinnasel taheneda – vastasel juhul oleks torn juba ammu ümber kukkunud. Töö jätkus 1233. aastal ja peatus uuesti 1284. aastal, kui Pisa merevägi sai sõjas Genua vastu hävitavalt lüüa. Seitsmes korrus valmis 1319. aastal ja kellakamber sinna otsa 1372. aastal, täpselt 200 aastat pärast algset rahaeraldust. Kellakambris oli tollal üksainus kell, tänapäeval on 7 kella, üks iga noodi jaoks. Need kaaluvad 0,3–3,6 tonni ja on valminud suurte vahedega, viimane alles 1721. aastal.

Aastatel 1589–1592 viskas Galileo Galilei Pisa tornist alla kaks eri raskusega kahurikuuli, mis jõudsid maale korraga, lükates sellega ümber Aristotelese hüpoteesi, et raskemad kehad kukuvad kiiremini. Alates 1280. aastast on Pisat tabanud mitu tugevat maavärinat, kuid pehme pinnas on torni päästnud: see summutab maavärina lööklaineid nii, et torn ei lähe resonantsi.

KUU LOEND: Wii U abil mängitud "Super Smash Bros." suurturniiride loend

Wii U on videomängukonsool, mida toodab Nintendo, ja selle abil mängitakse "Super Smash Bros." võitlusturniire. Igale mängijale loositakse üks 58 tegelasest (põhiliselt Nintendo omast), keda tuleb juhtida. Mulle jäi mulje (võib-olla ekslik), et kõiki mängijaid ei lasta platsile korraga kokku, vaid võitlus käib olümpiasüsteemis ja tugevamad asetatakse, et nad liiga vara omavahel ei kohtuks. Loomulikult tahate teiste rahakotti piiluda ja vaadata, kas sedamoodi rikkaks saab. Gonzalo Barrios, keda peetakse kõigi aegade parimaks, sest ta võitis aastatel 2015–2016 maailmarekordilised 56 turniiri järjest, teatas, et McDonaldsis töötamisega teenib rohkem.

PÄEVA MATERJAL COMMONSIS

TEINE ASTRONOOMIAPILT: Kentauri A (22. november)

Kentauri Alfa on üks Maale lähimaid tähti, aga Kentauri A on selles tähtkujus asuv galaktika, heleduselt 5. Kahjuks on Kentauri A nähtav lõunapoolkeral ja põhjapoolkera madalatel laiustel. Galaktika avastas 1826. aastal šotlane James Dunlop oma koduobservatooriumist Austraalias Uus-Lõuna-Walesis. Tema nimekaim asutas poolteist sajandit hiljem muusikatarvikufirma Dunlop Manufacturing. Kentauri A on üks Maale lähimaid raadiogalaktikaid ehk galaktikaid, mis kiirgavad eriti tugevalt raadio lainepikkustel.

Kentauri A oli üks esimesi galaktikaid, millest lähtuvat raadiokiirgust Maal vastu võeti (aastal 1949). Udukogu keskel asub ülimassiivne, 55 miljoni Päikese massiga must auk. Olen teile juba näidanud, et mustad augud purskavad ainet, ja sellel pildil saate seda ka näha. Udukogust üles vasakule suunduv gaasijuga küündib 13 tuhande valgusaasta kaugusele ja selle lähtekiirus on pool valguse omast.

[ESIMENE VANAFILM:](#) "Kuidas oma abikaasa ees lahti riietuda" (3. november)

14 minuti pikkune õppefilm 1937. aastast. 22-aastane Elaine Barrie ja 67-aastane Trixie Friganza õpetavad, mida teha ja mida mitte. Loodetavasti õpivad kõik ulmefännid siit oma abikaasa ees lahti riietuma, eriti käib see meeste kohta. Peamine, mida ei tohi teha: ei tohi olla 67-aastane. Enese sügamine ja voodist välja kukkumine pole ka soovitatav. Barrie oli abielus John Barrymore'iga, keda nimetatakse maailma suurimaks armastajaks ja väidetakse, et niimoodi Barrie olevatki ta endale saanud. Tegelikult oli Barrymore sel ajal väljakujunenud alkohoolik ja tema karjäär vabalanguses. Barrymore pahandas, tema naine ei mänginud filmis enam kunagi, nad lahutasid ja Barrymore suri 1942. aastal, Barrie seevastu elas oma elu viimased pool sajandit Haitil. Kurioosumina kaevati filmitegijad kohtusse, sest pealkiri olevat kaitstud autoriõigusega, aga loomulikult on 8 sõna liiga lühike tekst, et seda autoriõigusega kaitsta. Selle pidanuks kaubamärgina registreerima.

[ESIMENE ASTRONOOMIAVIDEO:](#) J002E3 (6. november)

2002. aastal avastati Maa lähedalt taevakeha. Pisike selline, 30 meetri pikkune. Teadlased

imestasid: Maa peaks olema oma orbiidi sellisest prügist ammu puhastanud, järelkult sattus ta meie juurde alles hiljuti. Esialgu peeti seda hulkuvaks asteroidiks, kuni koostist uurides selgus: titaandioksiidist... Kas tulnukad on oma uurimislaeva Maa juurde saatnud? Ei, siiski mitte, tuleb tunnistada, et me ikka ise. See on "Apollo 12" kolmas aste, mis 1969. aastal saatuse hooleks jäeti: talle korraliku orbiidi andmine nõudnuks täiendavat kütust. Ta käis vahepeal kuskil kaugemal ja tuli tagasi, tegi 6 tiiru ümber Maa ja Kuust uut jõudu saades lahkus uuesti. 2040-ndatel ennustatakse tema naasmist. Vaadake 31 sekundi pikkust videot tema kuuest tiirust ümber Maa ja Kuu.

[ESIMENE FÜÜSIKAVIDEO](#): klaasi purustamine heliga aegluubis (7. november, 2,5 minutit)

[TEINE ASTRONOOMIAVIDEO](#): "Hayabusa 2" (10. november)

Paari viimase kuu jooksul olen siin jutustanud, kuidas külastati Bennut ja Churyumov-Gerassimenkot. Nüüd on aeg põhjalikumalt selgitada, kuidas kosmosesondid siis ikkagi asteroidi peal käituvad. See 7 minuti pikkune video annab ülevaate Jaapani missioonist asteroidile Ryugu – sinna ja tagasi. Ryugu valiti sellepärast, et tema orbiit käib Maa lähedalt läbi. Ryugu läbimõõt on ligi kilomeeter, maht kolmandik kuupkilomeetrit, gravitatsioon kaheksakümnetuhandik maisest. Ryugu päev kestab üle 7,5 tunni ja aasta 474 maist päeva ehk 1492 Ryugu päeva. Ryugul avastati 77 kraatrit, millele anti nimed muinasjuttude järgi, kõige suuremate seas on Tuhkatriinu ja Kakukese kraater, sondi maandumispaika nimetatakse Alice'i Imedemaaks.

"Hayabusa" tekitas Ryugule meetrisügavuse augu, visates sinna 2,5 kg raskuse pommi, ja seejärel korjas sond selle põhjast kivipuru, mis 5. detsembril 2020. aastal Maale jõudis. Siis anti "Hayabusale" uus ülesanne, mis peaks kestma 2031. aastani, aga sellest video ei räägi.

[TEINE VANAFILM](#): "Kummitused" (13. november)

Tunnipikkune 1915. aasta Ameerika tummfilm, Henrik Ibseni samanimelise 1881. aasta näidendi ekraniseering. Omal ajal tekitas see näidend skandaali, sest käsitles selliseid teemasid nagu suguhaigus, intsest ja eutanaasia, mida väikekodanlik moraal ei tahtnud näha ega teada. Esilavastus toimus 1882. aastal Chicagos, Londonis keelati näidend ära pärast esietendust ja Venemaal veelgi varem. Ameeriklaste filmist on intsest ja eutanaasia välja jäetud, haigus väljendub peamiselt peavaludes, nii et vist ei ole suguhaigus. Näidendis põletab pastor Manders maha vaeslaste varjupaiga, filmis põletab Oswald maha kiriku. Samal aastal tegid oma versiooni "Kummitustest" venelased ja 3 aastat hiljem itaallased, aga nähtavasti ühiskonna väljavahastamine ei õnnestunud, sest Vikipeediast nende versioonide kohta rohkemat teada ei saa. Ka BBC 1987. aasta versioon ei äratanud tähelepanu. Siis oligi juba hilja, aga õigel ajal originaaltruult tehtuna võinuks see film minna filmikunsti ajalukku.

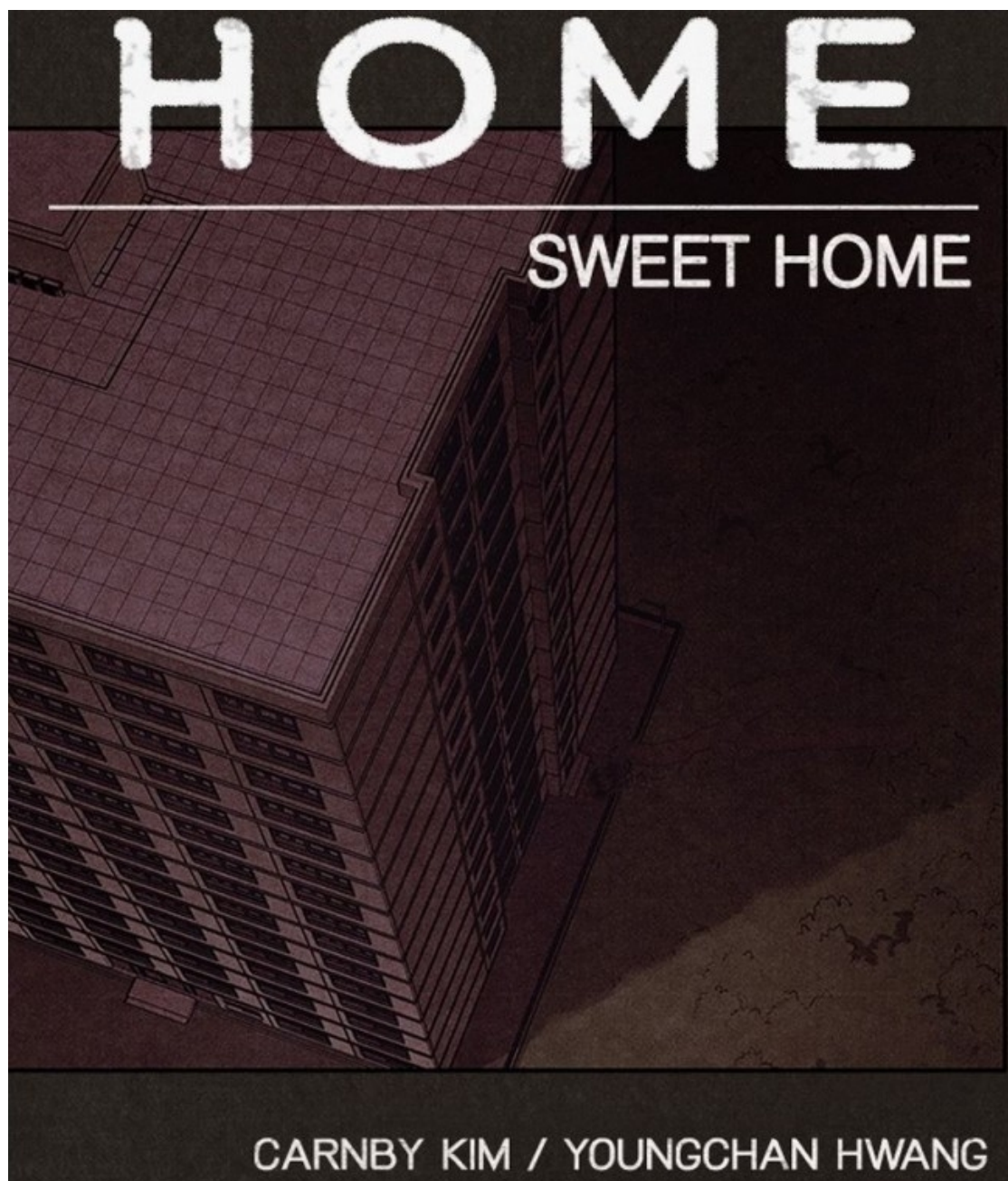
[TEINE FÜÜSIKAVIDEO](#): suplemine Surnumeres (14. november, 14 sekundit)

[KOLMAS VANAFILM](#): "Vallutamata sümbol" (29. november)

Tunnipikkune 1920. aasta Ameerika tummfilm. Stsenarist, produtsent ja režissöör oli esimene tähtis neegrist filmitegija Oscar Micheaux. Kohe alguses saab vaataja teada, mida tegelased ei tea: kõik olulised tegelased on mustanahalised (kaasa arvatud Ku Klux Klani kohalikud liikmed), aga püüavad võimalust mööda seda varjata ja valgena esineda. Kui nahavärv ei võimalda, siis vähemalt india fakiirina. Osa neist koguni vihkab mustanahalisi. Mees- ja naispeategelane peavad end eri rassidest olevaks ja oh seda rõõmu, kui selgub, et mõlemad on musta verd ja saavad omavahel abielluda! Sellise kirjelduse järgi tundub film tobedana, aga polnud häda, kannatas täitsa vaadata. Ainult pealkirja ma ei oska tõlgendada. Ja veel on imelik, et viimane tiiter teatab: "Transkribeerinud ja tõlkinud ..." Tõlkinud? Mis keelest?

Segavereline koomiksimaailm: Koduke nii armsake (Laura Loolaid)

Selles postituste sarjas vaatleme ulmelisi kõrvalvoolu-koomikseid - nii veebis- kui trükisilmuvaid. Tutvustatava materjali valik on sügavalt erapoolik ja kujuneb printsiibil "lugesime, nautisime, jagame". 2020 aasta lõpetame veebikoomiksiga "Sweet Home".

Kevadel, kui karantiinimaitselist kraami sai korraka igalt poolt ja ülekülluses, jätsin koomiksi lugemise paari peatüki järel katki. Kuid nüüd, vahetult enne pühi, soovitas Netflix muude Korea ulmekate seas uut sarja, kus pere kaotanud nohik kolib üksinda viletsavõitu kortermajja, mille elanikke hakkavad kimbutama mitmesugused koll-olendid ... tundus nagu tuttav! Kui siis taipasin, et see ongi sama lugu, võtsin koomiksi uue hooga ette ja vaatasin sarja ka kohe kõrvale. Nii koomiks kui sari on üsna sünged ja surmamõtteid täis; lisaks üksindus, eraldatus, toas kinni istumine, suhtevägivald - ühesõnaga, neil, kes selliste teemadega kokku puutuda ei soovi, on võimalus lugemine siinkohal samuti katki jätta. Ja kui juba hoiatamiseks läks - sisu väljalobisemise osas ei kavatse ma end samuti tagasi hoida.

"Sweet Home", loojateks Carnby Kim ja Youngchan Hwang, hakkas ilmuma 2017 sügisel ja jõudis lõpule sel suvel. Koomiks on webtoon-formaadis - ehk siis iga peatükk esitatakse pika püstise pildiribana, mida on mugav järjest kerides lugeda, eriti nutiekraanilt.

Loo keskmes on hilisteismeline erak-nohik Hyun, kelle pere sai hukka ja kes kolib üksinda elama viletsavõitu kortermajja mille... nojah, see meil juba oli.

Tegevus toimub peaaegu täielikult sealsamas kortermajas, kõrvaltegelasteks teised majaanikud ja mõned sissetungijad; ohtu tekitavad mitmesugused kollid-mutandid ja lisapinevust tekitab taamal tasapisi kokkuvarisev maailmakord. Telesarjas lisandub majarahva ellujäämisraskustele veel sõjaväelise vandenõu tegevusliin.

(Muide, lugemisprotsess oli ka väikestviisi seiklus. Ingliskeelseid koomiksipeatükke on netis tasuta üleval viisteist. Kui endale Webtoonsi äpp tõmmata ja kasutajakonto teha, saab nutiseadmesse iga päev ühe tasuta peatüki juurde, aga kellel siis seda kannatust jagub! Kui need viisteist osa läbi said, lugesin edasi prantsuskeelset tõlget. Prantsuse keelt ma küll ülearu hästi ei mõista, aga “mourir”, “monstre” ja “protéine” nokin välja. Seitsmekümnenda kanti said jällegi prantsusekeelsed osad otsa, nii et lasin hispaaniakeelselt edasi. Hispaania keelt ma ka ülearu hästi ei mõista, aga “nunca”, “monstruo” ja “malditos criminales” nokin välja. Saja kümnenda peatüki paiku sai omakorda otsa hispaaniakeelne tõlge, nii et viimased kolmkümmend osa sirvisin ülevaate saamiseks hiinakeelse versiooni pilte. Lingid eri keeltes versioonide juurde asuvad [SIIN](#).

Niisiis. Erak-nohik Hyun kolib üksinda kõrvalisse kortermajja; kõik ta lähedased on surnud, sõpru tal ei ole ja elatist napib. Hyun on välja arvutanud, et söögiraha jagub kindla kuupäevani - ja täpselt niikaua kavatseb ta elus püsida, ei päevagi kauem. Seni veedab ta aega mängutestimisega ja loodab, et ehk jõuab enne surma veel lemmiksarja viimase episoodi ära näha. Esialgu kehitab ta ainult õlgu, kui teised mängijad kahtlaselt kauaks arvutist eemale jäävad ja netimärksõnade edetabelis kogub punkte fraas “early symptoms of monsterization”. Ka majas toimuvatele veidrusele ei jagu tal tähelepanu - vähemalt niikauaks, kuni need veidrad juhtumised korterisse jõuga sisse kipuvad.

Kui koomiksis on poiss tumedate mõtetega esialgu üksi ja maja elab tema ümber nähtamatult oma elu, siis sarjas võetakse märksa rutem tutvustamisele ülejäänud rahvas: kibestunud valvur (ettevaatust, tal on terav trimmer!), basskitarriga tüdruk ja vaga kooliõpetaja, pahur mafiooso (kes vähemalt koomiksis ei olegi tegelikult mafiooso), alaealine plika (kes käib katusel salaja suitsu tegemas) ja tema osav-tark-tubli vanem vend (kes muu hulgas oskab tulekustutit käsitseda!), tühja lapsevankriga ringikärutav proua, vastik väikepoodnik ja tema terrori all kannatav abikaasa, kaks vastset orvukest ja ratastoolis leiutaja-onu... Hiljem, kui juba madinaks läheb, liituvad keske seltskonnaga veel vana sõjamees ja tema meedik-abiline. Sari lisab veel mõned tegelased, keda koomiksis ei näe: päästetöötaja ja sõdurpoiss, "mafiooso" pantvang, koerakesega tädi (koomiksis on sama nimega tegelane täiesti teistsugune); lisaks on tegevuses rohkem näha majarahvast-kõrvaltegelasi, kes koomiksis vähem tähelepanu saavad.

Olulise tegelasena võib vaadelda ka kortermaja ennast ja siin erinevad koomiksi ja sarja versioonid nähtavalt. Koomiksi "uus maja" on küll vaesevõitu, aga puhas ja anonüümse moega. Sarja "roheline maja" seevastu laguneb ja kasvab väärtidesse, katustel sirgub antennimets ja lehvib värviline pesu, kõikjal leidub peidupaiku ja koli, mis reedavad pikemat ajalugu ja iseloomu.

([TVTropes pakub päris head ülevaadet](#) koomiksi ja sarja tegelaste kattuvuse ja erinevuste kohta.)

Ning siis hakkavad telefonid tummaks jääma ja liftid ei tööta; venivasse internetti ilmuvad teated karantiini kohta ja linn põleb. Majarahvas, kelle kõige suuremaks mureks oli veel hetk tagasi tüütu turvavõre lukust lahtisaamine, avastab välisukse eest kõige pesuehtsama kolli. Näeme, kuidas sobib kollitõrjeks tulekustuti (sobib hästi, kuni ta töötab) ja mis juhtub siis, kui tõrje otsa saab.

Pärast esimest intsidenti luusib maja sees ja maja ümber väga mitmekesiseid kolle ja internetti lisandub kolliteemalisi spekulatsioone ning soovitusi. Kollide käitumise ja kuju põhjal on jõutud järeldusele, et need ei ole mingisugused lihtlabased zombid ja et kollistumist ei põhjusta mingi argine saaste või nakkus. Kollid muudavad kuju, võtavad ebamaiseid vorme, arenevad; kollide väline kuju aga peegeldab alginimeste kinnisideid ja südamesoove. (Kõrvalepõikena soovitan huvilistele [ülevaadet sarja-kollide kohta](#) ja [videot kollide animeerimisest](#).)

Pikk-keel kolli tõrjumise stseeni kohta tehtud [koomiksi ja sarja kõrvutusvideo](#) illustreerib hästi, mis ulatuses näideldud lugu originaali järgib ja kus ilmnevad teistsugused valikud. Kohati kattuvad koomiksi ja sarja sündmused üks-ühele, kohati on samad sündmused kronoloogiliselt ümber paigutatud, kohati aga on kogu tegelaskuju (või tegelaste kamp) teistmoodi lahendatud ja sisse toodud uusi süžeeleline.

Nii koomiksis kui sarjas toimub päästeoperatsioon orvukeste päästmiseks, mille käigus teevad etteaste poolpea-koll ja musklikoll (*protéine!*), patrullitakse trepikodades ja arendatakse kollivastast relvastust.

Mõlemal puhul üritavad fuajees pesitsev seltskond ja ülemiste korruste asukad turvaliselt teineteiseni jõuda. Selle käigus avastatakse, et iga koll ei soovigi inimestele halba, samuti, et kollide vastu võitlemisel on väga heaks abinõuks teine koll. Sellepärast peab Hyun, kes juba tükimat aega reedab selgeid varase kollistaadiumi märke, ikka ja jälle eeslinile hüppama. Teine tõhus abinõu on tuli - kui uimaseks löödud koll põlema pista, siis ta enam ei tõuse.

Ülakorruse salgake satub treppidest alla ronides paljukombitsalise kolli otsa ja peab võitlusse asuma. (Sarjas ilmub koll esimest korda välja keldris ja temaga võitlust eraldi ei näidatagi.) Keset madinat satub Hyun mõttes vastamisi ka oma sisemise kollialgega.

Koomiksi ja sarja ajajooned jooksevad uuesti kokku fuajees, kus majarahvas vaidleb selle üle, mida võtta ette kollistuvate kaaslastega, kes endast veel otsest ohtu ei kujuta. Järjest rohkem joonistub välja tegelasi, kes on parajad värdjad ilma, et peaksid kolliks moonduma.

Kuna toidu- vee- ja ravimivarud kahanevad, peetakse plaane majast välja maastikuretkele minna ja saadetakse üks elanik majast välja luurele.

Ettevalmistuste käigus pannakse liftid tagasi tööle ... Ja liftist väljub halb üllatus kollistunud valvuri näol. Terava servaga trimmer on tal samuti kaasas. Koomiks kostitab meid nüüd veel väikese tagasivaate-buketiga, kuidas paljud elanikud on valvuriga kunagi nõmedalt käitunud.

Kui koomiksis on valvurist väga raske jagu saada (vastasseis võtab põhimõtteliselt kesktaseme bossivõitluse mõõdud), siis sarjas tehakse talle kiirelt - kuigi dramaatilise ohverduse hinnaga - ots peale. Teine sõlmsündmus, mis nii koomiskis kui sarjas aset leiab, on õuevõitlus musklikolliga. Mõlemal puhul saab proteiinipoiss ellujääjatele jaole, kui need püüavad varude otsingule sõita. Sarjas toimub see kokkupõrge varem ja laheneb nii:

Koomiksis saabub samuti väljastpoolt motoriseeritud abi, aga... Tegelased ise saavad ka peagi aru, et see pole niisama buss, see on vanglabuss. Bussist tuleb lisaks oma maja tädile maha viis pätti ja jutu käigus selgub, et "mafiooso" on hoopis endine võmm.

Et maja ümbrusse hakkab kogunema uusi kolle, kiirustab rahvas tuppa ja pätid võetakse ka ühes. Need püüavad kohe kanda kinnitada, esialgu siiski hea jutuga. Seda erinevalt sarjast, kus pättide saabumine on omaette sündmus - sõidetakse soomukiga barrikaadist läbi ja kukutakseennetavalt majarahvast mõrvama. (Distsiplineerivate tapmistega sooviksid pätid siiski ka koomiksis pihta hakata.)

Koomiksipättide ja sarjapättide esitus võtab minu arvates hästi kokku üldisema lahknevuse lugude tonaalsuses: koomiks keskendub rohkem suletuse ja eralduse üleelamisele, sarjas aga lobbab täistuuridel post-apo koos verejanuliste jõukude ja sõjalise salauurimisega.

Koomiksis on nii pätte kui ellujääjaid (ning ka relvi) tunduvalt vähem - seega on vähem tagaajamist ja tapmist, aga igal liigutusel on sellevõrra suurem kaal. Mõlema loo koll-pätipoiss pöörab oma bossi vastu, kuid vastuhaku tähendus on mõlemal juhul erinev.

Mõlemas versioonis jõutakse pättide-kollide-majarahva segadikus välja küsimuseni, et kummad on siis hullemad vastased, kollid või teised inimesed? Õigupoolest sõnastab pättide kollipoiss küsimuse nii: muidugi leidub kolle, kes inimestele ilmaasjata häda ei tee - aga kas sama saab väita inimeste kohta?

Igal juhul läheneb vältimatult lõpumadin ja ellujääjad valmistuvad maja maha jätma. Madina käigus jõuab Hyun lõpuks täismoondeni ja temast saab päris tõhus võitluskoll.

Päris lõppu ma ümber ei jutusta (seda enam, et paljud koomiksi sisunüansid läksid lugemise eripära tõttu esialgu kaotsi), aga ütleme nii, et pärast viimast mürglit ja evakuatsiooni jõuab koomiks [selge lõpuni](#), sari aga norib ilmselgelt teist hooaega.

Kokkuvõtvalt ütleksin, et koomiks ja sari hakkavad samast tüvest peale ja lahknevad lõpuks omaette lugudeks: koomiks on rohkem kollide ja moondumise lugu, sarjas aga kogub järjest enam tähtsust vandenõu-temaatika. (Sarjas nähtud poolautonoomne koll-ollus näib kaudselt viitavat ka “The Thing” laadis tõlgendusvõimalustele.) Seejuures on sari ise samuti koomiksilik - stiliseeritud, tempokas ja värvikas, Korea sarjades muidu nii tavalisi tagasivaatestseene ei ole siin peaaegu üldse; lausa vastupidi - koomiksis on küllaga “oluline info sellest, mis toimus pool päeva tagasi” kõrvalepõikeid, mida sarjas näidatakse hoopis kronoloogiliselt.

Kui koomiksis on rohkem rahulikku eneses arutlemist (nii depressiivset kui lihtsalt mõtlikku), siis sarjas leidub jällegi rohkem välispidist draamakiskumist (mis mõne koha peal hakkas juba mu isiklikku häda-*ex-machina* taluvuspiiri kompama).

Helgemate elamuste otsijatele ei soovita kumbagi ja naljalembestele samuti mitte. Verd ikka lirtsab ja silmamune lendab ja aegajalt võtavad ekraanil kujutatud inimlikud nükked muigama ka, aga “Kodukese” kumbki kehastus ei ole kerge uljas seiklus ega lustlik-süüdimatu rupskiralli. Pigem selline hiiliv horror, kus vahetu oht on küll silmaga näha, aga võidelda tuleb seal, kus sa selleks valmis ei ole ja põgeneda pole õigupoolest kuhugi.

Need meeleolud võtab tõhusalt kokku [sarja lõputiitrite muusikavideo](#).

Pildid: Webtoons ja Netflix lehtede kuvatõmmised

Artikkel: Tükike ulmet igasse päeva ehk Väike ülevaade heliraamatutest (Elar Haljas)

Kuna viimasel ajal on kogu meie elukorraldus justkui mõne ulmejutu stsenaarium, siis ilmselt on paljudel tekkinud suurem soov põgeneda hoopis teistsugustesse, huvitavamatesse maailmadesse. Üheks võimaluseks on haarata raamat ning eemalduda hallist argipäevast. Kui aga muude tööde ja kohustuste kõrval ei ole võimalust ennast lugemisele pühendada, siis alternatiivseks ulme “tarbimise” võimaluseks on audio- ehk heliraamatud.

Olles ise viimasel ajal igal aastal lugenud ca 20-40 raamatut, aga kuulanud heliraamatuid suurusjärgu rohkem, on just audioformaad võimaluseks nautida ulmet igal pool ja igal ajal. Olgu kohe öeldud, et mul ei ole selline töö, kus saaks päevad läbi raamatut kuulata, küll aga leiab selle aja ja võimaluse igapäevaste muude tegemiste kõrvalt nagu poes käimine, autoga sõitmine, trenn, söögivalmistamine, aiatööd, lumelükkamine jne jne. Heliraamatute kuulamise puhul on aga palju aspekte, mida peab enne uue meedia tarbimist läbi mõtlema, alustades sellest, et kust hankida endale heliraamatuid, kuni selleni, et milliste programmide või äppidega neid üldse kuulata.

Rohkem kui kümme aastat tagasi alustades suuremas mahus heliraamatute kuulamist kohtasin ka päris palju suhtumist, et see ei ole ikka sama, mis päris raamatu lugemine. Eks see kõik oleneb eesmärgist, mis meid paneb juttu lugema või kuulama. Kui see on tingimata istuda raamatu taga ja sõnu paberilt taga ajada, siis jah, ei ole heliraamatu kuulamine lugemine, küll aga on ta võimalus tutvuda uute maailmadega, kohtuda vanade sõpradega ning võtta osa seiklustest. Nüüd, kus nii e- kui ka heliraamatud on igapäevasemaks nähtuseks muutnud, kohtab sellist puritaanlikku suhtumist üha vähem.

Kaasaegsete heliraamatute ajalugu jääb üldiselt 20. sajandi keskpaika, kuigi niipea kui

leiutati fonograaf 19. sajandi lõpus, salvestati ka esimesed tekstid. USA-s näiteks oli üheks suureks motivaatoriks nii Esimeses kui ka Teises maailmasõjas nägemist kahjustanud veteranidele raamatute kättesaadavaks tegemine. Edasitõukavaks jõuks oli ka uute tehnoloogiate leiutamine, mis võimaldas salvestada ühele andmekandjale pikemat teksti, esialgse 4-5 minuti asemel pikenes see peagi 20 minutile. Kui esialgu olid heliraamatud suunatud vaid pimedatele ja vaegnägijatele, siis seoses kassetide ja hiljem ka CD tehnoloogia tulekuga, hakati heliraamatuid avaldama ja müüma kui alternatiivi paberraamatule. Laiatarbe internetiühenduste tulekuga liikusid ka heliraamatud andmekandjatelt ära allalaadimisteenustele ning 1995. aastaks oli termin heliraamat (inglise keeles *audiobook*) muutunud käibesõnaks ning tänaseks suurim heliraamatute pakkuja Audible alustanud oma tegevust.

Ka Eesti inimestele ei ole tegelikult ju raamatu kuulamine midagi uut - valdavale enamusele meist on lapsepõlves loetud unejutte ning veidi vanemale generatsioonile meenuvad kindlasti nii raadiost kuulud kuuldemängud kui ka vinüülplaatidel muinasjutud. Ilmselt on ka minu kuulamise pisik just sealt pärit, sest mäletan väga hästi, et nii "Aladini imelamp", "Alice imedemaal" kui ka erinevad Onu Remuse lugude plaadid olid kriimulisteks mängitatud ning hiljem kooliajal nautisin väga ka Marduse kogumike lugusid raadiost. Populaarsemaid lastelugusid ja raamatuid on Eestis ka CD plaatidel välja antud, aga see formaat on suhteliselt kohmakas, sarnaselt kassetidele võtab riulis rohkemgi ruumi kui paberraamat. Uute tehnoloogiate ja platvormide tulekuga on aga seis muutunud: väga hea kvaliteediga raamat mp3 või m4b formaadis mahub vabalt ära ka ühele CD-le (ca 700MB).

Ingliskeelses kultuuriruumis paistab olevat saabunud heliraamatute kuldaeg, kus tuntumate autorite paber- ja e-raamatuga samaaegselt avaldatakse ka heliraamat. Suurimaks kohaks, kust igakuise tasu eest mõni raamat endale nutiseadmesse või arvutisse kuulamiseks laadida, on ilmselt [Audible](#). Suurimaks miinuseks on seejuures muidugi tõik, et sa mitte ei osta endale raamatut, vaid pigem rendid seda endale teatud perioodiks kuulamiseks ning sisu on kaitstud DRM-iga ehk sul puudub võimalus ise otsustada, kuidas sa sisuga ümber käid, mis vahenditega kuulad jms. Alternatiiviks on siin kindlasti [Downpour'i platvorm](#), mis pakub lisaks rentimisteenusele võimalust digitaalse heliraamatu ka endale päriseks saada. Vanemaid, juba autoriõiguse kaitse alt väljas olevaid teoseid, on tänu vabatahtlikele võimalik endale hankida täiesti tasuta [LibriVox](#) keskkonnast. Miinuseks võib välja tuua, et kvaliteet võib olla seal suhteliselt hüplik - näiteks raamatu iga peatükk võib olla sisse loetud erineva inimese poolt. Läbi e-raamatukogu on võimalik nii inglise- kui ka venekeelseid e- ja heliraamatuid laenutada [OverDrive](#) keskkonnast.

Aeg-ajalt võib saada saiakese/kohvi raha eest ingliskeelse ulmekirjanduse heliraamatuid ka [Humble Bundle](#) saidilt, mis peamiselt pakub küll erinevate arvutimängude pakettmüüki, kuid ka heliraamatute *bundle*'id on seal juba mitu korda pakkumises olnud. Kindlasti ei piirdu ingliskeelse ulmekirjanduse varamu eelnevalt välja toodud ressurssidega, aga mingi sissejuhatuse ja teeotsa annab vast ikka kätte.

Eestis on kahjuks ulme kuulajaskond aga nii pisikene, et helindatud ulmeraamatuid on tõeliselt vähe ja needki on tavaliselt vaid osaliselt ulme valdkonda kuuluvad ning ka siis on pigem autori nimi (näiteks Indrek Hargla, Andrus Kivirähk), mis heliraamatut ostma/tarbima kutsub. Ligi 10 aastat tagasi alustas Eestis kuula24.ee veebipood, mille eesmärgiks oli pakkuda eestikeelseid heliraamatuid, kui ilmselt vähese huvi tõttu pidas sait enam-vähem 5 aastat vastu. Nende kiituseks peab mainima, et nende väheste raamatute hulgas, mida nad pakkusid, oli tõesti ka mõned ulmeraamatud ning neid sai sealt osta mp3 formaadis. Käesoleval hetkel on juba paar aastat tegutsenud ulme *podcast* [Tumedad Tunnid](#), mis on

toonud kuulajateni lühemaid ja pikemaid lugusid nii kodumaistelt kui ka välisautoritelt. Ning alates 2020. aastast on tekkinud ka uus online heliraamatute keskkond [Digiread](#), kus igakuise tasu eest on võimalik sarnaselt Audible-ga lisada enda platvormisisesele raamaturiiulile paar uut raamatut, mida siis veebisirvija vahendusel kuulata. Üheks heaks helindatud ulmelugude allikaks on kindlasti [ERR arhiiv](#), kus kuuldemängudena on päris palju ulmejutte. Tähelepanelikud ulmefännid on Facebooki "Eesti(keelse) ulme" grupi ühes vanemas lõimes neid ka omajagu [välja otsinud](#).

Ja mis ikkagi siis teha, kui sinu soovitud raamatut ei ole keegi veel ära helindanud? Kui raamatust on olemas digitaalne eksemplar ja isu on ikkagi väga suur, siis hädapärast saab ka kõnesüntesaatorite abil lasta raamatut endale ette lugeda. Alguses võib olla robothääl veidi harjumatu ja mõningate sõnade puhul, mille hääldus/kõla oleneb kontekstist, võib esineda ka palju möödalaskmisi. Samas võib see ikkagi olla üsna mugavamaks võimaluseks teiste tegevuste kõrval raamatut nautida. Lisaks on võimalus tekstist audiofailide loomiseks kasutada [EKI heliraamatute genereerimise veebisaiti](#), kus laed teksti ülesse ja mõne aja pärast on võimalik mp3 formaadis kõnesünteesi abil sisseloetud tekst alla laadida. Samuti pakub sarnast teenust oma e-raamatutele läbi nutitelefoni rakenduse ka [Elisa Raamat](#).

Nüüd kus väike ülevaade on antud, et kust hankida nii eesti kui ka ingliskeelseid heliraamatuid, ning võib tunduda, et nende kuulamiseks võib kasutada ükskõik millist muusikat mängivat rakendust, siis pigem on mõttekas ikkagi hankida mõni spetsiaalselt heliraamatutele mõeldud programm. Sellistes rakendustes on üldiselt väga palju mugavussätteid, milleta oma kuulamiselamust hiljem enam ette ei kujutagi, nagu näiteks mitme raamatu samaaegne lugemine, kus näeb täpselt, kuhu oled pooleli jäänud, või unetaimer, et teaksid, kui palju pead maksimaalselt lugu tagasi kerima peale ärkamist, aga kindlasti on enamikul ka võimalus teksti esitamise kiirust muuta endale sobilikumaks. Redditi heliraamatute kasutajaskond on parimad Androidi ja iOS rakendused [kirja pannud](#) ning sealt saab on ka minu lemmikrakenduse nimega Smart Audiobook Player. Ka arvutis kuulamiseks tasub minna see väike samm edasi ja mugavuse eesmärgil kasutada mõnda spetsiprogrammi. Järgnevalt üks valik [PC sobivatest programmidest](#).

Lisaks sellele on kuulamise juures väga tähtis endale ka sobiva riistvara hankimine, eriti kui tahad nautida heliraamatut väljaspool kontrollitud keskkonda. Kuna tegemist on üldjuhul vaid häälega ning rakendustes saab veidi ka helipilti muuta, siis tuleks antud juhul järgida pigem soovitusi, et kõrvaklapid oleksid võimalikult mugavad ning lihtsalt käsitletavad. Aktiivse eluviisiga kodanikele sobivad väga hästi juhtmevabad sportkõrvaklapid, millega saab üldiselt ka pikema päeva hakkama, kuna pakuvad juba üle 10 tunni kuulamisaega. Suuremad kõrvapealsed klapid suudavad aga vastu pidada juba paar ööpäeva, pakkudes üle sinihamba ühe laadimisega ka rohkem kui 50 tundi kuulamiselamusi.

Kui raamatu kuulamine tundub täiesti võõras, või arvad, et ingliskeelsest raamatust on raske aru saada, siis soovitatakse alustada mõnest juba loetud raamatust või ka lastele suunatud raamatust. Samuti ei tasu meelt heita, kui raamatut esitava autori häälel ikka kohe kuidagi ei sobi või tempo tundub alguses liiga kiire/aeglane. Iga inimene vajab uue harjumuse juurutamiseks aega ning kindlasti ka püsivust. Heliraamat on hea võimalus niigi kiire elutempo juures veidi aega juurde tekitada, põgenedes igapäeva rutiinseid tegevusi tehes hoopis teistesse, palju põnevamatesse maailmadesse.

Animearvustus: „Dorohedoro“ – meeldivalt sõge aasta bizarro (Riho Välk)

2020. aasta ei ole just positiivselt meelde jäänud ning kahjuks oli see ka anime maastikul üks väga kidur aasta. Lippu hoidsid üleval järjed, eelkõige halastamatu psühholoogiline õudus [Re: Zero](#) ja virtuaalmaailmas toimuv [Sword Art Online](#) ning nüüd aasta lõpus on tulnud ka üks üsna paljulubav urban maagiatükk: [Jujutsu Kaisen](#), aga kuna sellest on veel pool ees, on arvustuseks liiga vara. Mitteulmelistest soovitaks julgelt üsna minimalistlikku ja mõnusat “[Käed eemale Eizokuenist!](#)”. Kahjuks sellega ka 2020. aasta soovitud lõppevad - nii žanri- kui uitulmelisi teoseid on nagu putru, aga esimesest osast edasi ei ole need vaadata kõlvanud ning ei ole ma oma arvamusega üksi - MyAnimeListi skoorid on käesoleval aastal ikka väga mannetud. Eks kindlasti on miskit, mis ka minu radari alt läbi lipsas, samuti on välja tulnud paar head filmi, aga kinokunstiga on paratamatu häda, et neid näidatakse ekraanile ainult teisel pool maailma, me siin saame ainult oodata, millal plaadiversioon kättesaadavaks saab.

Mis toode on siis Dorohedoro? Kõige esimese asjana on see kindlalt kas *bizarro* või *Weird Fiction*, žanrimääratlustes olen ma alati nõrk olnud. Aga seal on ohtralt läbisegi maagiat, kehaõudust, jaburust, rupskeid, sadomaso maske, kaklusi ja seda kõike värvikate tegelaste läbi. Selle maailm jaguneb kaheks: üsna mõistlik maagide maailm ning Auk, kus elavad tavalised inimesed. Augu kohta on öeldud, et see on vägagi “Brazil”, kahjuks ei ole allakirjutanu aga seda filmi

vaadata jõudnud. Kahe kogukonna omavaheline läbikäimine on vilets, nimelt käivad maagid August inimeste peal erinevaid võikaid eksperimente tegemas, muutes neid selle käigus igasugusteks ebarditeks. Inimesed üritavad vastu hakata, aga erilisi tulemusi sellel ei ole.

Meie peategelaseks on Kaiman - sisalikupeaga härra, kes on samuti maagi ohver. Sisalikupea saamisega kaotas ta aga kõik varasemad mälestused, ning nüüd üritab ta leida maagi, kes ta ära nõidis. Kuidas ta seda teeb? Iga kord, kui ta on mõne maagi oimetuks peksnud, pistab ta õnnetu ohvri peadpidi suhu, et siis tema kurgust saaks üks mees pea välja pista ja hinnata, kas tegu on õige maagiga. Õiget maagi ootaks ees füüsiline motivatsioonivestlus (tegelikult tekib vahepeal hoopis tunne, et Kaiman on nagu autosid taga ajav koer, kellel pole otseselt plaani, mida oma saagiga teha), aga kuna maagid on kõik niikuinii parajad vördjad, siis valed tegelased lüüakse profülaktilises mõttes igaks juhuks maha. Ühe maagiplikaga läheb see suhu toppimine, õigemini tema suust väljakangutamine natuke valesti, mistõttu jääb ta näolapp Kaimani lõugade vahele. Aga maffia on pere ning pereliikme näost ilmajäämine on maffiabossile isiklik rünnak. Nii ongi konflikt loodud, mille peal esimene hooaeg sõidab - Kaiman tahaks kogu maagimaffia endale lõugade vahele toppida, nood aga tahaks teda maha lüüa.

Mis teeb Dorohedoro maailma *bizarroks*? Kindlasti selle maagia. Maagid on inimestest füüsiliselt veidi erinevad - nende sees on juhad, mille kaudu liigub “must suits”, mis on võluvõimete aluseks. Selles maailmas ei ole aga eetriaega raisatud mingite mõttetute ringihõljumise loitsude või lusikate väänamise peale. Üks maagidest suudab näiteks oma ohvreid sedasi tükeldada, et tükid elavad edasi. Teine suudab end ja teisi sekunditega ränkadest haavadest ravida, tehes seeläbi end põhimõtteliselt surematuks. Maffiaboss suudab kõike ja kõiki seenteks muuta. Ja selle oskusega ka näiteks põrgus ellu jääda? Põrgus? Jah, sarjas on ka maagidest palju vägevamad kuradid, kes võivad inimesi nii elusalt kui surnult põrgusse loopida. Igasuguseid vördjaid ja tolguseid on nagu putru, ühel hetkel liitub peategelaste laiema ringiga ka inimese suurune prussakas, kes oskab ainult üht sõna karjuda: “šokeeriv!”, aga selle eest on ta pesapallis andekas... Lisaks kannavad kõik maagid ka maske, näiteks südamekujulisi. Ei, mitte valentinipäeva stiilis, vaid anatoomiliselt korrektset.

Kui tahad teise maagiga partner olla, siis peab teie vahel olema kuradi poolt kinnitatud leping. Lepinguks on umbes A4 suurune lihaviilakas sinu rindkerest, mis tuleb kahepoolsest allkirjastada ja siis teise osapoole rindkeresse pista.

Veel tegelastest. Kas sulle meeldivad lühikeste seelikutega haprad koolitüdrukud?

Siis on see vale anime sinu jaoks. Sarja kolmest peamisest naistegelasest kaks on üsna korraliku lihasmassiga ja kolmas on... pulk. Nagu enne öeldud, siis jobusid, tolguseid ja veidrikke on hulгим, ei oska öelda, kas mõni tegelane päris normaalne üldse oligi. Siiski on osatud hoida hea maitse piiri, ning tegu ei ole ainulaadsete lumehelbekeste paraadiga, kus üritatakse vaimupuuetega üksteist üle lüüa.

Miks on Dorohedoro vaatamine siis hea? Ma ütleks, et kogu komplekt kokku - sõge maailm, omapärased tegelased, palju üle võlli janti, mis aga ei ületa mingit nähtamatut piiri, kust see lootusetult labaseks kõvatamiseks läheks. Stseenid on tegelikult läbimõeldud ja väikeste detailidega pikitud, kasvõi et Kaimanil jääb magamisel padi kuklaogade külge kinni. See on räpane grimdark ning on raske öelda, kas sarja jooksul lüüakse rohkem inimesi maha kui Kaiman suudab pelmeene ära süüa. Ja pelmeene sööb ta palju. Siiski on selle vaatamine tänu tegelastele ja nende suhetele kuidagi südantsoojendav ja kerge, see ei vaju ängisohu. 8/10

Lõpetuseks anime teine lõputiitrite versioon. Seenemaagia kohtub 90ndate 3D põmmutamismängudega.

<https://www.youtube.com/watch?v=KY3MyHAFc68>

Raamatuarvustus: Meelis Kraft „Saared” (Reidar Andreson)

Meelis Kraft (tuntud ka kui Meelis Ivanov) on seni peamiselt lühiproosat viljelev ulmekirjanik. Aastate jooksul on tema virtuaalsulest avalikkuse ette jõudnud tosinajagu lühijutte ja jutustusi, osad neist trükituna antoloogiates nagu “Tuumahiid” ja “Täheaeg”. Käesolev kogumik “Saared” on Krafti esimene sooloteos, mis koondab läbiva teemana saartega seotud jutte. Kokku on neid seitse ja žanriliselt on esindatud nii teaduslik fantastika kui ka seikluslik või etnosugemetega õudus.

Alustaks sellel korral arvustamist kogumiku välimusest. Mul on äärmiselt kahju, et me ei saa Stalkerite valimisel kaanekujundusi hinnata. Viimasel ajal kätte saanud Eesti ulmeteostest on “Saared” välimus üks õnnestunumaid. Lilian Vuks-Ivanovi kaanepildi värvigamma, kompositsioon ja maalähedane karge ilu annavad edasi suurepäraselt kogumiku õhustikku. Lihtsate vahenditega on saavutatud hea tulemus, mis on mõnusalt sametine käes hoida ja ka eemalt riulilt kena vaadata. Sellise positiivse häälestusega, mis mind valdas, kui autorilt trükisooja kogumiku pihku sain, oli hea lugema asuda.

Nagu eelnevalt mainitud ja kogumiku pealkirigi reedab, on läbivaks teemaks saared või neil toimuv tegevus. Mõnes loos nagu “Katkise torni linn” või “Viimne vastulöök” oli saar kui selline pigem väheoluline või vaevu aimatav taustadetail, aga loomulikult on autoril püha õigus enda äranägemise järgi seoseid luua või teostes näha. Minu arvates on Krafti kogumiku tugevamad lood “Cali Mobilia” ja “Ühtegi üleliigset inimest”. Need on painajalikult meelde jäävad jutud ja jätavad tunde, et nendega on kõige rohkem vaeva nähtud. Huvitaval kombel oli kogumiku avalugu (“Cali Mobilia”) isegi õdvastavam kui viimane selgelt õudussugemetega jutt (“Hüvasti, sõbrad”) noorte seltskonnast, kes lähevad Võrumaale järvesaarele ööbima.

Avalugu räägib endisest Pilguse psühhiaatriaigla töötajast Saaremaal, kes satub kokku müstilise dr Raudjaga. Esialgsest põgusast kohtumisest areneb välja ühe kunagise patsiendi painajalik uurimine. Mängu tulevad teised dimensioonid ja veidrad tegelased, kes mingil põhjusel nende vahel liiguvad. Lugu on esitatud parajate doosidena toimiku vormis ja minajutustusena, mis samas ei muuda teksti kuivaks ega väsitavaks. Nihkes reaalsus antud jutus on just see meeldiv komm, mis lugejat mõnuga lutsutama paneb.

“Ühtegi üleliigset inimest” on kogumiku kõige pikem lugu ja minu arvates parim, mida Kraftilt üldse lugenud olen. Meenusid koheselt Asimovi “Teraskoobastes” kirjeldatud kuplilinnad, ainult et veelgi düstoopsemas versioonis. Inimesed on kammitsetud ülikitsasse keskkonda, kus tuleb järgida äärmiselt ahistavaid ja rangeid reegleid. Privaatsuse kaitsmine on isegi Asimovi romaaniga võrreldes jaburalt äärmuslikuks keeratud. Kraft on saanud selles jutus põhjalikumalt maailma lahti seletada ning lugeja naha sinna kohale vedada. Seetõttu jäi mu meelest näiteks “Katkise torni linn”, mis oli küll suurepärase ideega, veidi visandlikuks. Igal juhul on “Ühtegi üleliigset inimest” häirivalt hea!

Mõni sõna veel ülejäänud juttude kohta. “Tagasipöördumine kummitavatele radadele” on piraadijuttude stiilis seikluslik õudusjutt, millega Kraft osales 2019. aasta ulmejutuvõistlusel. Hästi teostatud jutt, mis illustreerib Krafti oskust suunata lugeja justkui tuttavlikule rajale ja keerata mingil hetkel lugu hoopis teise suunda. “Pasir Hijau saare saladus” käsitleb praegu moodsaid teemasid ehk räägib üleilmse pandeemia põhjustanud surmavast viirusest, mis

seiskab arusaadavatel põhjustel globaalse rände ja kaubanduse. Peategelasest meditsiinitöötaja saadetakse Kagu-Aiasse missioonile kohalikke vaktsineerima. Töövisiit võtab aga väga omapärase pöörde, kui saabub info kaartidel kirjeldamata Pasir Hijau nimelise saare kohta. Tubli arst ei saa jätta sinna minemata, sest ka sealsed elanikud tuleb vaktsineerida. Loomulikult on saar täis ootamatusi ja miski ei jää pärast seda endiseks.

Meelis Krafti “Saared” tundus kuidagi õhuke olevat. Kõigest seitse lugu, millest mõned lühijutu mahus. Võib-olla üks-kaks jutustust või lühiromani juurde ja oleks saanud kokku tummise esikkogu. Kraftil on oskust luua huvitavat narratiivi ja usutavaid tegelasi. Mõne loo lõpud tahaksid veidi mudimist, aga üldiselt on tegu korraliku sooritusega ning lugemist kindlasti kahetsema ei pea. Sellepärast panengi autorile südamele, et rohkem mahtu/lugusid, kuna lugemine läheb lipates ning laused on soravad. Huvitav, kui temaatiliste kogumike koostamine jätkub, siis mis on järgmiseks siduvaks teemaks?

Meelis Kraft

“Saared”

Sooroheline, 2020

Raamatuarvustus: Indrek Hargla „Süvahavva: Viimane suvi” (Elar Haljas)

Mis oleks veelgi mõnusam, kui lugeda mitte just kõige talvisemal detsembrikuul suvistest seiklustest Lõuna-Eestis, eriti kui sellest kirjutab Indrek Hargla ja tegu kauaoodatud Süvahavva triloogia kolmanda osaga "Süvahavva: Viimane suvi". Õnneks olin eelmised osad suht hiljuti läbi lugenud ja loo peamised tegevusliinid olid veel päris hästi meeles. Lükkasin tükk aega esimeste osade lugemist edasi just peamiselt tänu TV-seriaalile, mis ei jätnud just kõige paremat esmamuljet. Samas raamatut lugedes veidi isegi kahetsesin oma teguviisi, kuna suveseiklused Põlvamaa metsade vahel olid väga ontlikud etnoulme teosed. Nii haarasingi raamatu suhteliselt kõrgete ootustega ning olgu juba ette ära öeldud, et pettuma ei pidanud.

Teose tugevuseks tuleb kindlasti välja tuua autori oskus mõlemad eelnevad raamatud justkui viimase raamatu sissejuhatuseks pöörata ja olemasolevale sisule uus mõõde anda. Juba teada-tuntud tegelastele lisati taustalugusid ja detaile, mis näitasid nende käitumist eelnevates raamatutes hoopis uues valguses ning pani lugeja kogu eelnevalt teada olevat infot ümber hindama. Kuigi mulle tavaliselt ei meeldi, kui jutustus hüpleb erinevate ajalõimede vahel, siis antud juhul on minevikust pärit katked väga oskuslikult ja paraja tempoga tegevusliinidesse põimitud, lisades infokilde ning avades jutu tagamaid. Samuti oli neid vahepõikeid, mis ulatusid muinasajast tänapäeva, tunduvalt rohkem kui eelmistes osades ning see valmistas suurt rõõmu, kuna Indrek Hargla oskab suurepäraselt pajatada ajalooliseid jutustusi.

Üheks väga suureks plussiks oli juba teises osas alguse saanud Vatikani liini veelgi tugevam sidumine arbutate põlvenemisega. Jutule lisasid head hõngu Pan Grpowskilikud jutukatked saatana ahvatlustest ning üldisest hea ja kurja vastasseisust. Samas see tegevusliin jutu sisule väga palju juurde ei andnud ja oli pigem selline filosofeeriv veidi koomiline vahepala. Teisalt surmataguse koja taustalugu ja toimimisprotsesside tutvustust oleks võinud veelgi rohkem olla: hoolimata sellest, et päris palju asju ära seletati, jäi nii mõndagi veel lugejate eest varajatuks.

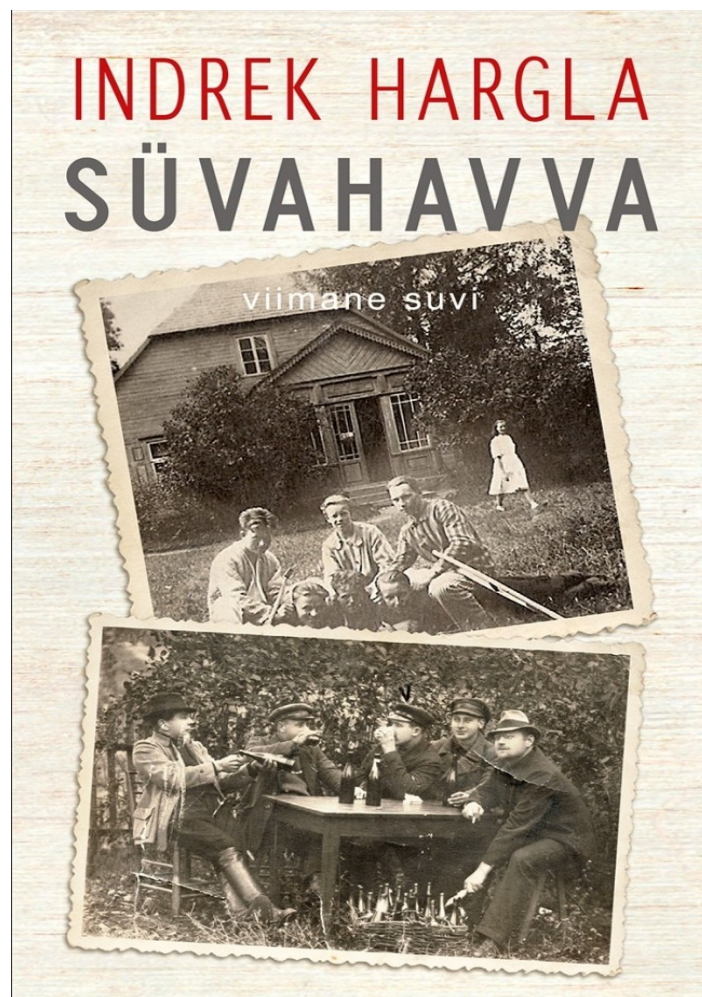
Kriminaalromaanile omaselt tegi lugu palju põikeid, sööste, valehaake ning proovis lugejal pinget üleval hoida päris kaua. Kuid kogenud lugejana olid tumedate jõudude esindajad veidi liiga äraarvatavad ning olenemata autori katsest väike plottwist ka loo lõppu jätta, oli ka see tänu ohtratele eelnevatele vihjetele läbinähtav. Ilmselt ongi krimiromaan kirjutades väga raske balansseerida, kui palju infot lugejale anda, et tollel säiliks sportlik hasart, aga teisalt suudaks autor lugejat raamatu lõpuni valejälgedel hoida.

Veidi häiris ka juba teises raamatus järgitud joon, et mõned eelnevast osast pärit tegelased viiakse justkui kulisside taha jalust ära. See meenutas ikkagi veidi liiga palju TV-seriaali stsenaariumit, kus hooegade vahetumisel osad näitlejad lahkuvad ning ühtlasi proovitakse fookust hoida väiksemal grupi tuumikul. Kui nüüd veidi veel iriseda, siis tekkis küsimus, et kuidas Süvahavval kogu möll ainult suviti käib? Kas ülejäänud aastaegadel maal elu ei olegi või on see siis selline tuhm ja hall argipäev, millest lugeja teada ei taha?

Väikese kriitikanoole laseks ka tegelaste suunas, kes kohati, või mõni ka pidevalt, liiga naiivsed olid. Autor seletab seda kogenematusena ja usaldatavusega, aga no ei mahu minu pähe, kuidas saavad seda olla nii Margus vana miilitsauurijana või ka läbi tule ja vee tulnud raskekahurvägi Helga? Felixist ja Peebust võib seda küll oodata, kohati ka Arnikast, kuigi noor

hakkaja tüdruk peaks ometi iseenda eelmiste suvede kogemustest olema nii palju õppinud, et teiste tegutsemismotiive veidi kriitilisemalt hinnata. Ehk siinkohal oli natukene liiga palju tunda autori sekkumist, et lugu endale soovitud suunda juhtida ja panna tegelasi kohati veidi ebaloomilisemalt käituma.

Igal juhul mina jäin selle tempoka intriigidest tiine õudus-põneviku lugemisega rahule: pakuti head meelelahutust mitmeteks tundideks. Nii mõnedki eelmistest triloogia osadest ülesse jäänud küsimused said romaani käigus vastuse ning nagu kirsiks tordil lõpetati raamat eht *hollywood'*ilikult *cliffhanger'*iga, et kui aeg on küps, siis oleks jälle hea mõni suveromaan Suvahavva kandist kirja panna.

Raamatuarvustus: Johannes Kivipõld „Väike viperus“ (Elar Haljas)

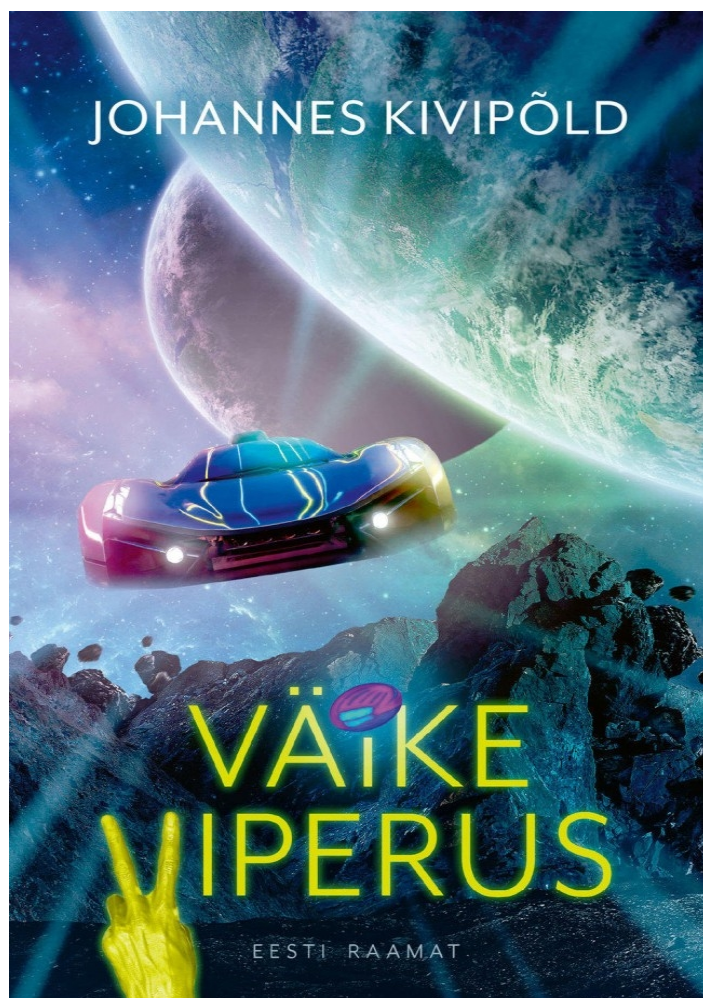
Minu jaoks täiesti tundmatu kirjaniku Johannes Kivipõllu romaan „Väike viperus“ on autori kolmas ulmeromaan.

Loo sisuks on kahe tulnuka põgenemine varastatud hinnalise Skooni kiviga keelatud tsoonis asuvale kolkaplaneedile Maa, kus siis kivi abiga siirdatakse ennast inimeste kehasse ja proovitakse korraaitsjatest vabaneda. Kõik ei lähe muidugi plaanipäraselt ning järgneb hunnik naljakaid seiklusi, millest ei puudu ka kohalikud intelligentsed neljajalgseid. Üldiselt on romaan suhteliselt ladusalt kulgev kergemapoolne meelelahutus, aga on teatud tahke, mis ei lasknud vähemalt minul seda täiel rinnal nautida.

Loo kulgemine on küllaltki sarnane tüüpilisele Ameerika komöödiafilmile, kus hädavarestest vargad suudavad varanduse kätte saada, aga plaanid ei ole lõpuni läbi mõeldud ning edasine on üks suur tants ja tagaajamine koos naljakate episoodidega. Oma olemuselt meenutas jutustus veidi pööratud kujul „Mehed mustas“ („Men In Black“) filme, kus agentide asemel jälgime tulnukaid, keda agendid tavaliselt taga ajasid. Kuigi ulmeelement oli loos läbivalt olemas: anti taustainfot nii tulnukate koduplaneetidest, rasside kirjeldustest ja sotsiaalsest korraldusest, siis see kõik oli suhteliselt lihtsakoeline ja pealiskaudne. Ka ajalises kulgemises oli kohati raske aru saada, kas loos oli möödunud päev või kuu, sest kohati anti infot väga detailselt ja siis hüpati päris korralik samm edasi. Väga paljud ettejuhtuvad probleemid lahendasid peategelased mõneti väga lihtsalt puhtalt tänu oma rohkem edasiarenenud tsivilisatsioonist pärit teadmiste abil. Oleks oodanud natukene huvitavamaid lahendusi kui primitiivse tehnoloogia lennult tundmine tänu info eellaadimisele otse peategelaste teadvusesse. Samas tuleks autorit tunnustada väga hästi õnnestunud tegelaste loomise eest: kuigi karakterid olid veidi kobakäpalikud ja ilmselgelt parajad sulid, siis loo kulgedes suutsid nad fookuses püsida ning panna lugeja endale kaasa elama. Lugu peaks meeldima ka kassiniimestele, kuna tuleb välja, et just see on planeedi teine ja intelligentsem rass, kes lihtsalt ei viitsi ennast kokku võtta, et maailma valitseda.

Peamine huumor raamatus loodi tänu inimkeha ja Maa elukorralduse vaatlusele läbi tulnukate vaatenurga: on ju huvitav ka ennast ette kujutada näiteks ämbliku või linu kehas ja mõelda, et kuidas sa antud situatsioonis erinevate kehaosade juhtimisega hakkama saaksid. Tõgada said kõiksugused protsessid alates lapsekasvatamisest kuni tüüpilise kuulsuse PR protseduurideni. Jättes kõrvale võika tõsiasja, et algsed persoonid jäid tulnukate poolt ülevõetud kehasse vangi, oli ühe tulnuka, Bleaki lugu ootamatult kuulsa laulja kehasse sattumisest suhteliselt hästi õnnestunud ning tema kohanemine uue situatsiooniga vedas suunurgad pidevalt ülespoole. Jareki puhul asi nii roosiline ei olnud: minu arvates autor ületas veidi hea maitse piiri, istutades teise tulnuka veel sündimata beebi kehasse ning hakates peale ilmaletulekut seda endale sobivaks kohandama. Lapse kasvatuse käigus said kriitikanooli väga paljud peavoolust erineda julgevad teguviisid - pihta sai ning üle võimendati nii taimne ja GMO-vaba toitumine, skvotterid, taaskasutus, võrgust lahtiühendumine kui ka ravimite- ja vaktsiinivastased. Lisaks avastas lapse kehas olev teise rassi esindaja ka Maal enim levinud meelemürgid ehk siis maakeeli armastas õltsi ja viskit kaanida - hea et keha nii väike oli, jooki kulus mõnusa sumina saamiseks tunduvalt vähem.

Kokkuvõtteks on tegemist täiesti keskmise ulmelise ajaviitekirjandusega: ei ole väga sügavamõtteline ja tegevustik kulgeb suhteliselt sirgjooneliselt. Olenevalt maitse-eelistusest võib vabalt jätta mõned keskpärased komöödiafilmid vaatamata ning selle asemel lasta käesoleval teosel ennast veidi naerutada ja tõdeda, et teiselt planeedilt saabuva tegelase jaoks käitume me ikka tõeliselt imelikult.

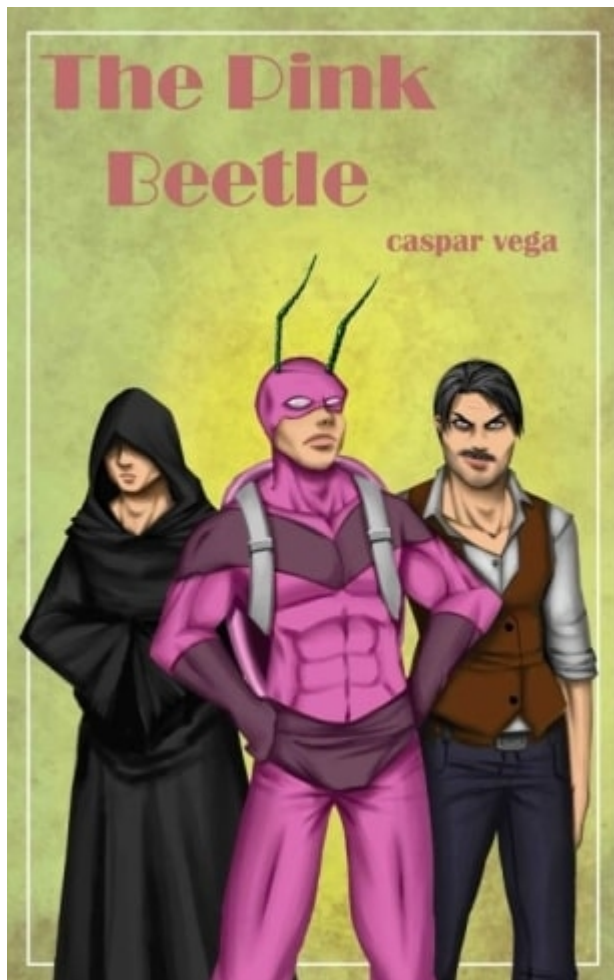
Raamatuarvustus: „Roosa Ritsikas” – kõvamehelik sopakas? (Jüri Kallas)

Pean vist alustama selgitustega ...?

Siinvaadeldav Caspar Vega lühiromaan „Roosa Ritsikas” jooksis mul täielikult radari alt läbi. Jah, ma märkasin, et taoline ilmus, aga kuigi kaanepilt jäi meelde, tegin ma selle põhjal ka otsuse, et see pole mingist otsast minu kirjandus.

Ja sellega oleks ehk kõik lõppenud, aga siis kirjutas hea Tiina Sulg sellest Lugemise väljakutse grupis. Kirjutas ja Tiina hinnang oli: „See puu oleks küll võinud metsa jääda.” Postituse all tekkis pisike vestlus, kus selgus, et veel kaks mu tuttavat on seda raamatut lugenud ning ka nende lõpphinnangud polnud kuigi positiivsed. Üks ei tahtnud arvustada raamatut, mille kohta on raske piisavalt palju häid sõnu leida – sest iga arvustus on ju ka soovitus. Ja teine nimetas seda lihtsalt filmi „The Wicker Man” hästi abituks mahakirjutuseks. Kuna Lugemise väljakutse grupp pole avalik, siis ma kommentaaride autoreid igaks juhuks nimeliselt ei maini, kuigi ma arvan, et ega nad omi avaldusi ei eitaks.

Ja sellega oleks ehk kõik tõesti lõppenud, aga siis võttis minuga ühendust kirjastaja ja küsis, kas ta võib mulle selle raamatu saata. Et ta luges seda arutelu... Küsisin, kas raamatu saamine mind millekski ka kohustab. Öeldi, et ei. Samas, eks me saime juba mõlemad aru, et läbi ma selle loen ja kusagil ma ikka noka lahti teen...

Mida ma teadsin enne lugema asumist?

Ülalpool ma juba kirjutasin kolme naisterahva negatiivsetest hinnangutest. Jah, ma suudan end distantseerida teiste lugejate-kriitikute arvamustest, aga kusagil taustal tiksuvad need oma elu edasi ning lugedes toimub tegelikult siiski mingisigune võrdlemine. Stiilis: sellega olen ma nõus, aga sellega kohe üldse mitte!

Lugemise väljakutsest sain ma ka teada, et autor kirjutas ja avaldas teose kõigepealt inglise keeles. Minu jaoks väga halva kirjanduse tunnus, mis reeglina tähendab seda, et autor pole võimeline end emakeeles väljendama ja/või arvab naiivselt, et inglise keeles avaldamine toob tema teosele suurema lugejaskonna ja laiema leviku. Ei too! Reeglina ei saa autor isegi seda tähelepanu, mida saab Eestis ka üsna abitu ja tundmatu autor. (Kui ma seda ühes vestluses rääkisin, siis küsiti mu käest, kuidas ma seon enda jaoks selle seisukoha ja Mart Sanderi ingliskeelse loominguga. Vastasin, et Mart Sander alustas siiski emakeeles ja eks tase...)

Raamatu tagakaanelt sain ma teada, et 1991. aastal sündinud Caspar Vega on eestlasest filminäitleja ja lavastaja, keda on enim inspireerinud Bret Easton Ellis, Kurt Vonnegut, Elmore Leonard ja Chuck Palahniuk. Tunnistan oma teadmatust, aga ma polnud kunagi Caspar Vega nime kuulnud.

Mida ma sain teada lugemise käigus?

Tegu on lühikese lühiromaaniga. Kuigi raamat on pealt sada lehekülge, on teksti reaalne maht umbes 50 lehekülge – taskuformaat ja hõre kiri annavad kenasti mahtu. Lühidalt: puht füüsiliselt pole ritsika-köite lugemine eriti aeganõudev protsess.

Teos koosneb kolmest osast, mille pealkirjadeks on read Lydia Koidula luuletusest „Eesti muld ja eesti süda“.

Esimene osa kirjeldab ühe koolipoisi elu saarel asuvas suletud kommuunis. Poiss nagu poiss ikka. Poisi, isa silmapiiril pole, aga ema on tore ja armastav. Poisi suur kirm on üle nädala ilmuv koomiks „Roosa Ritsikas“, mille andunud fänn poiss on. Esimene osa on just see jupp raamatust, mis annab alust võrdluseks filmiga „The Wicker Man“ ja ilmselt seal midagi isegi on, aga ma väga ei süveneks mainitud võrdlusesse.

Teine osa kirjeldab meile eradetektiiv Franki tegemisi-toimetamisi. Tegu on sellise kõva mehega, kes oskab heast elust ja naistest lugu pidada ning möödamindes saab ka oma tööga hästi hakkama.

Kolmas osa püüab siis kaks esimest ära siduda ja teose lõpetada.

Mida ma lugemisjärgselt arvan?

Esimene küsimus oleks, et kellele? Lühiromaanide esimene osa on suurepärane lastekirjandus, kus põnevust ja salapära. Olgu, lõpp vist lasteraamatusse ei sobiks. Üleminek teisele osale on väga järsk – esimese osa mõistatuslikule ja õuduslikule finaalele järgneb tulpinud kõvamehelik postkoituslik riläks. Eks kogu teine osa ole selline pisut pinnapealne kõvamehe kirjandus, kus raamatu tagakaanel loetud eeskujud saavad oma õigustuse. Kui esimeses osas oli eluline ebausutavus pigem mingi õrn hoovus pinna all, siis teises osas on see suisa esiplaanil. Frank justkui end tööga eriti ei kurna, aga elab päris mõnusat ja hästikindlustatud elu. Suisa kohe tahaks tundud vene teatriteoreetiku kombel hüüda: „Ei usu!“

Kolmas osa tõmbab otsad justkui kokku. Justkui seepärast, et kui eelmisi osasid võis veel

kuidagi tõsiselt võtta, siis kolmas on juba suisa padupulp. Kõva mehe poose võttev eradetektiiv läheb puhta Ramboks kätte ära...

Ja kui ma raamatukese tagakaaneni jõudsin, siis oli mu esimene mõte, et autor klaarib arveid oma eksnaisega ning elab raamatus välja isast ängi poja kaotuse asjus... et sellises äraspidises vormis lohutab ta end, sest kohus andis poisi eksnaisele kasvatamiseks. Et vaat saan poja enda kätte ja küll ma siis kasvatan! Ei, ma ei arva, et see on ainuvõimalik tõlgendus, või üleüldse pädev tõlgendus, aga selline mõte tuli ja aus oleks see ka kirja panna.

Mida ma lugemisjärgselt veel teada sain?

Uurisin neid ridu kirjutades ka pisut autori kohta ja ega ma eriti palju teada ei saanud. Leidsin üsna neitsiliku kodulehe ja sain teada, et autor armastab enesereklaami, mis ajuti pisut naeruväärselt mõjub. Sain teada, et autor defineerib end kui pulbiprintsi.

Sain teada, et maakeelse algversioon „The Pink Beetle“ ilmus juba 2016. aastal ja oli Caspar Vega teine ilmunud teos ning kokku on ta ingliskeelsete isekirjastuslike e-raamatutena avaldanud kümme teost, peamiselt lühiromaanid, aga on ka esseedekogu ja kuuldemäng. Veel sain teada, et „The Pink Beetle“ on neliku „The Young Men in Pain Quartet“ kolmas osa. Tegu on pigem kahest romaanist, kahest lühiromaanist ja lisajutust koosneva temaatilise sarjaga, kus puuduvad ühised tegelased.

Lühiromaan „The Pink Beetle“ ingliskeelsest blogiarvustusest sain ka teada, et inglise keeles ei olnud osade pealkirjad Koidula luuletusest, mis ju päris loogiline. Ka sain teada, et Frank oli inglise keeles hoopis Fritz.

Ingliskeelse raamatu reklaamlause „Dennis Wheatley meets *True Detective* and *The Wicker Man*“ näitab, et autor omi eeskujusid ei häbene.

Mida ma sellest kõigest siis kokkuvõtteks arvan?

Kui panna kokku loetu ja taustainfo, siis on ilmne, et lühiromaanis päris tõsiselt võtta ei saa. Tegu on pigem moodsa sopakaga või siis postpulpkirjandusega. See „post“ on oluline märkus, sest tegu pole stiilse jälgenduse või austusavaldusega, pigem ikka selline eemalviibiv ja võõrandunud. Ja siit algavad ka minu kui lugeja kommunikatsiooniprobleemid tekstiga. Võib-olla ingliskeelses versioonis jooksid asjad paremini kokku, aga maakeeles tekkisid teatavad ebakõlad.

Tegevus toimub Eestis. Aastakümneid saarel tegutsenud religioosne sekt? Sekt alustas juba nõukogude võimu aastatel ja suutis end varjata ja tegutseda? Saarel!? Olukorras, kus pea kõik Eesti saared olid piiritsoon! Ja siis see poisi koomiksikihu. Meenutaks, et Eestis pole kunagi ilmunud regulaarseid superkangelaste koomiksisarju... et üle nädala kui kellavärk ja niimoodi vähemalt aasta... Teise osa veidrustest ma juba kirjutasin. Kolmanda osa rämbotsemisest ma parem vaikin.

Jah, ma saan aru, et pulp ja trash, kus ei peagi reaalsusega sidet pidama ja muretsema selle üle, mida teeb kõva mees siis, kui ta kõva mees pole ning millest see kõva mees üldse elatub. Ma pigem ei hakka kirjutama, et see kõva mees on kah pisut naljakas. Et ühtpidi selline tõsine tõumees, kes prostituudi korralikuks naiseks magatab, teisalt aga selline pisut hipsterlik ilalõug, kui mulle mu kole prantsuse keel andeks anda.

Kus on ulme?

Raamatu tagakaanel on teost nimetatud düstoopiliseks lühiromaaniks, aga teos on ulmena siiski enam kui piiripealne juhtum. Ainus ulmeline moment on saarel tegutsev ususekt ja sellega seondud ning kui kristalselt aus olla, siis saab toimuv lõpuks ka täiesti maised ja realistlikud seletused.

Kas tasub lugeda?

Kuigi poosid on karmid, jääb tekst väetiks. Lugemine just konti ei murra, aga suurt elamust samuti ei saa. Tunnistan, et ma poleks teksti suhtes nii karm, kui kirjatüki alguses viidatud kolm naisterahvast ning siin on vist põhjus just lugejate erinevates sugudes.

Lühidalt: meeslugeja, kes peab lugu sopakatest ja/või kõva mehe kirjandusest, aga kes pole paadunud ulmefänn – selline võib lugeda. Naisterahvad ja teised loevad omal vastutusel.

Caspar Vega

Roosa Ritsikas

Hea Lugu

2020

104 lk

Raamatuarvustus: Berit Sootaki „Viimane hingelind” ja „Ilmalinnu laul” (Mairi Laurik)

Kahel järjestikul aastal on nüüd Berit Sootak rõõmustanud teismelisi fantaasiakirjanduse sõpru raamatuga. Umbes aasta eest ilmus “Viimane hingelind”, Beriti debüüt romaanimaastikul, tänavu veidi enne jõule siis jätkulugu “Ilmalinnu laul”. Kuigi pealkirjad ja ilmumisaastadki on erinevad, on tegemist lahutamatu komplektiga ning minu meelest suisa ühe romaaniga kahes köites.

Raamatu esimesest poolest, “Viimasest hingelinnust” kirjutasin ma põgusalt aasta alguses ka Reaktori veergudel, noorteulme aastaülevaates, kuid tuletan siin veidi meelde. Mirtel on esmapilgul tavaline teismeline gümnasist, kuid juba esimestel lehekülgedel antakse lugejale teada, et noore neiu vaimne tervis on juba aastaid professionaalide pilgu all olnud ning nüüd on olukord sedavõrd tõsine, et neiu saadetakse teise Eesti otsa internaatkooli. Kui Mirtel Veriorale kohale jõuab, avatakse tema ees aga sootuks teine pilt. Tema vaimsel tervisel pole nimelt midagi viga, kuid tal on võimed, üleloomulikud võimed. Sarnased, kuid eriilmelised võimed on ka tema kaasõppuritel ning kogu personalil. Selle sissejuhatuse järgi võiks aimata, et ees ootab õudussugemetega lugu, kuid tegelikult haaratakse lugeja sooja, kuigi pöörasesse seiklusesse, mis katkeb just siis, kui sõit on hoo sisse saanud. Lugu segab meeldivalt linnafantaasia tüüpelemendid eesti kultuuriloo ja mütoloogiaga, vaatab mõnuga silma meie rahvapärimustele ning Lõuna-Eesti mägiste metsadele.

Nüüd, aasta hiljem, viib Berit selle sõidu hoomatavasse vahepeatusesse. "Ilmalinnu laul" ei jää pöörasuselt ega seikluslikkuselt "Viimasele hingelinnule" millegi poolest alla, pigem edestab esimest osa, kuid rõõm on tõdeda, et noore autori keel ja jutustamine on muutunud terviklikumaks, tekst ühtlasemaks ja vähem hakkivaks. Isiklikult olin ma selle lihvituse pärast isegi veidi kurb, sest nii on välja lihvitud ka need vahvad filosofoerivad lõigud, mis esimesele tekstile värvi ja emotsiooni lisasid. "Ilmalinnu laulus" neid lugemise aeglustajaid enam ei leia. Küll aga leiab siit muheda krimiloo, mis tõepoolest ka raamatus lahendatud saab.

Esimese raamatu lõpus sattus Mirtel kangesti kitsukesse olukorda ning teise raamatu algus pühendub üsna pikalt selle kitsukuse kirjeldamisele, tunnetamisele ja läbi elamisele. Kui ma esimese raamatu puhul kartsin, et saan õudusloo, siis siin nüüd seda ka jagati. Minu maitse järgi ehk veidi liiga pikalt, kuid ilmselt ei ole ka mina raamatu esmane sihtgrupp ning noore ulmefänni heidutamiseks on ilmselt vaja midagi enamat. Aga õudus ei jäänud püsima, sellega ei sunnitud harjuma, vaid lisati muhedaid liine. Näiteks üks tore sõprus kaasõpilasega, kes peab end ületama selleks, et Mirtelit mitte ära tappa. Korduvalt. Esimeses osas sisse toodud autoritaarsemat tüüpi romantika kõrval mõjus Susi kui sõõm värsket õhku. Rohkem noorte fantaasiakirjandust lugenud inimene võib muidugi nina krimpsutada, et sarnane liin on veel seal ja seal ja seal. Jah, on küll! Võin ka ise mitmeid erinevaid lugusid loetleda, kuid need lood ei seganud lugemist, ei hakanud kummitama. Berit suutis oma romaanis leida selle värsket nurga, mis varasema lugemuse mõnuga tagaplaanile lükkas.

Natuke kriitilisemalt tahaks öelda aga taustsüsteemi kohta. Koolilugude puhul, mida Beriti raamatud ka selgelt on, peaks sõpru või vähemalt neid kokkupuuteid, väikesi, kuid olulisi, olema palju enamatega ning mingis mõttes muutis kontaktide vähesus ja Mirteli isoleeritus raamatu minu jaoks ebausutavamaks. Selleks ei ole tegelikult palju vaja - koperdada koolisöökla kord mõnele väiksemale kogemata otsa, vaadata lumesajuse ilmaga hoovile ning näha neid lumesõda mängimas. Variante on palju ning iga selline väike fraasikatke aitaks ebausutavust vähendada. Muidugi võis tegemist olla autori teadliku valikuga, mis aitas loo hoogsamana hoida, sest hoogu siin jagus, ning ilmselt ei jää tegelaste vähesus noorele lugejale takistuseks. Samuti ei tulnud puudu hulljulgusest ega poolikute andmete pealt riskimisest. Needki on noorele nii omased ja õppimist võimaldavad kohad, kuid vanema inimese panevad pigem oigama - me teame juba omadest kogemustest, et heaga see lõppeda ei saa.

Ma olen siin nüüd paljuski võrrelnud esimest ja teist raamatut, pidamata üht paremaks teisest. Jah, neis on erinevusi nii keele kui žanri tasandil, kuid sellegi poolest moodustub neist selge ja ühene tervik. Kõigest! Välja arvatud jutustaja valik. Esimese raamatu jutustas Mirtel, teise aga Mirtel ja Kaur vaheldumisi. Kui aus olla, siis siin tekkis küll paralleel ühe teise noorteraamatute sarjaga. Kahjuks sellisega, mille olen kuulutanud pea kõige halvemaks sarjaks, mida lugenud olen. Loodetavasti ei astu Berit aga nendesse ämbritesse, mis maailmakirjanduses kolisemas on, ning minajutustusena alanud sari ei lõpe sellega, et kolmanda osa keskel Mirtel lihtsalt surma saab ning lugeja mõtisklema jätab, et kuidas, pagana pihta, ta neid lugusid siis jutustas, et neist raamatud sündisid.

Kui väikesed kõhklused aga kõrvale jätta, on tegemist mõnusa fantaasia-krimi-romantilise looga noortest ja noortele ning tean nii mõndagi teismelist, kes oleksid rõõmsad, kui sünnipäeva kingipakist vaataksid vastu Mirteli tegemisi kajastavad raamatud. Jah, nii palju suudan teismeline olla ka mina.

Raamatuarvustus: Hannu Rajaniemi „Suvemaa” (Tea Roosvald)

Tegu on Rajaniemi esimese eestindusega, mida tänu seni tõlkimata romaanide („Kvantvaras” ja selle kaks järgi) heale mainele ootasid pikisilmi, ega pidanud kuidagi pettuma.

„Suvemaa” on ulmepõnevik meile muidu tuttavas maailmas, kus aga kahe ilmasõja vahelises pingeõhustikus on avastatud ligipääs teisepoolsusele, mille tõttu on surm ja kaotus minetanud oma varasema tähenduse. Sellega seoses rulluvad lahti nii uut sorti tehnoloogia kui uut sorti moraalküsimused, ei jää ohustamata ka meile tuttav ajalugu. Et aga inimloomus on jätkuvalt „vana hea”, siis asetab uus tehnoloogia lihtsalt senised probleemid uude valgusse ega tähenda hoopiski mitte maailmarahu saabumist.

Autori teadustaust tõuseb paljude „pehmemate” ulmekirjanike seas nähtavasti esile, sest selle rõhutamine on korduvalt silma jäänud. Kohe suure huviga tahtsin siis näha, kas see on abiks või takistuseks - küll ja küll kurdetakse mõnegi puhul liigse professionaalsuse teostesse tungimist ja teksti kuivendamist. Rajaniemi tegutseb teoreetilise füüsikuna stringiteooria ning kvantgravitatsiooniteooria vallas ja on loonud HelixNano idufirma uute vähiravimite arendamiseks tehismõistuse ja sünteetilise bioloogia abil. „Suvemaad” lugedes näib, et see on andnud talle ulmekirjanduse loomisel tugeva eelise ja seda veel mitmel eri viisil. Kõigepealt, pikaajaline sissevaateline kogemus teadusliku arusaamise kaugelt eeslinilt võimaldab arutleda ka seni veel teadusesse mitte puutuvate kontseptsioonide üle nakatava veenvusega. Samal ajal peavad paljud teised autorid pendeldama läbimõtle mata lennukuse ja kahtleva mõistuspärasuse vahel, et saada laidetud kord fantaasiavaesuse, kord jaburuse eest. Juba pelgalt tehnilise elukogemuse tõttu küünib Hannu Rajaniemi maailmaloomes mitmetasandilisuseni, ilma et mõte hajuks liigsetesse kirjeldustesse või heietustesse. Hea keelekasutus ongi teine kiiduväärt omadus, mida esile tõsta, kuigi autor ei kirjuta emakeeles, vaid oma töökeeles. Hulgaliselt neologisme on maiuspaladena raamitud ajastuhõnguliselt peenekoelise, samas asjaliku ja otsekohese lauseehituse poolt. Kooliks on ilmselt teadusliku kirjutamise kogemus, kus täpsus nõuab terminite uuendamist, ent samas sünonüümisõnastiku väärkohtlemine ei jää karistuse ta. Ka uusi detaile toob autor esile olulisuse järjekorras, jättes palju veel justkui tallele, aga mitte kauemaks kui täpselt tarvilik. Seepärast ei mõju punnitatult ei tema lahenduskäigud ega loodud maailma võõrapärasus, kõik tuleb umbes siis, kui lugeja seda parajasti vajab.

Keel töötab käsikäes loo ja maailma stiiliga, mis ei ole just päris auru- ega kellavärgipunk, aga mõjub teadus- ning peenkasitöö esteetikat sidudes piisavalt pronksi- ning kristalliläikeselt, et rõõmustada ka hammasrattahuvilisi. Teema tõttu käitab sidevahendeid, mehhaanilisi nukke ja sõjatehnikat rohkem ektoplasma ja eeter kui aur ja üleskeeratavad mehhanismid, aga tehnilise käsitusviisi tõttu ei lähene üldmulje maagialoole ega žanr fantaasiakirjandusele. Maailmas, kus üleloomulik on saanud loomulikuks, õpitakse seda kiiresti igal moel kasutusele võtma ja leiutatakse uued teadusharud, mis seda mõtestama hakkavad. Uudsuse võlu ei lähe aga seepärast kohe kaduma, ning et alles on ka ajastule veel iseloomulik dekooriialus, saamegi sellise huvitava koosluse messingtraadipundardest ja neonvalgusest, nagu „Suvemaa” kenasti edasi annab.

Maailmapüstitus on arendatud kontseptuaalse mõtteharjutusena, aga õnneks seda ei lajatata looväliselt otse näkku. See ilmub teiste kandvate osade kaudu vajadust mööda, loomulikult.

Tegelaste siseelu (mis on siin rohkemat kui hingeelu), nende valu ja pürgimused moodustavad sõrestiku, millele lugu ehitada. Uudsed filosoofilised ja moraaliküsimused ning ka maailma ülesehitus joonistub selgelt välja alles peategelaste lugude pikkamisi laiali hargnemise taustal. Selline struktuur toetab ka pinge jaotumist. Lisanduvaid nüansse on ka lugejal tarvis parajas tempos märgata ja meelde jätta, kuna põnevikule omaselt tuleb tegelastel hiljem kitsikusest pääsemiseks algandmed ümber mõtestada, neist uut sorti tervik kokku panna.

Kuigi olemuselt, põhiküsimuse tõttu, ulmeromaan, on "Suvemaa" ühtlasi ka spioonipõnevik, sest mis olekski parem keskkond näitamaks nii kontseptsioonide kui inimpsühholoogia nüansseeritud plastilisust, kui topeltmäng? Spioonižanris vahest mitte kuigi silmatorkav tükk, aga värskelt mõjub see siin tänu ulmelisele kontekstile, mis võimaldab vanu häid probleeme näha pisut uuemates värvides. Inimloomus on sama, aga tagajärjed tuleb uuesti läbi sõrmitseda. Spioonimäng käib alati rohkem aadete kui pahede nimel, milles suurimaid ohvreid tuuakse hetke teadmiste koguvalguses, või täpsemalt nende nappuses. Panused pole väikesed, kuigi esmapilgul võiks ju ehk tunduda, et eemaldades võrrandist surma, käib mäng edaspidi üksnes "tikkude peale". Nii näib küll tegelaskondki oma uut reaalsust alguses tajuvat. Loomulikult selgub, et pilt ei ole nõnda lihtne!

Reaalsus, milles on kiiruga asutud võidu-koloniseerima ja tehnoloogiliselt kasutusele võtma "järjekordset" uut maailma ja mille (lugejatele ajaloost tuttavad) ohtlikud jõupositsioonid on pääsenud taas lavale, ei saa jääda muutumata ähvardavaks sasipuntraks, isegi kui pealtnäha kedagi ei saa enam tappa ega surmaga ähvardada. Tegijate taustalt kerkib ju alati suuremaid tegijaid, pühendunud inimesed leiavad alati uusi pihte, millega pigistada. Heas mõttes meenub Niveni ütlemine auto ja liiklusummiku leiutamise kohta - Rajaniemi ühiskondlikku mõtlemist on ja ka liikuda üksiku ja üldise vahel suudab, joonistades pealtnäha kenast leiutisest painajaliku sasipuntra. Tehnoloogiline entusiasm ja poliitiline tulihingelisus võtavad jälle mõõtu küünilisuse ja blaseerumisega, mille kohal vormub küsimus: kas me sellist idüllit tahtsimegi? Rajaniemi ei piirdu pelga dipolaarse vastandusega, tema süvaküsimuste "õige" ja "väär" on multidimensionaalsed kategooriad, mille lähivaatluseks tasuks lugedes võib-olla eraldi aegagi võtta. Kui mõlemaid põhilisi pooluseid võib küllalt hästi mõista ning see eetiline lõhestatus osutub tegelastele piisavalt kurnavaks, et isegi mõiste "surmväsimus" omandab uus-aktuaalseid tähendusi, siis lugejat see võrdlemisi lühike teos siiski väsitada ei tohiks. Pigem on hea meel võimalusest elu põhiküsimusi aeg-ajalt üle küsida, toppimata neid üha neissesamadasse igavatesse kaasustesse, mis ilma ulmeta jäetud kirjandusest paraku vastu vaatavad. Nii on ehk moraaliteema üks väike korrastav taaskäivitus harjumuspärasel arusaamastikus. Justkui märkamatult ja ilma targutamata imbuvad käsitlemisse ka teised suured kategooriad nagu kaotus ja lein, igatsus ja armastus, andetus ja unustus, piin ja karistus, individualism ja kollektivism, lakkamine ja leppimine, ka kõrgema tsivilisatsiooni jälgedes ringisoperdamisest johtuv psühholoogiline diskomfort leiab põgusat käsitlust. Juhul, kui sellest juba ei piisa, et romaani teljeks olev ulmeline põhiküsimus tegeleb inimkultuuri ühe põhiühtlusega surma äravõitmisest väga huvitaval, tehniliselt taiplikul ja esemeküllasel viisil, läbi spioonidraama pingelise filtri ning stiili ja keele toel, millega ka tõlkija on kenasti ümber käinud.

Sooviksin hea meelega rohkem Hannu Rajaniemi eesti keelde ja tahaks küll loota, et see pääsuke ei jää viimaseks.

Ulmkonnakroonika 12/20

Ulmestaar: Elar Haljas

Kes oled ning millega tegeled?

Oma igapäevast leiba teenin tarkvaraarendusega. Et vaim ja keha parimas vormis püsiks, siis igal võimalikul ja ka osade inimeste jaoks võimalutel hetkedel kuulan, loen ja vaatan ulmet, mängin lauamänge, teen trenni ning kasvatan järgmist põlvkonda lauamängureid ja raamatukoisi. Aeg-ajalt vahetan ka unetunde kõrge intressiga elamuste vastu mõnes arvutimängus.

Mida praegu loed? Meeldib? Soovitud? Mida head vahepeal vaadanud-mänginud oled?

Lõpetasin just Indrek Hargla "Süvahavva: Viimase suve", mis väga meeldis ning mu arvamusest saate ka Reaktorist lugeda. Järgmiseks võtsin ette Johannes Kivipõllu "Väikese viperuse" ning lisaks ootavad laual oma järke nii Täheaeg 19 "Pilvede sultan" kui Marek Tihhonovi "Maailmalõpu päevik".

Heliraamatutest kuulan hetkel Terry Brooksi Shanara kroonikate viimase tetraloogiat "The Fall of Shannara", mis ühelt poolt on küll on üpris tempokas ja seikluslik fantaasiasari, aga samas kasutatakse ära juba sissetootatud maailma ja ei hiilata just uuenduslike ideede ning teemakäsitlesega.

TV-sarjadest on hetkel töös "Troonide mängu" uuesti läbivaatamine ning talviste pühade ajaks sai endale ka "Mandaloriani" teine hooaeg jäetud.

Mängutunde kulutasin viimati "XCOM: Chimera Squad" peale, mis on väga hästi välja tulnud - veidi bugine ju oli alguses, aga minu ühe teise lemmiku HOMM-i (Heroes of Might and Magic) elementide sissetoomine taktikalisel võitlusesse toimis minu arvates väga edukalt.

Mis naelutab sind raamatu külge? Mis peletab eemale?

Mind on alati võlunud seikluslikud ja tempokad huvitava maailmaloomega raamatud, kus autor suudab luua mõne tegelase, kelle käekäigust ma lugejana huvituks või kellega suudaks samastuda. Mulle ei meeldi kui autor sekkub loo käekäiku liiga palju - tegelased käituvad ebaloogiliselt või tegevusliini toimumise tõenäosus on väiksem kui Viking loto peavõit. Vastuvõetamatu on minu jaoks ka jutu tegevusliini ilma otsese sisulise vajaduseta keerulisemaks muutmise - absurdiulme, ajalõimedega mõttetult mängimine jne. Tänu

viimasele on mul väga raske nautida näiteks vendade Strugatskite loomingut ning ei suutnud ka rohkem kui esimest raamatut lugeda Steven Eriksoni sarjast “Malazan Book of the Fallen”, mida paljud peavad väga põnevaks. Minu jaoks ei ole meelelahtus pidada eraldi päevikut raamatu sisu kohta või läbi wiki enda teadmisi raamatu kohta täiendada.

Kolm lemmikut (juttu, raamatut, žanri, autorit...) ulmes? Paari lausega-lõiguga neist lugejale. Ei pea piirduma ka vaid kolmega, võib ka rohkem!

Juba viimased 20 aastat on minu lemmikuks olnud Roger Zelazny “Amberi” sari, milles on ühendatud kõik mind köitvad komponendid: imeline maailmaloo, huvitavad tegelased, tempokad seiklused. Lisaks on tänu oma heale huumorile ja igapäevaste teemade huvitavale käsitlemisele mitu korda läbi loetud/kuulatud Terry Pratchetti “Kettamaailma” raamatud, samuti hindan väga kõrgelt ka raamatutel põhinevat väga temaatilist lauamängu “Discworld”. Kuigi lemmikautoreid on veelgi, kelle igat raamatut proovin võimalusel kuulata/lugeda - O.S. Card, Jim Butcher, Neal Stephenson, John Scalzi jpt, siis siinkohal tooks eraldi veel välja Brandon Sandersoni, kelle fantaasiaraamatud on kui vana sõbrad, keda sa ei ole aasta otsa näinud ning siis peale 15-20 minutit küsid endalt, et miks ta küll tihedamalt külas ei käi. Sarnase kogemuse sain ka Brian McClellani “Powder Mage” sarja kuulamisel.

Eesti autoritest loen alati hea meelega Indrek Hargla loomingut, eriti just tema ajalooliseid krimilugusid - Apteeker Melchiori sari, aga sellest veel rohkem meeldis fantaasiaelementidega “Raudrästiku aeg”. Kodumaistest raamatusarjadest tooks esile “Saladusliku tsaari” sarja, mis pakub lugemisrõõmu nii oma kõrgtehnoloogiliste kosmoseseikluste kui ka fantasiliste mõõga ja maagia lugudega postapokalüptilisest Eestist. Ning mu hetke lemmikautoriks on Heinrich Weinberg, kellela Eesti ulmemaastikku enam ette ei kujutagi.

Kuidas sa üldse jõudsid ulmeni?

Nagu igal korralikul perekonnal, nii oli ka mul kodus 30+ aastat tagasi raamaturiiulis olemas kõiksugu ulmeraamatuid, mis tolleks hetkeks vähegi saada oli - alates “Seiklusjuttudest maalt ja merelt” kuni erinevate muinasjuturaamatuteni. Nii saigi juba enne kooliminekut loetud ribadeks nii Olimar Kallase Kiviküla poiste seikluskoomiksid, lõunaune asemel läbi töötatud “Saja rahva lugude” muinasjutuvihikud kui ka erinevate rahvaste müütide ja legendidest pajatavad teosed. Hiljem sai vanemate soovitusel ja enda huvist algust tehtud seikluskirjandusega, mille hulgas leidis ka omajagu ulmet. Näiteks siiani on minu arvates parimaks Strugatskite teoseks “Purpurpunaste pilvede maa”. Vaiksalt liikusin ulme poole lugedes nii Põhjanaelas ilmuvaid lugusid kui ka Mardust. Ulmele aga keskendusin lõplikult peale keskkooli kaitseväeteenistuses, kus alguses raamat nädalas ning hiljem ka juba kaks, sai kogu tolleks hetkeks ilmunud F-sari, Tempus fugit sari ja palju muud läbi loetud.

On sul lemmikloomi?

Olen terve elu olnud koeranimene ning viimased 13 aastat ka ise koerapidaja. Nüüd paar kuud jälle linnas elades on mul aga oma lemmikuga kaugsuhe, kuna ta naudib põldude ja metsade keskel pensionipõlve.

Selgusid Harry Potteri raamatusarja kaanekujunduste konkursi võitjad

Harry Potteri kaanekujunduste konkursi esikolmik on selgunud. Žürii valis esitatud tööde seast välja kolm erinäolist kujundust, milles kõigis on näha Harry Potteri võlumaailma. Võidutööde autoriteks on Eili Lepik-Kannelmäe, Aili Allas ja Hanna Särekanno. Esikoht ehk kujundus, mis hakkab kaunistama raamatusarja, selgub koostöös J.K. Rowlingu agentuuriga.

Pikemalt saab lugeda [SIIT](#).

Õhtud eesti ulmega: Graafilise romaani "Hukkunud alpinisti hotell" esitlus

Veiko Tammjärve graafilise romaani "Hukkunud alpinisti hotell" esitlus toimus Tartus, kultuuriklubis Salong (Vanemuise 19, sissepääs kirjanike maja hoovi poolt) algusega kell 19.00.

Pildistas Kristjan-Jaak Rätsep

Jan Kausi proosapoeem "Tuhande tee ristil"

Oktoobri Reaktoris ilmunud Jan Kausi proosapoeem "Tuhande tee ristil" kanti hiljuti ette ka Eesti Kirjanike Liidu saalis. Nüüd on sellest ka videosalvestus olemas!

<https://www.youtube.com/watch?v=tk92C9YiUis&feature=youtu.be>

Aastalõpu Tumedad Tunnid

Tumedad Tunnid kostitab kuulajaid detsembris Indrek Hargla lugudega "Kliendi soov" ja "Vend Rus". Toetajate ringile serveeritakse aga paari päris võigast jõulujuttu. Lisaks toimub Tumede Tundide suur aastalõpuloos, kus saab võita raamatuid ja salvestusi. Lähem teave [FB kuulutuses](#).

Indrek Hargla Mustamäe Kultuurikeskuses "Kaja"

Mustamäe kultuurikeskusel Kaja oli külas kirjanik Indrek Hargla, kes rääkis nii keskajast kui ulmest. Kohtumise videot ja pilte saab vaadata [SIIT](#).

Kõneluse ära kirja saab teksti kujul lugeda aga juba [SIIT](#).

Uus album Planeedit

Trummiva-bassiva ulmemuusika looja Planeet on valmis saanud uue albumi, nimeks Hüperruum. Hüperruumi (ja vanemat albumit Ajamasin) saab näppida-kuulata-soetada Planeedi e-poes:

<https://audioplaneet.ee/>

Lisaks on Planeedi uuemad ja vanemad lood tutvumiseks üleval Youtube'is:
<https://www.youtube.com/user/zaunder01/videos>

Ning loomingulisi kommentaare ja uudiseid ilmub Facebook'is:

<https://www.facebook.com/AudioPlaneet/>

Mõned hetked sellest, kuidas ulmikumid pühadeaja üle elasid

Laura Loolaiu stalkerlik vaade

Ilma kuuseta ei ole ikka päris, sest kui kinke kuuse alla panna ei saa, on oht, et jõuluvana hoopis tulemata jääb. Lahendamist vajas vaid kaks probleemi: kuidas väikese korteri ruumi optimaalselt kasutada ning kuidas vältida okkaid, mida hiljem veel pool aastat tallaga vaiba seest leida võib. Sel korral sai lahendus selline.

Mairi

Liina Freivaldi Väljõulud

Margarita Mürgi Peipsi järve tühjad jääväljad kui lumi lõpuks ometi maha tuli

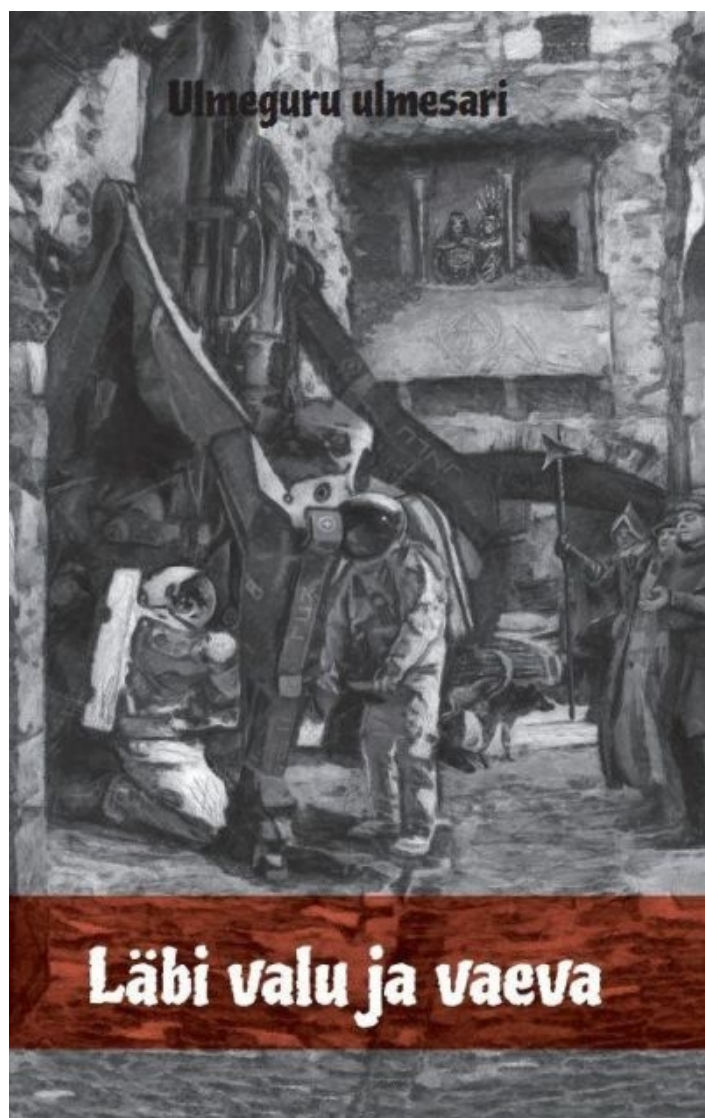

Riho Välk leidis mererannast lõõtspilliga metsavenna.

**Kauneid
pühi!**

Uudiskirjandus 12/20

Läbi valu ja vaeva

Ulmeantoloogia

Ilmunud on „Ulme guru ulmesarja“ esimene raamat.

Seitse eestlast, kolm ameeriklast, kaks venelast, tšehh ja Belgia juurtega prantslane – kokku 14 lühemat ja pikemat ulmejuttu.

Anastajalikud tulnukad minevikus, olevikus ja tulevikus. Ammusurnud draakonite haudevalmis munad. Küberkelmused ja robotid. Olendid järvevees ja meresügavustes. Katastroofid, mis muutsid maailma. Mahajäetud tööstus- ja militaarobjektid. Üleloomulikud olendid.

Maniakkide Tänav, Kir Bulõtšov, Joel Jans ja J. H. Rosny-vanem – need nimed eesti ulmelugejale ehk tutvustamist ei vaja, kui mitte kõiki, siis kedagi neist võiks ju teada. Tuleks ka mainida ulmeühingu jutuvõistluse võitnud Miikael Jekimovit ning oma eelmise eestindusega Stalkeri võitnud Ondřej Neff.

Kirjastus Gururaamat

Koostajad Joel Jans ja Jüri Kallas

328 lk

Planetaarsed lood

Stanley G. Weinbaum

„Ulmeguru ulmesarja“ teine raamat.

Kümme juttu, mille tegevusajaks XXI sajand ja XXII sajandi algus ning tegevuskohaks Päikesesüsteemi planeedid ja nende kaaslased.

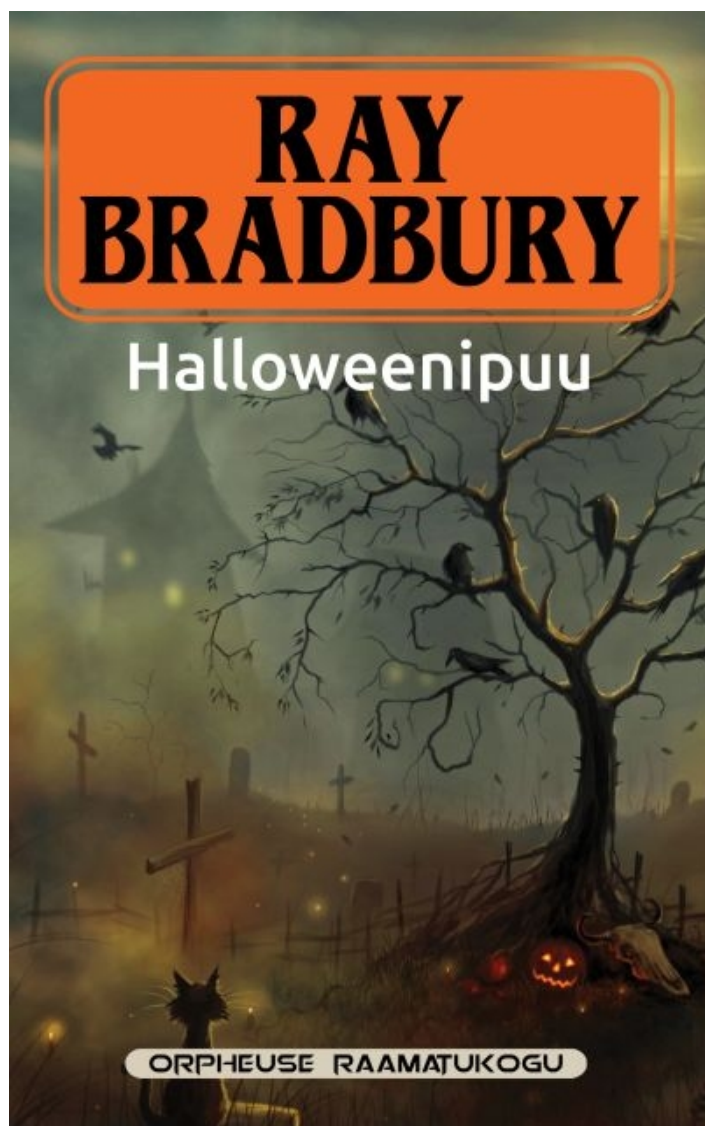
Uljad kosmoselendurid, läbiuurimata planeedid, metsik loodus, võõrolendid, kontaktid ja konfliktid. Karm elu ja tugevad tunded. Ehe kosmiline rajamaa.

Ulmeklassiku Stanley G. Weinbaumi planetaarsed lood olid teatavaks pöördepunktiks USA ulmes. Autor püüdis igakülgset arvesse võtta tolelaegset teadust ning kirjutada selle baasil realistlikke lugusid Päikesesüsteemi hõlvamisest ning kohtumistest võõra mõistuse esindajatega.

Kirjastus Gururaamat

Tõlkija Kristjan-Jaak Rätsep

400 lk

Halloweenipuu

Ray Bradbury

Ray Bradbury noorteromaan „Halloweenipuu“ (The Halloween Tree; 1972) on klassikule iseloomulikult õudusfantaasia, mõtteline edasiarendus või paralleelteos romaanile „Vist on kuri tulekul“ (ek. 1999). Halloweeniõhtul kommijahile suundunud kaheksa poissi avastavad, et kõikvõimas deemon surnute vallast on ühe nende sõbra ootamatult röövunud. Läbi erinevate ajastute ja kultuuride tema jälgil ajades ja teda päästa üritades avastavad nad halloweeni-püha mütoloogilisi juuri ja algupära ning õpivad tundma, kuidas surmahirm, viirastused ja tondid on kujundanud inimtsivilisatsiooni ajalugu. Raamatu põhjal valminud täispika animafilmi stsenaariumi eest võitis Bradbury 1994. aastal Emmy auhinna. Sel suvel tuli uudis, et Warner Brothers kavatses teose põhjal filmi teha.

Raamatusse on pildid joonistanud Gris Grimly.

Tõlkinud Tatjana Peetersoo.

Sari: Orpheuse Raamatukogu.

Printsess Lualoke teise ise tegemised

Leonhard Järvis

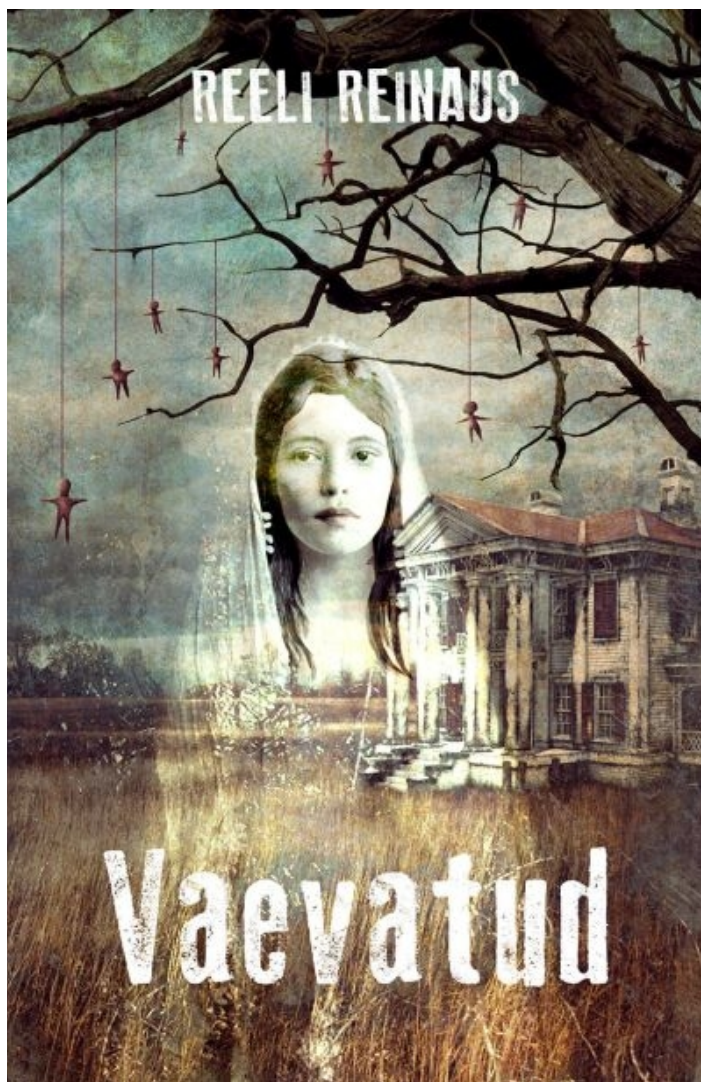
Raamat unenägemisest, millega saad sa terve riulitäie raamatuid. Tekst on nii mitmekihiline, et võid ühte ja seda sama peatükki uuesti ja uuesti lugeda ja ikka ei ole kõik loetud. Lugeses hakkad nägema iseenda ja oma elu justkui pidurdamatut kaleidoskoopilist muutumist. Näed seda, mis on varem olnud ja seda, mis on tulemas, ja näed seda kõike korraga praeguses hetkes, siinsamas. Näed, mida oled teinud ja mida hakkad tegema. „Printsess Lualoke Teise ise tegemised“ võiks sobida ulmet ja esoteerikat eelistavale lugejale kui ka sellele, kes soovib lugedes kaasa arutleda filosoofilises dialoogis. Ka sobib see hästi reisikirjade või seiklusjuttude huvilisele. Lihtsalt alusta ja sa oledki valitud osa saama peadpööritlevast loost. Sa ei pea mõtlema, kas see on päris. Tee lihtsalt kaasa.

unerändur.ee

Kirjastus Hea Tegu

Kaane kujundaja: Uku Järvis

404 lk

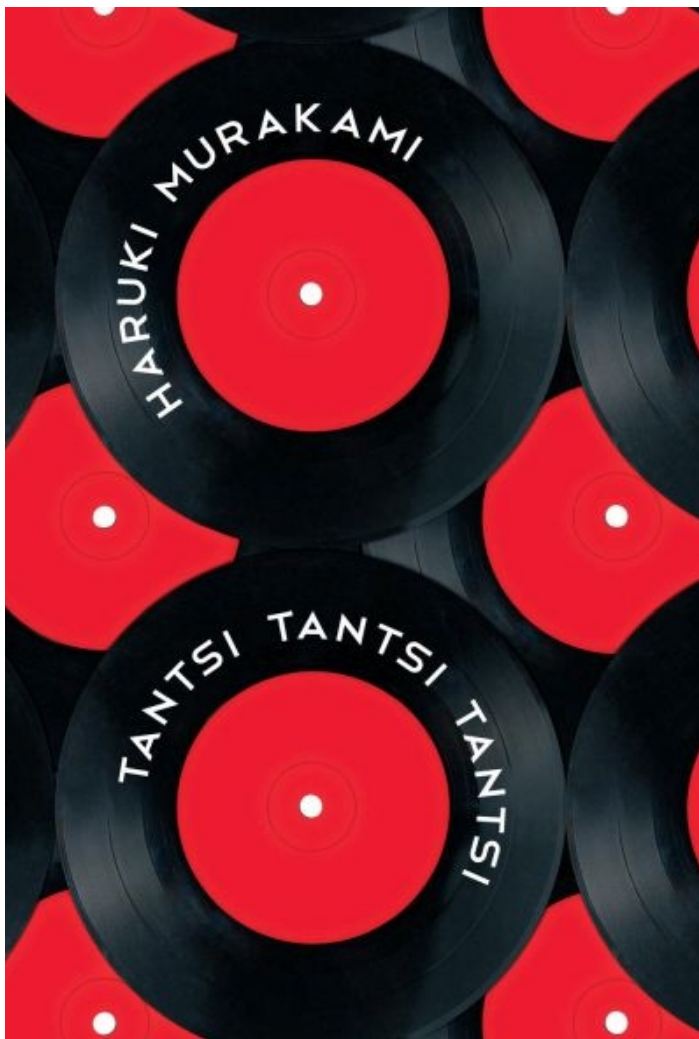
Vaevatud

Reeli Reinaus

Silver ja Stiina on kaksikud, kelle elu pöördub pea peale, kui nende pere kolib elama vanasse mõisasse. Lisaks sellele, et vend ja õde peavad kohanema uue kooli ja vanemate lahkuminekuga, hoolitsema arvutisõltlasest noorema venna eest ja taastama omavahelised normaalsed suhted, tuleb neil harjuda öiste luupainajatega. Üha sagedamini mõtlevad nad, et luupainajad võivad olla seotud mõisaga, kus nad elavad – seda enam, et ümbruskonna elanikud räägivad mõisa kohta hirmulugusid või ei puuduta seda teemat üldse...

Väljaandja Ronk Ronk OÜ

320 lk

Tantsi. Tantsi? Tantsi!

Haruki Murakami

Haruki Murakami „**Tantsi. Tantsi? Tantsi!**” (1988) on jaapani kuulsaima kirjaniku nutikamaid ja julgemaid teoseid, mis kirjeldab tavainimese erakordseid seiklusi. Kolmekümnendates nimetu peategelane elab kapitalistlikus maailmas, kus iidsed väärtused surevad kiiresti, kus raha eest saab kõike ning kus edu on ainus, mille nimel tasub elada. Ta on nautinud sädeleva linna hüvesid ja ehkki ta pole oma hinge maha müünud, teab ta, et midagi tema elus on puudu. Nüüd, unenägudes, nutab salapärane naine vaikselt ja kutsuvalt – tema pärast. Kummalisel eksirännakul seksuaalse vägivalla ja metafüüsilise hirmu maailmas saadavad teda kolmeteistkümneaastane tüdruk, kes on häirivalt kaunis ja omamoodi selgeltnägija; tema kunagine klassivend, kellest on nüüdseks saanud filmide ja teleseriaalide hurmur; neiu hotellist, kellest saab tema kaitseingel; ekstsentriline lammamees, kes materialiseerub, et teda nõustada ja keelitada. Mida mees tegema peab? Tantsima. Tantsima meisterlikult seni, kuni muusika mängib. Ja peategelane tantsib... kõige ootamatumatel viisidel!

Tõlkinud Margit Juurikas

Kirjastus Varrak

432 lk

Üks neetud jama teise otsa

Jodi Taylor

Kui endale elus kohta otsiv Madeleine Maxwell võetakse tööle Saint Mary ajaloouringute instituuti, avastab ta peagi, et instituudi üsnagi tavapärase fassaadi taga käib hoopiski iseäralik tegevus, nimelt ei uuri seal töötavad ajaloolased lihtsalt minevikku, vaid nad käivad ise seal, kusjuures seda ei nimetata ajarännakuks, vaid tähtsate ajalooliste sündmuste uurimiseks nende kaasajas. Tööde eesmärk on mineviku tähtsündmusi täpselt vaadelda ja dokumenteerida ning selle kaudu leida vastused paljudele ajaloos vastuseta jäänud küsimustele ... ning sealjuures ise ellu jääda! Üsna varsti selgub, et tarvitseb astuda üksainus vale samm ja ajalugu annab vastulöögi. Selge on ka see, et rinda pista ei tule üksnes ajalooga.

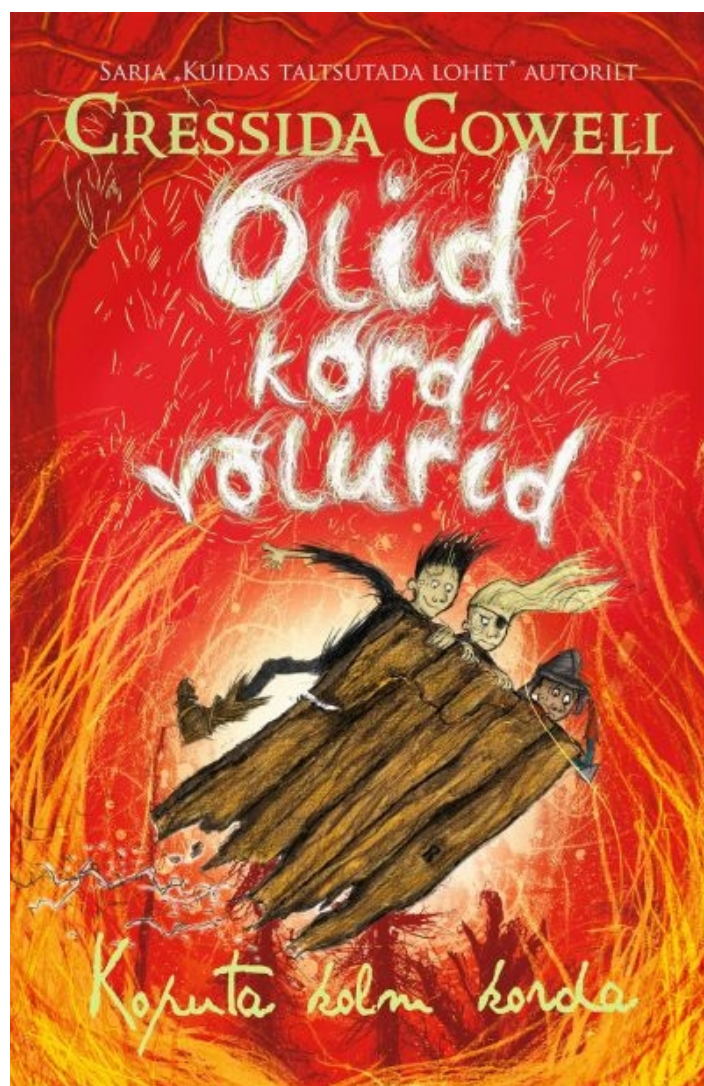
Jodi Taylor, kes on kirjutanud kümme-konnast raamatust koosneva Saint Mary kroonika, ütleb enda kohta, et oma lähedaste, õpetajate ja tööandjate pahameeleks elas ta aastaid oma mõtetega kusagil kaugel, kuni viimaks tabas teda õnnelik äratundmine, et unistusi tuleks kuidagi ära kasutada, ja ta haaras sulepea. Aga seda, mida ta tahab hakata tegema siis, kui on suureks kasvanud, ei tea ta endiselt.

Inglise keelest tõlkinud Tõnis Värnik

Toimetanud Valli Voor

352 lk, pehme köide

Lastele:

Olid kord võlurid. Koputa kolm korda

Cressida Cowell

„Olid kord võlurid. Koputa kolm korda” on Cressida Cowelli, ülipopulaarse sarja „Kuidas taltsutada lohett” autori uue sarja „Olid kord võlurid” kolmas osa.

Raamatu tegevus toimub Inglismaal kolm tuhat aastat tagasi, kui võluvägi oli veel päriselt olemas. Loo peategelased on omavahel sõjajalal olevate hõimude liikmed Soov ja Xar. Soov on sõdalastüdruk, kellel on võlulusikas ja võlusilm, Xar on võluripoiss, kelle käel on ohtlik sortsiplekk.

Soov ja Xar on nüüd jooksus lindpriid, keda jahivad sõdalased, võlurid ja nende kõige hullemad vaenlased SORTSID ...

Kas nad leiavad sortsidest vabanemise loitsu koostisosad, enne kui Kuningsorts saab küüned taha võluväele-mis-hakkab-raua-peale?

See rännak on kõigist kõige kohutavam ja ohtlikum. Ja KEEGI annab nad ära ...

Kas neil on õnne ka KOLMANDAT korda?

Kirjastus Pegasus

Tõlkinud Eve Laur

400 lk.

Reaktori juttudest 11/20 (Tõnis Hallaste)

Mu väikse toa raamaturiiuli kõrval oli hõbedane uks. Selle ees vedelesid mõned kastid, millest turritasid välja juhtmeotsad, suurte kilekottide sangad, paar kastitäit minu "Surnute raamatut", sel hetkel vaadates nägin isegi mingit klaviatuuri, mille olemasolust ma õieti teadlikki polnud – ühesõnaga, varia. Tean, et seda ust pole seal kunagi olnud, sest muidu oleksin uksepuu ära kasutanud millegi riputamiseks. See on alati olnud asjade ladustamise toanurk, uks on verivärske moodustis.

Lükkasin asjad ukse eest, avasin selle (mõelda vaid, polnudki lukus) ja nägin pimedat sinakashallika helgiga koridori. Seinte alumistes otstes olid beežikad virvendised – ent ometi moel, mis ei mõju ses valguses kummituslikult ega võõritavalt. Midagi väga tuttavlikku on selles kõiges...

Rääkides „tuttavlikest” asjadest – mul jäi viimati arutlemata Meelis Krafti jutt „L-Gluon”. Olin novelli ju läbi lugenud, aga ma kohe ei muljetanud ja pärast jäigi kuidagi vahele (tavaliselt lasengi muljel veidigi laagerduda, vahel haun kirjutatavat peas edasi, aga sedapuhku läks asi hapusti).

„L-Gluon” on lugu hingesugulastest. Lugu algab hoiatava mõttega, et just hetkel, kui teadus saanuks midagi inimkonna heaks teha, läks inimkonna seis eriliselt kehvaks – mis häälestab lugejat katastroofilise teadusäparduse lainele. Näitab seisukorda, milleni viivad novelli kestel aset leidvad sündmused peategelase ja ehk ka terve maailma (mis näib üsna kõhe – mul näiteks heiaustus seda lugedes „Mul ei ole suud, aga ma pean karjuma”). Kuidas ollakse selleni jõudnud? Peategelane pidi 3 kuud varem käima L-Gluon Agencys, et uurida sotsiaalmeedias levima hakanud uut nime, mille suunas oli juba tulnud mitu kaebust. Lühikese vestluse järel saab peategelane teada, et hingesugulased on olemas ja et neid on võimalik teaduslikult välja selgitada – ja võimalik on inimestes hingesuguluse algosake L-Gluon avada, tuvastada nende hingesuguluse tüübi ja leida igaühele ainuõige paariline. Kahjuks ilmneb, et firma pole ühtki hingesugulast kokku viinud, sest maailm või faatum või mis tahes saab sellega ise hakkama, see juhtub inimeste vahel peaaegu et iseeneslikult, mistõttu firma läheb pankrotti. Ent siis hakkab ilmuma Maale kõiksugu veidraid teadvuslikke olendeid, kes osutuvad L-Gluoni avanud inimeste hingesugulasteks. Ja lõpus pisikese puändina seegi, et Kosmoseseirevägede juht ei soovi teadustada, milline hingesugulane maale läheneb (ent kui peategelase hingesugulane on juba 40 000 ruutmeetrise pinnalaotusega, siis mis sealt ikka niiväga enam tulla saaks?).

Kuidagi jäi tunne, et tegemist oli kirjutamistoas tehtud või kirjutamistoaks vorbitud looga. Sel on täpselt seda tüüpi haarav ja eelhäälestav algus, kiire kulgumine ning haaravad puändid, mille üle võiks pärast arutleda ja mida võiks edasi mõelda. Ma vahepeal käisin päris tihti Mandi korraldatud Tartus toimuval ulmekirjutamise töötoas, aga „L-Gluonit” lugedes tuli küll meelde, kuidas seda tüüpi tekste oli lõbus kuulata ja arutada. Selle sotsiaalse kontekstita mõjus tekst kahjuks veidi hõredalt ning ilmutas kiirustamise märke. Näiteks asjaolu, et maalitakse õudne stseen teadusega mängimise tagajärgedest – ning osutub, et peategelane on hingesugulase kaisus (mis võiks nagu olla tore sündmus?). Ideed on küllaltki huvitavad, aga mul on tunne, et tempot võinuks korraks maha võtta ja korra veel läbi kirjutada. Lähen aga tagasi oma veidra koridori juurde, mis raamaturiiuli juurest avanes ja mida enne seal polnud olnud.

Kontrollimise mõttes heitsin pilgu toale, mis mul muidu selle seina taga on – mitte seda vastilmunud salapärase koridori, vaid sama seina taga olevat elutuba diivani ja teleri ja

klaveriga. Astusin ukse juurest eemale, läksin väikse toa uksest välja, ümber nurga ja... Võeh, õnneks polnud elutoas midagi muutunud. Muidu peaks siit läbi tulema too uus koridor, aga ei, siinpool pole midagi. Kui tagasi väikse toa juurde lähen, näen jälle ust, mis läheb sügavale seina sisse, ilma et tuleks teiselt poolt välja. Mõõtmete paradoks.

Ma korraks arvasin, et uue ukse ilmutamisega on elutuba täitsa pahupidi pööratud või... mina ei tea. Et midagi on juhtunud. Kui mina näiteks köögis või väikses toas viibin (vahel kutsume seda "kontoriks", aga sel sõnal pole veel päris õiget mekki man), vaatab naine mõnikord oma sarja ja mõtlesin, et nüüd on ukse ja pimedade koridori tõttu telekas näiteks rivist väljas, siis on pärast jamamist, et kuidas ja miks ja "mis ma nüüd siis õhtul teen". Või oleks midagi näiteks juhtunud klaveriga teleka kõrval.

Läksin tagasi hõbedase ukse juurde ja vaatasin sisse. Sealt avanev kahvatult valgustatud koridor läks seina sisse nii viisteist-kakskümmend meetrit, enne kui lõppes järgmise uksega. Jõudsin mööda erksalt valgustatud koridori selle juurde. Pealtnäha kõigiti futuristlikult hõbehall, aga miski selle ukse juures mõjus mu südamekesele nagu kääksuv aiavärv vanaema maakohas. Kas ehk ukse link...

Enne kui kolisime Annelinna korterisse, tegime remonti. Remondi käigus tuli üks uks juurde (vannituba ja WC said ära lahutatud, kumbki sai oma ukse). Muuseas käisin Lutsu ramsist välja tulles läbi ka antikvariaadist, et leida midagi, mis aitaks teha uue ukse päris meelikuks. Ja nägin seal teiste seas ukse linki, mis nägi välja põnevalt kunstiline. Võib-olla nõksa liiga *black metal* (mis pole kuigivõrd minu rida), aga miski tekitas selle juures äratundmisrõõmu. Küllap oleks see tõesti liigselt eristunud ülejäänud korteri fluidumist, aga eraldi vaadates pakkus see suurt rõõmu.

Siin see ukse link aga oligi. Nagu oodates mind. Haarasin sellest kinni ja avasin ukse.

Muideks, novembrikuu kahest jutust räägin alustuseks Helju Rebase loost "Helendav kass" (Jekimovi jutu jätan hilisemaks käsitlemiseks, sest Jekimov on juba väikestviisi ulmekuulsus, tema lugemise ja käsitlemise jätsin endale kirsiks novembrikuu tordil).

"Helendav kass" räägib eelkõige nimetu peategelase ja tema naise Miranda vahelisest suhtest – kirjeldab, kuidas peategelane ostis naise ja aeg-ajalt saadab firmale kaebusi, et miks ta sõna ei kuula ja nii edasi. Siinkohal võib täpsustuseks öelda, et Miranda on robot ja tehas polnud lubanud mitte robotprostituuti või -teenijannat, vaid -naist – ja autor pühendab üsna palju aega ja tähelepanu sellele, et naised võivad olla ühed tülikad olendid. Lõpuks jõutakse tõdemuseni, et selle kiuste võivad nad ikkagi olla päris armastusväärsed. Miranda üllatava autonoomsuse põhilisim näide ongi helendava kassi soetamine ja kohitsemata jätmine – millest tulevad ka teksti meeldejäätavamad hetked, muuhulgas puänt.

Robotnaise teemat oli veider lugeda – ühelt poolt oli nagu tore, et autor jõudis ikkagi tõdemuseni, et naised võivad olla toredad ka juhul, kui nad ei käitu täpselt nii, nagu tahaks (s.t on isemõtlevad olendid). Mõte, et robotitootja valmistab günoide, kellel on ka originaaltruud "vead" (jällegi – see, et nad on isemõtlevad olendid), on ulmes ikka käsitlemist leidnud ja sel pole enam kuigivõrd... šokiväärtust. Autor nägi seda isegi, sestap helendav kass. Ja iseenesest oli robotnaise teema peaaegu sümpaatselt tehtud. Ikkagi lugu ootamatu armastuse tärkamisest.

Oma magistritöös tehisolenditest pühendasin kah mõned leheküljed naisandroididele – et milleks ja nii. Naiste otsesõnaline objektistamine ja värki, teate küll. Ja toda kirjutades tundsin mingil määral, et salamisi lisandub kõikjale, et nii tehti "varasemas ulmekirjanduses" ja et nüüd ollakse nende troopide suhtes teadlikud, et ollakse eneseteadlikud ja kui neid

taastoodetaksegi, siis kas irooniliselt või kriitiliselt või nii. Hea, et ma seda siiski kuskile välja ei kirjutanud, nüüd peaksin sööma oma sõnu.

Helendava kassi teema on teine põhiteema ja see on teostatud kohmakamalt (võib-olla isegi mitte nii väga kõik muu selle juures, aga päris lõpus olev puant küll – et enne kui astronautid arugi said, oli äkki terve maa hakanud helendama! Pöörad korra pilgu ja äkki, tohoo...). Midagi visuaalselt haaravat või meeldejäävat selles ikkagi on, pealegi oleks selleta kogu jutt vaid “oh, mu naine on küll robot, aga ta on tegelt täitsa südamelähedane”, nii et pigistagem silm kinni...

Kahvatult, aga kõikjaleulatuvalt valgustatud koridori lõpus olnud ust avades nägin tohutusuurt eredalt valgustatud tuba, mis oli keskelt uhke, aga kaugemalt äärmiselt armetu. See tuba oli otsekui närbuv taim, mida oli üle pika aja jälle kastetud. Ruumi tagumised otsad olid hooletusse jäetud – kooruva ja praguneva krohviga, hallitusplekkidega ja muuga -, ent keskel oli kõik otsekui tabatud poole ümbersünni pealt. Mis tuba see oli?

Kui ukse avasin, vaatas mulle otsa tema. Või peaks ütlema Tema, suurtähega. Tema (keda vist korra veel võin nimetada ülemveliks, aga nagu eelmisel kuul selgus, rohkem küll mitte) vaatas mu poole pilguga täis isaarmastust. Ta teeb suu lahti ja ütleb midagi, kuid see monoloog, mida ta peab, muutub minus endas peituvaks monoloogiks. Ta tõmbab minust esile sisemonoloogi.

Kriitika peaks just nagu olema sekundaarne tekst. Ütlen nii, aga järele mõeldes ei tulegi pähe, kus kasutatakse sellist terminoloogiat või kust ma võtan selle mõiste. Nagu oleks kuskil kirjandus- või semiootikaloengutes olnud teemaks.

Ta astub toa tagumise otsa juurde ja tõmbab seinalt luitunud tüki, pöörab pilgu taas minu poole ja mu sisemonoloog jätkub.

Jään siiski selle mõiste juurde. Looming, pesueht looming – see on primaarne tekst. Ja kriitika, nii nagu algloomingu paroodiad või epigoonlus või muu, on sekundaarne tekst. (Mu kahtlusi sellise mõistekasutuse juures leevendab asjaolu, et on selline mõiste nagu sekundaarsed allikad... aga ütleme siis, et looming – see on primaarne allikas. Luulelisema tuju juures võiks ehk öelda, et kellegi alglooming, see on jumaliku loovuse nektari primaarne allikas – aga metafoor laguneb koost, sest mida tähendab sel juhul sekundaarne allikas, kas esmase allika allharu? Hmm... Või samas, kui järele mõelda, ehk on “sekundaarne allikas” see, mis tuleb siia ilma siis, kui keegi on “primaarsest allikast” joonud ja peab end kergendama...).

Ta naerab korra hääletult – kas ta naerab minu mõtte peale või naerab ta nii, nagu oleks ise uhke selle mõtte üle? Kelle mõtted need on? Kas Tema on eraldi üldse keegi või ongi ta vaid meie endi mõtete peegeldus? Eelnev jutt aga jätkub:

Ent “sekundaarne” tekst võib olla enam kui täisväärtuslik. Inimene võib elada väärtusliku loomeelu, luues “sekundaarset”, sest ta on võimeline seeläbi peegeldama mitte enda olemust, vaid mingit suuremat tõe maailma kohta või kirjanduse või mille iganese. Eks ka enda olemust, kas või kogemata, igatahes paratamatult, aga hea, väärtuslik, iseseisva tähendusega kriitika annab arutletava teose kaudu killukese tervest maailmast. Indra võrk, eks ole. Kogu Aquino Thomase looming on Piiblikommentaar.

Taban ennast korra mõttelt, mis on üldse Tema suhe Aquino Thomasega? Või Piibliga? Ent see ääremärkus jääb kuidagi soiku – see pole tema poolt antud sisemonoloog. Ta pole veel lõpetanud, tema kaudu jätkub minu sisemonoloog:

Minu möödaminnes kirjutised näiteks Reaktorisse on ikkagi tertsiaarne. Või mõni

suuremanumbriline tuletis. See on kiiruga kirjutatud hetkemuljend, mis võib ehk paiguti pretendeerida mingile asjalikkusele, aga selle väärtus on hajus, jooksev, sõrmede vahelt pudenev. Lõpuks pole õieti vahet, kas ma seda teen. Mistõttu olen hakanud tasapisi nupukeste kõrvalt kirjutama midagi ilukirjanduslikumat. Ja isegi kui seegi on “kiiruga kirjutatud hetkemuljend”, on sel automaatselt suurem väärtus, sest see on primaarne tekst. Ammutatud alglähtest. Ja ärme sel küsimusel peatu, et kellele see väärtuslik on. Muidu lähen vastuollu oma loomupärase positivismiga ja ütlen: “Universumile.”

Tundsin, kuidas mõtteliin sai läbi. Ta naeratas mulle ja... otsekui vastamaks mu sisemonoloogile, viipas korraks sellele ruumile. Toa äärtes valitsevale laosele. Ja toa keskel leiduvale taastuvale korrale. Oma viipamisega proovis Ta öelda, millele see tegevus kasulik on. Sest igaühel on need toad eneses olemas. Ja kui see tuba on juba olemas, tuleb selle eest hoolt kanda. Kõik see peitus tema viipes. Mis on kõik ju väga tore, aga mul oli vaid üks küsimus.

“Kust tuleb elekter selle toa valgustamiseks?”

Miikael Jekimovi “Sõnad öötaeva all” on lugu pimedast öisest linnast, salapärase vanamehe viimastest sõnadest ning neiust, kelle teha on need sõnad õigesse kohta saada. Ühel kõledal öhtul näeb Erin ühe korteri trepikoja ukse ees meest, kes kutsub tüdruku endale lähemale. Vanamehe särgiesine on üleni verine. Selmet lasta endale kutsuda kiirabi, ütleb vanamees talle kaks lühikest lauset ja palub need edasi öelda õigetele inimestele õiges kohas. Vanamees sureb. Erinil on nüüd kaks sõnumit ilma selgete adressaatideta – ja peagi lisanduvad sellele kaks salapärast tegelast (esmapilgul politseinikud, aga üsna kohe on näha, et ilmselt mitte), kes on otsustanud Erinil pilku peal hoida.

Ma tajun sellest loost midagi väga neilgaimanlikku ja kohe päris mitmel tasandil. Sealjuures ei tormakski ma kriitiliselt võrdlema – ja kuna Neil Gaiman (kes sai novembris 60-aastaseks) on üks mu lemmikuid autoreid, on seegi omaette saavutus.

Kõige üldisemalt gaimanlik element on maailm, selles valitsev meeleolu ja tegelaskujud. Õhustik on pea õudusjutulikult novembrilmine (viimased langevad lehed, kõle tuul, skeptilised möödakõndijad varjavad end üles tõstetud mantlikraedega – ma ei tea, kas Jekimov konkreetselt neid näiteid kasutas, aga küll needki sinna sobituks). Sellele pakub kontrasti mingi lootusrikas meeleolu – ei teki küll mõtet, et kõledus niipea lõppeks, kevad ei ole tulemas, aga tegelasi ega lugejat ei varitse ka masendus, tardumine ega hääbumine. Tegelaskujud pakuvad veidi rohkem äratundmisrõõmu – salapärane teadmisi täis vanamees on otsekui keegi “Ameerika jumalatest”, veidrad mendid on nagu “Kalmisturaamatu” pahalased Jackid (või nagu keegi “Eikusagilt”).

Enim tekitab gaimanlikku vaibi loo fookus sõnadel kui maagial. Ma algul kirjutasin “jaht millelegi, mis pole käegakatsutav,” ent mul ei tulnud pähe muid häid näiteid tema loomingust peale selle, et “Tähetolmus” jahitakse tähte – mis gaimanlikkus see niiväga siis on, kui selle tõestamiseks pole mul näiteid võtta... või kui on siiski õige mõte, siis tuleb leida täpsem sõnastus üdi tabamiseks. Või saanuks loobuda näidetest ja kinnitada, et näete, pesueht gaimanism – tulgu siis keegi vastu vaidlema! Aga jah, küllap mõlemad mingil määral sobiksid, aga jään praegu sõnade maagilisuse juurde.

Gaimanil on ikka ja jälle juttu lugude väestavast mõjust ning sõnadest, mis lendu lastes muudavad maailma. Jekimovi jutus on põhifookus samuti sõnadel, mis antakse Erinile otsekui võtit millegi juurde. Esialgu hoomamatu ülesanne saab juhuse tahtel konkreetse väljundi ja... peategelase *quest* on sooritatud, *exp'i* jälle 1000 punkti juures. Ent mitte niisama, ühest punktist teise käidud formaadina, vaid nagu “Planescape: Tormenti” ülesanded, mis ei nõua

peategelaselt suurt rammu ega vägevat loitsu, vaid leidlikku olukorra tajumist ja sõnu, mis tabaksid naelapead. Ja lõpus ilmneb, et Erinit jälitavad pahalased pole demonid ega üleloomulikud võmmid, vaid elustunud laused...

Ühesõnaga, ma ise tajusin üsna tugevaid mõjutusi ja see tegi mulle rõõmu. Oleks veel, et tegemist olnuks tegelaste laenamisega või üksikute lausete kopeerimisega või muu säärasega, aga ei, oli hoopis millegi olemuslikuma tajutavus. Seetõttu ei võta gaimanlikkus siinselt tekstilt midagi ära – see pakub äratundmisrõõmu, mõjumata kollaažina.

See on näide moodsast *fantasy*'st, mis panustab teatavate hetkede poeetilisele mõjuvusele, selmet rõhuda põhjalikule teaduslikule taustale või ajalooteadmistele. Samas pole tekst läbivalt poeetiline või stiliseeritud – nagu tajun Triinu Merese või Manfred Kalmsteni kirjutisi. Jekimovi stiil on ladusamini loetav, möödaminnes haaratav, omandades poeetilisuse tuumsetes stseenides. Mulle küll meeldis ja loodan, et autor ei pettu, et kirjutasin tema jutust 6 lõiku, millest enamikus keskendun mingile teisele autorile. Ehk vabandab välja see, et võrreldav autor pole niisama “mingi teine autor”, vaid üks mu lemmikuid. Kas Jekimovi tekst on seega mu lemmik Reaktori tekst? Seda nüüd ka mitte – näiteks tunnen, et autori eelmine Reaktoris ilmunu meeldis mulle rohkemgi. Aga tunne on siiski selline, et kui ta veel niimoodi jätkab, siis palju puudu ei jää, et oleks üks lemmikuid eesti ulmikuid.

Lähem oma jutuga tagasi läbi raamaturiiuli kõrval olnud ukse, mööda sumedalt valgustatud koridori ning eredalt valgustatud suure toani. Mees, keda ma ei tohi nimetada ülemveliks, polnud oodanud küsimust selle kohta, kust tuleb elekter kõigi nende tulede valgustamiseks. Ta kergitas kulmu ja ma tundsin endas uue monoloogi algust.

Vahel tegeleme oma kõige elutähtsama kõrval elu väikeste tähtsate asjadega ning laseme nende tõmbejõul end keeristormina niimoodi kaasa haarata, et unustame elu enese. Miks laseme endil keskenduda sellele, mis aitab meil üksnes hingitseda, ja jätame unarusse selle, mis toob meid elu enese juurde?

... ja samasugust hipimõga tuli veel ja veel.

Ma panin sellele käe ette, sügasin silmi ja ütlesin: “Ära tule mulle kärbseid pähe ajama... Su keerutamine tähendab, et mina olen seda elektri raiskamist rahastanud. Kaua sa siin elanud oled? Kas see tuba on kõik see aeg olnud niimoodi eredalt valgustatud?”

Ta raputas pead ja minu teadvusse kerkisid mu enda vanad mõtted – *Aeg on igimuutuv ja kordumatu, ent jääb alati samaks. Mitte millegi peale kuluv tund ei ole erinev su elu kõige kasulikumalt veedetud tunnist – mõlemad kestavad üksnes 60 minutit.*

Lõin tugevalt tallaga vastu maad, et mu mõttejooksu ei kaaperdataks, ja küsisin: “Kas sa ei leia mu ajukäardude triviaalsuste vahelt üles selgeid jah-ei vastuseid? Milleks on vaja seda tuba? Ah, ära hakka vastama, sinult ma midagi mõistlikku ei saaks.”

Mõistlikkus on ülehinnatud.

“Jajah, muidugi.” Nojah, nüüd on igatahes teada, miks meie kolmetoalisel korteril on suuremad kommunaalid kui mu naise õe perel, kes elavad omaette majas. Ma arvasin, et vana maja, remont alles tegemata, soojakaod ja küttekulud ja siia juurde siis ebaefektiivne juhtmevärk, aga ma seepeale ei tulnud, et üheks teguriks on mingi jorss oma kohmakalt metafoorse loometoaga. “Olgu, kui ma lõpetan nende nupukeste kirjutamise, kas sa kaotad selle toa?”

Iga inimese tarvidus eneseväljenduse järele ei haihtu meie otsusest mitte elada seda elu, me saame vaid...

“Olgu, olgu, kas saad vähemalt tuled kustu panna? Ja jätta kustu? Kus on lüliti? Kui keegi tahab tulla, miks ei võiks lihtsalt nuppu klõpsutada ja kõik?”

Sisemine tuli põleb mõnikord eredalt. Millest see sõltub, on õieti tabamatu – meeleolu, võimalused, tähtede seis...

“Jaa, just, ja mõnikord ei põle eredalt, vaid on kustu, ei kuluta elektrit ega midagi. Tuba võib jääda, aga lihtsalt... tuli on väljas, kui keegi ei käi. Kas sobib?”

Mu pea oli tühi, seega ta ei vastanud. Toa tagumine osa läks kustu. Lähemad tuled läksid ka kustu. Tasapisi jõudis pimedus minuni. Ja pimedaks läks ka koridor mu selja taga. Igavene pörsas, võinuks oodata sellegi ära, kuni ma tagasi jõuan. Hakkasin käsipidi tagasi komberdama.

Kuu lõpus ootas, mis Eesti Energia mulle saadab. Põhimõtteliselt muhvi. Aga ikkagi suurem arve kui naise õe perel (sel, kes majas elavad). Nad istuvad ka vähem ekraanide taga ja neil on puuküte, nii et seda võiski oodata, midagi muud olnuks ehk liig eeldada. Siiski on hea, kui üks elektrivaras jätab oma tegevuse. Kergendus.

Weinberg arvab – 11/2020 jutud Reaktoris (Heinrich Weinberg)

Pärast Kreatorit oli kuidagi ootamatult raske ennast ümber häälestada järgmise numbri juttudele. Suutsin Jekimovi loo läbida kolmandal ja Rebase loo teisel katsel.

Jekimovi lugu „Sõnad öötaeva all“ on minu silmis üles ehitatud eeskätt õhustiku loomisele. Helju Rebane kirjutab „Helendavas kassis“ pealkirjale kohaselt helendava(te)st kassi(de)st.

Nagu juba öeldud, olid mõlemad lood minu jaoks rasked lugeda. Jekimovi jutust ei leidnud õhustiku kõrvale haakivad tegevustikku, mis oleks huvi pakkunud; see on jutt sõnadest, nende väest ja lausuja rollist ning lugu näikse olevat seotud elavate surnutega, mis viib mõttet vastavale Hargla koostatud antoloogiale.

Rebase jutt jäi natuke triviaalseks, laastumõõtu veidra-tulemiga-eksperiment looks. Tundub, et autor pole suutnud otsustada, kas rääkida robotnaisest või helendavast kassist. Lõpuks on puant siiski kassi najale püstitatud. Miks just kass on oluline komponent jääb minule arusaamatuks. Ärgu keegi pikka viha pidagu, ma olen lihtsalt koerainimene. Mis ei tähenda, et mõned kassilood, olgu või vanast heast agulikassist või viimase aja kassiulme Raidmalt ja Tänavalt, poleks mind kõnetanud. Aga ma ootaks natuke enamat kui lihtsalt helendavat kassi ja robotnaist. Nagu ütles väike nätsu näriv poiss kolmerattalise seljast hr Imelisele: „Tahaks midagi erilist!“ Mille peale hr Imeline muidugi ohkas sügavalt. Autorite jaoks on muidugi tänamatu ülesanne püüda lugeja soovi erilise järgi (mitte et peakski), sest tegemist on liikuva sihtmärgiga. Kas haagib või mitte ning kellega haagib ja kellega mitte on paljuski juhusliku õnne asi.

Teostus. Jekimovil sulg jookseb (või peaks ütlema klaviatuur klõbiseb?), mu meelest on lugu heas, ilusas eesti keeles. Rebasel ka jutt sujuv, aga kas on süüdi Reaktori veebimootori tekstiredaktor või väsimata kippunud toimetajasilm, mõned *typod* on jäänud sisse kokku-lahku kirjutamise rindel.

Head uut (ulme)aastat kõigile!

Jutt: Tühi paun (Tormi Ariva)

„Siin ta ongi,“ ütles Yorick. Päkapikud peatusid keset tolmust kõrvaltänavat natuke räämas kivimaja ees. Maja küljes oli silt, mille tumedaks tõmbunud puitpinnalt võis lugeda „Tuigerdav teder“. Päevinäinud ust hoidis lahti määrdunud kolmejalgne taburet.

„Parim pruul terves Ida-Nukavias?“ küsis Hamgan umbusklikult.

„Küll näed,“ vastas talle kaaslane ning astus üle läve. Ukse tagant algas järsk trepp, mis viis nähtavasti maja keldrisse. Käed otsimas tuge kitsa käigu laest ja seintest, järgnes Hamgan ettevaatlikult Yorickule. Maja sügavusest hakkas paistma sooja valguskuma, kuid seda ei saatnud ei elav jutuvada ega muusika. Kui päkapikud alla jõudsid, said nad aru, miks see nii oli. Kõrtsi eestuba oli peaaegu tühi, vaid nurgas istus üks kõhetu härjapõlvlane, kes aeg-ajalt omaette soigus ning mingit kõrvaltvaataja pilgule üpris keerulisena paistvat täringumängu mängis. Kogu ruumi sisustus klappis üllatavalt hästi Hamgani esmamuljega sellest hoonest: kipakana tunduvad lauad ja toolid olid silmnähtavalt valmistatud väga erinevatel aegadel ja väga erinevate tiserioskuste ning -käekirjaga meistrite poolt; lagi oli äärmiselt tahmane ja olukorda just ei parandanud võimalikult hõredalt seintele paigutatud viletsate küünalde hubisevad leegid. Seejuures vajas kogu interjööor hädasti küürimist.

Päkapikud tellisid leti taga seisva morni ilmega kõrtsmiku käest esimesed kaks kannu õlut ja valisid endale laua, mis paiknes soiguvast härjapõlvlasest võimalikult kaugel.

„Pole viga,“ sõnas Hamgan habet vahust puhtaks pühkides. „Üldse pole viga. Sa ütlesid, et inimesed peavad seda kohta?“

„Kummalisel kombel jah.“ Ka Yorick võttis lonksu. „Ma ei ole veel välistanud võimalust, et nad on ühe päkapikust pruulija vangi võtnud ning sunnivad teda enda heaks tööle.“

Mõlemad mugistasid viivukeseks naerda.

* * *

„Iseenesest ju tore lugu, aga ma ei saa aru, kuidas see kõik asjasse puutub. Palun rääkige täpselt nii pikalt kui vaja ja nii lühidalt kui võimalik ning ärge takerduge ebaolulistesse detailidesse.“

Hamgan saatis rääkija poole jaheda pilgu. „Minu jutus pole midagi ülearust. Kõik, mis ma teile räägin, on oluline, et mõista neid hilisemaid sündmusi, mille pärast me siin oleme. Ma hakkasin just loo tuumani jõudma, kui te mind katkestasite ja ma eelistaksin, et seda enam ei juhtu.“

„Palun jätkake,“ vastati talle.

* * *

„Kuhu sa kadusid peale neid sekeldusi Faruni kurus? Mis see teeb – kuus aastat?“

Yorick keeras mõtlikult sõrmust oma jämedas nimetissõrmes. „Üsna varsti peale Faruni palkas mind üks pottseppmeister, et ma tema savinõude laadungit teeröövlite eest kaitseksin. Siis olin ma mõnda aega ühe jõelaeva peal, hiljem teenisin sepikojas... Ahjaa, ma olen nüüd Flel tagaotsitav.“

„Selles külas,“ küsis Hamgan.

„Ei, kogu saarel.“ Päkapiikk võttis uue sõõmu. „Aga see on pikk ja mõneti piinlik lugu, mille ma parema meelega unustaksin. Küll aga võin ma rääkida ühest eriskummalisest seigast, mis minuga õige hiljuti siinsamas lähedal aset leidis.“

„Lase aga tulla,“ ütles Hamgan ning viipas kõrtsmikule, et too uuesti nende kannud täidaks.

„Kaks nädalat tagasi,“ alustas Yorick, „kui ma parasjagu siia linna teel olin, õnnestus mul kõva tormi kätte jääda. Ma liikusin siis koos ühe väikese vooriga: juustukaupmehed ja kangrud, lahked inimesed. Päev, millest ma räägin, algas üsna paljutootavalt: oli soe ja tuuletu ilm, taevas rippusid vaid üksikud pilved ning teekond edenes jõudsalt. Kusagil lõuna paiku hakkasid pilved tihenema ja õige varsti sadasid esimesed piisad. Mõne aja pärast leidsime end juba kesk vihmavalingut ning olime sunnitud metsa veerest varju otsima. Oluline oli kangaid kuivana hoida, et koorem liiga raskeks ei läheks. Kui me suurte puude alla jõudsime, sai vihmast rahe, ka õhk jahenes märgatavalt.“

Paar meest voorist kogusid hagu ja proovisid lõket süüdata, aga – kuidas seda nüüd väljendada – ilmaolud just ei soosinud toda üritust.“ Yorick suskas oma vasaku käe lihava pöidla jämeda otsa sõbrale nina alla. „Raheterad olid nii suured. Ühtäkki tõusis tuul ja rahet ning sellega vahelduvat vihma kallas nagu kummulivajunud joogisarvest. Õnnekombel talusid härjad, kes meie vankreid vedanud olid, heitlikku ilma puude all otse stoilise rahuga; mõnel on ikka paks nahk. Küll aga pööras ära ühe kangru koerake, kes – suure raheteraga lagipähe saanud – jooksis meeletuna voorist eemale. Ma läksin teda kinni püüdma ning olin hetkega läbimärg.“

Päkapiikk tegi jutu sisse pausi ja tekkinud vaikuses oli kuulda kõrtsitoa kaugemas nurgas istuvat härjapõlvlast erutatult pomisemas: „16 laob põhja viiele, kolmveerand rombidest pöörduvad ümber, 11 meelde.“ Hääletooni põhjal oleks võinud arvata, et ta on asjade käiguga üpris rahul.

„Nii et te ei saanud tuld üles?“ küsis Hamgan.

„Ei. Maa oli niiske ja puhus kõle tuul. Head tohtu polnud ka ümbrusest võtta ning ega keegi seda läbi rahe otsima minna ei tahtnud. Ma ei hakka valetama, see oli üsna jube. Kui olime kangad vankrite alla tõstnud, siis me lihtsalt seisime ja lõdisesime. Ma ei tea kaua see vältas, ajataju kadus. Oli see siis mingi jumalate kapriis või oli tõesti mõni meist nad vihale ajanud, aga päris mitmed palvetasid. Tagantjärele tundub see naljakas, aga isegi mina saatsin ühe palve Mureki poole tee.“ Yorick moonutas häält ja lausus pühalikult: „Sina, kes sa tuled maa sügavusest ja kannad oma turjal tema kivide raskust, sina, kelle hingeõhust lõõmavad maa sisemuse põlised leegid, kelle hõõguvad peod võivad sulatada maaki, luba mulle ainumas säde oma võimsast palangust.“ Päkapiikk võttis muigvel sui veel ühe lonksu. „Vahest oli sellest naljast kasu, mine tea, aga mõne aja möödudes märkas üks juustukaupmees kaugel metsavahel õrna valgust. Läksime, hambad ristis, läbi saju asja uurima ja sattusime peale – kuju pilti! – tervele trobikonnale druiididele, kes kaunis lõbusas tujus arutu suure dolmeni all ümber lõkke istusid. Tavaliselt näeb druiide vaid siis, kui nad ise tahavad, et neid nähakse, aga, nagu ma ütlesin, see seltskond juhtus olema ülendatud meeleolus ning oli igasuguse enesevarjamise sootuks unustanud. Tegelikult nad isegi kutsusid meid lõkke äärde, ma mäletan selgelt, kuidas üks kogukas valge habemega vanamees – tõele au andes pean küll mainima, et valged habemed olid neil kõigil – lausus rõõmsalt: „Kõik see mees ruttu kivi alla!“ Ilmselt ta ei adunud päriselt, et „kõik see mees“ hõlmas pea kahtekümnet läbimärga kaupmeest,“ ütles päkapiikk mõtlikult. „Meie muidugi ei lasknud endile seda kaks korda öelda. Nad tähistasid seal mingit pööripäeva, lindude pesitsusaja lõppu või kurat teab mida, aga neil oli lõbus ja nad vestsid lugusid.“

Korraga tõstis Yorick pilgu ning silmitses küünalde kasinas valguses kõrtsi eesruumi. „Kuhu tema kadus?“

Hamgan pööras ümber ja nägi, et härjapõlvase tool oli tühi. Ühtlasi polnud nurgalaual märkigi tema mängust, mis ometi oli sisaldanud rohkesti erinevaid hämara otstarbega nuppe, kaarte ja toose. „Sa ei näinud, kuidas ta lahkus?“

„Ei,“ vastas Yorick kulmu kortsutades. „Aga küllap see tuli lihtsalt sellest, et ma ei pööranud talle eriti tähelepanu. Millest ma just rääkisingi?“

„Sa ütlesid, et druiidid jutustasid lugusid.“

„Ah jaa, üks nendest, väike ja kondine, seletas, kuidas ta hiljaaegu oli siiasamasse linna saabunud, et enesele uus katel muretseda. Linnavahid olid teda hoiatanud tänavatel liikvel oleva taskuvaraste jõugu eest, kes kodanikke viimaste kuude ja nädalate jooksul hirmu all hoidnud olid.“

* * *

Ponbas kohendas sauaga tuld. „Ma mõtlesin, et, hüva, seda informatsiooni saan ma enda kasuks tööle panna. Katel ei olnud nimelt ainuke asi, mida ma linnast leida lootsin. Ei, hoopiski mitte... Kas te olete midagi kuulnud tõlvikjuurest?“ Druiid lasi pilgul üle lõkke ääres istujate käia. Oli ilmne, et küsimus oli suunatud kaupmeestele.

„Ta olevat vist päris mürgine,“ sõnas üks kangruteist hetkelise vaikuse järel kõhklevalt.

„See on tõsi,“ ütles Ponbas. „Aga see pole tema ainus voores. Ega isegi põhjus, miks ta siinmail ebaseaduslik on. Tõlvikjuur kasvab looduslikult vaid Punasel Mandril.“ Vanamees tegi jutu sisse rõhuka pausi, lastes viimasena väljaõeldud fraasil kuulajatele võimalikult suurt mõju avaldada.

„Ime, et seal üldse midagi kasvab,“ pomises üks juustukaupmees õlgu väristades.

Ponbas koputas oma sauaga tuhandest puhtaks. „Sa arvad, et Punasel Mandril on igal pool tulemaed ning kivine ja viljatu kivine kõnnumaa? Ärge uskuge kõike, mida teile räägitakse. Seal on ka loodus, aga veidi teistsugune kui meil. Igatahes, nagu te arvata võite, on seda juurikat tollest paigast neetult raske kätte saada ja keegi, kes sellega siin kaubitseb, äratub koheselt kahtlust. Mis ei tähenda, et seda ei tehtaks, otse vastupidi, aga see kõik toimub salamisi ja väga tõenäoliselt...“ Druiid näis otsivat õiget sõna. „Ühiskonna *vähem* ausate liikmete kaasabil,“ lõpetas ta lause. „Kummatigi oli minul parajasti tarvis valmistada ohtra une eliksiiri ning tõlvikjuur on selle oluline komponent. Üldiselt olen ma aga seadusekuulekas inimene ja...“

Kaks druiidi ei suutnud end talitseda ja purskasid naerma, sealjuures nii mõnigi teine muigas. Ponbas saatis neile üle lõkke hävitava pilgu ning jätkas: „Ja mina ei teadnud, kus või millisel kujul must turg linnas tegutseb. Aga kui ma kuulsin linnavahtidelt, et ringi liigub tavalisest enam vargaid, siis ma teadsin, et kui mina ei lähe allilma juurde, tuleb allilm minu juurde. Nõnda seadsin ma sammud turuplatsi poole ja rahva hulgas liikudes teesklesin tuhmiarulist vanaätti. Ma sidusin, näete, selle koti siin vöö peale, tollel hetkel oli ta muidugi värskeid puuvõõrikuid täis ja kutsuvalt priske. Siis ma kõndisin mööda laiu, sillutatud tänavaid ning aeg-ajalt kompisin sauaga jalgeesist nagu oleksin pime.“ Ponbas saatis oma juttu elava demonstratsiooniga, vibutades kinnisilmi palavikuliselt sauaga, mille ots tule kohendamisest endiselt pisut hõõgus, kuni see ühelt dolmeni tugisambalt sädemeid pildudes eemale pörkas. „Mõnda aega minu katsed luhtusid, võõrikukotile ei paistnud leiduvat soovijaid. Linnarahvas hoidis minust pigem eemale, ainult mõned lapsed narrisid. Ja ma ei saanud neile sauaga anda ka, see oleks

tundunud kahtlane. Paraku.“ Druiid silmitses nukravõitu ilmel lõkketuld. „Ma olin juba turul, hoidsin silmad katla tarvis lahti,“ jätkas ta, „ning siis, äkki, ühe aamissepa leti ees, tundsin ma vöökohal kerget survet. Ainsa hetkega kahmasin varga randmest kinni ja pöörasin näoga tema poole. Ta proovis end minu haardest lahti rabeleda, aga see ei läinud korda. Taskukunstnik oli üsna nooruke ja silmnähtavalt kohkunud. Ma tõmbasin ta enda ligi ja ütlesin, et kui ta põgeneda üritab, siis kutsun linnavahid ja hoolitsen selle eest, et ta võimalikult karmi karistuse saaks. See paistis mõjuvat. Siis vedasin poisi kättpidi võimalikult tähelepandamatult ühte kõrvaltänavasse.“

* * *

„Palun, härra...“ Noormees seisis seljaga vastu majaseina ja tema käed olid anuvalt rinna ette tõstetud, peopesadega habemiku poole. „Ma võin maksta.“

„Nuga,“ nõudis druiid.

Noormees vaatas teda mõistmatul ilmel.

„Ma nägin küll, et sul on. Sa üritasid mu kukrupaela läbi lõigata.“

Ohkega võttis varas kusagilt hõlma alt väikese pistoda ja loovutas selle Ponbasile. „Kui võimalik, siis ma tahaksin selle pärast tagasi saada. Perekonnareliikvia, või nii...“

Druiid saatis talle kalgi pilgu. Tema haare ei lõdvenenud. „Mis su nimi on?“ küsis ta tasa ja ähvardavalt.

Noormehe silmad vilasid. „Ma võin teile maksta, mu isal on raha.“

„Misjaoks sul siis seda tarvis oli?“ Ponbas osutas puuvõõrikupaunale. Enne kui teine vastata jõudis, käratas ta: „Aitab jamast! Ma tean, mis siin linnas toimub. Ma tean, mida sa üritad varjata. Ja ma tean ka, et täna hommikul saabus lõpuks virgats kuninga käsuga premeerida linnavahte iga tabatud varga eest nelja hõbemündiga. Mis sa selle peale kostad?“

Noormees vaikus, tema nägu oli kahvatu. Paistis, et temagi on sellisest käsust kuulnud.

„Ütle oma nimi.“ Ponbas rõhutas iga sõna eraldi.

„Jegumir.“

„Jah, vaata, sellest jääb mulle väheks,“ ütles druiid.

Varas lõi silmad maha. „Jegumir dol Muttarvilbon. Ma ütlesin, et mu isal on raha.“

Ponbas lasi alles nüüd noormehe käest lahti. „Jegumir dol Muttarvilbon,“ pomises ta endamisi, justkui oleks tal raske oma kõrvu uskuda ja samas prooviks öeldut mällu talletada. „Igatahes said sa asjast valesti aru. Ma ei taha sinu raha.“ Druiid patsutas paljutähendavalt pungil kotikesele oma vöö küljes. „Mul on vaja teada, kus kaubeldakse asjadega, mida seal ei ole.“ Ta osutas turuplatsi poole.

Taskuvaras hõõrus oma rannet, tema silmist paistis segadus. „Mina ei... mina ei saa teid aidata. Ma pole kunagi sellisest kohast kuulnud.“

„Uskumatu! Ja mina pean selle ühe tossikese peale sattuma, kes pole asjasse pühendatud.“ Druiid põrnitses vihaselt oma väikese sepitsuse ohvrit. „Nii, Jegumir, kes on kõige tähtsam isik, keda sa enda jõugust tunnend ja keda sa oskaksid ka praegu üles leida?“

„Enda jõugust?“ Kohmetunud noormees proovis mõjuda trotslikult, ja tõesti, oli näha, et midagi tema sees pulbitses, ehkki südikus kiiret võitu kindlasti ei saavutanud. „Kes ma teie arvates olen? Jah, aeg-ajalt ei saa ma teisiti, kui pean varastama... Ja siis võtan ma kena uksekoputi, natuke peenraha või turuletilt mõne puuvilja. Ma ei ole... ma ei ole kurjategija.“

Ponbas ohkas tüdinult. Nad vaatasid viivu sõnatult teineteisele otsa. Tänav oli ikka veel inimtühi. Siis välgatas midagi vanamehe silmis. „Sa lubasid mulle maksta. Enne.“

„Nojah,“ sõnas varas veidi vastumeelselt. „Aga mul ei ole raha kaasas, seda peab kodust tooma. Te võite ju kaasa tulla. Sinna pole pikk tee.“

Druiid oli plaaniga päri ja nad asusid teele, noormees pisut eespool, vanamees valvsalt sammukese tagapool. Mõlemad kõndisid mõnda aega vaikuses, mida läbistas ainult eemalt kostev linnakära ja hää, mida tegi sauaoets, kui see vastu sillutist puutus.

„Kas su isa siis teab sinu... kombest?“ küsis druiid, kui nad parajasti väikest kaevuga väljakut ületasid.

„Ei, tegelikult mitte. Ja sellepärast pean ma eriti ettevaatlik olema.“

Veel mõned sammud, kakskümmend-kolmkümmend. Ühel rõdul klopiti vaipu, kusagil müüri taga kräunus kass, taamalt kuuldus rämedat sõimu kellegi Votleki arvel. Võimatu oli aru saada, mida Votlek varesti oli teinud, aga nüüd polnudki sel nähtavasti enam tähtsust: üsna üheselt anti mõista, et ületatud oli viimane piir.

„See algas tühiste asjadega maja pealt,“ avas noormees suu. Ta rääkis vaikse häälega ja vaatas maha, vältides möödakäijate pilke. „Nende puudumist peaaegu ei pandud tähelegi. Siis võtsin ma isa klotseri... Ta oli tohutult vihane, mind aga ei kahtlustatud mitte korra. Kaks teenijat lasti lahti. Lõpuks, mitu kuud hiljem, avastas ema sõrmuse minu asjade hulgast, aga ta ei pannud seda suure kella külge. Ema korraldas asjad nii, et ühel hetkel leidis isa ise selle oma kummuti alt. Isa asju ma seitsaadik enam ei puutunud. Ma lubasin emale, et püüan end vaos hoida. Alati see ei õnnestu...“ Ta peatus ja vaatas Ponbasile otsa. „Ma ei tea, miks ma seda teile räägin.“

Vanamees vangutas pead, ent ei ütelnud midagi. Nad kõndisid edasi.

„Kas ma saaksin oma pistoda tagasi?“ küsis noormees mõne aja pärast. „See pole varastatud. Isa andis selle mulle.“

Sõnatult pistis Ponbas käe oma vammuse hõlma alla ja tõi nähtavale väikese halja tera, mille, käepide ees, tema endisele omanikule ulatas. Too noogutas tänulikult.

Varsti jõudsid nad ühe kahekordse kivimaja ette, mille pisut kulunud fassaad tekitas oma rangete joonte ja sümmeetriaga mulje suursugususest, jäädes ometi kuidagi mittemidagiütlevaks. Aknaid oli majal vähe.

„Siin,“ sõnas varas lakooniliselt. „Aga me peame minema tagahoovi. Kui keegi küsib, siis te olete...“

„Uus aednik?“ pakkus druiid.

„Ma tahtsin ütelda rändharjusk, aga kuidas ise heaks arvate. Nüüd ruttu!“ Nad möödusid eesuksest ja pöörasid maja taha viivale rajale, mille sügavad vankrirataste roopad olid kergelt rohtunud. Seekord vedas noormees vanemat kättpidi edasi. „Ema peaks kodus olema, loodetavasti ei lähe kaua,“ ütles ta, kui mõlemad olid maja luitunud tagaukse juurde jõudnud. „Teie oodake siin.“ Varas kohendas druiidi vammusehõlmu. „Katsuge välja näha nagu oleksite te siin mõne tähtsa asja pärast ja vähem nagu linnas ära eksinud talutaat.“

Ponbas ei jõudnud vastatagi, enne kui end Jegumiriks nimetav noormees juba ukse taha kadus. Vanamees mõmises midagi endamisi rahulolematult. Ta vaatas ringi. Hoov oli üsna tühi. Peale aia ääres reas kasvavate poolmetsistunud muhkliku vormiga põõsaste oli seal veel hobusetall, mis võttis enda alla tubli viiendiku kogu hoovi pindalast. Tall nägi räämas välja:

selle niiskunud laudist mööda ronisid visad luuderohuväädid, katus kiskus veidralt kiiva ning irvakile jäänud uks liikus laisalt tuule käes edasi-tagasi.

* * *

„Sellel hetkel jõudis mulle kohale, et midagi on valesti,“ jätkas Ponbas ja jälgis oma kuulajaid, kelle pinevil nägudelt peegeldus dolmenialuse lõkke kuma. Sadas endiselt, aga mitte enam nii tihedalt. „Maja, mille juurde too vargapoiss mind juhatanud oli, ei näinud tagantpoolt üldse nii viisakas välja kui eest ning see ainult süvendas aiakese tekitatud hüljatuse tunnet. Ma püüdsin väsinud luukidega akendest sisse vaadata, aga nood olid nii tolmused ja sees nii hämar, et sellest ma targemaks ei saanud. Ja äkitselt tundsin ma oma käe all...“ Druiid takerdus. „Või õieti *ei tundnud* ma oma käe all vana ustavat vöörikupauna. Vaatasin vööle – ja mis ma nägin! Seal ripnesid üksnes koti nahkse paela otsad, puhtalt läbilõigatud. Siis oli mu närv tõepoolest must. Ja, uskuge mind,“ pöördus Ponbas kaupmeeste poole, „te ei tahaks mind vihasena kohata. Kahe hüppega olin ukse juures, tõmbasin selle lahti ning söötsin sisse. Kedagi näha ei olnud, kuulsin vaid maja teisest otsast kostvat sammumüdinat ja ees- või ehk mõne kõrvalukse paugatust. Kiirustasin veel läbi hämarate koridoride ning lagedate tubade, ent sisimas teadsin, et talle järele ma ei jõua. Vähemalt oli mul rõõmu teadmisest, et Jegumir – või mis iganes tema päris nimi oli – ei osanud ilmselt aimatagi, mida kott, mille kättesaamiseks ta nõnda palju vaeva oli näinud, tegelikult sisaldas.“

„Aga mis edasi sai?“ katkestas üks juustukaupmeestest loo lõppemise järel tekkinud vaikuse. „Kott on ju jälle teie käes.“

„Ah see?“ Ponbas võttis võidunud paunakese vöölt ja silitas kiindumusega. „Peale toda... vahejuhtumit läksin ma tagasi turuplatsi poole ja sellest iseäralikust majast paar tänavat edasi leidsin ma oma truu vöörikukoti tänavakividelt. Ainult et vöörikukott oli tema kohta tol hetkel palju öelda, sest kõik minu korjatud taimekesed olid sealsamas keset teed laiali pillutud. Ja ometi piisas sellest vaatepildist, et mu hea tuju tagasi saada. Aga tõlvikjuurest olin ma loomulikult ilma ja õiget katelt ei õnnestunud mul samuti leida.“

* * *

„Vahepeal oli ilm selginema hakanud ja mõne aja pärast kannatas juba dolmeni varjust välja ronida. Tänašime druiide, üks kaupmeestest, see, kelle koera ma ennist taga olin ajanud, pakkus neile koguni ühte oma vettinud kangastest, aga sellest keeldusid habemikud viisakalt, öeldes, et...“ Yorick vakatas, pilk sihitud üle sõbra õla. „Ta on tagasi.“

Yoricku vaikselt lausunud sõnad panid Hamgani uuesti ümber keerama, misjuures tema tool oma kipakusest märku andes ebakindlalt kõikus. Tõesti, ehkki kahe küünla taht oli viimase poole tunni jooksul jõudnud lõpuni põleda, oli kõrtsitoas küllaldaselt valgust, et näha soiguvat härjapõlvlast, kes istus nurgalauas ja veeretas oma ootamatult paljude tahkudega täringuid nagu poleks midagi juhtunud. Nüüd rääkis ta midagi sirgetest ja kõveratest, mis pidid vooru lõpus kuidagi kokku saama ning uue „põhja laduma“.

„Kunas...? Kuidas?“ kogeles Hamgan.

Tema kaaslane ei vastanud, vangutas vaid pead ja lõpetas järjekordse kannutäie. „Ma katsun tal nüüd hoolikamalt silma peal hoida. Lihtsalt enda meelerahu pärast.“

Hamgan noogutas. „Midagi enneolematut siin ju sündida ei saa. Veider muidugi, et me mõlemad midagi tähele ei pannud, *kahel korral*.“

„Einoh, seda küll,“ ütles Yorick. „Pärast võib kõrtsmiku käest üle küsida, tema oskab kindlasti loosse selgust tuua. Aga mul jäi jutt pooleli. Õieti ega seal enam suurt midagi rääkida polegi:

laadisime kaubad uuesti peale ja sõit jätkus. Tee oli küll märg, aga õnneks kandis, kangad jaotasime kõigi vankrite vahel ära, kuigi selle järele polnudki vist erilist tarvidust, enamik neist olid nimelt kuivaks jäänud. Ja siis jõudsimegi siia.“ Päkapikk lõi oma raske kämbлага vastu lauda, otsekui tahtnuks ta öelda, et juustukaupmehed ja kangrud olid oma härjavankrid kuidagimoodi mööda järsku ning kitsast treppi joonelt sinnasamasse kõrtsi eestuppa juhtinud. „See oli umbes kahe nädala eest. Mina sain oma tasu kätte ning olen sellest ajast saati luuslanki löönud.“ Yorick naeratas. „Kuni meie teed ristusid.“

„Mul on kuradima hea meel, et see juhtus,“ lausus Hamgan ja küünitas üle kergelt vildaka laua, et sõbrale mehiselt õlale patsutada.

* * *

„Kas te olete lõpetanud?“ küsis kohtunik, vanaldane hallis rüüs poolhaldjas. Tema häälest ei kostnud isegi pahameelt, üksnes väsimust. Kirjutaja, sulg sõrmede vahelt juba mõnda aega tagasi välja libisenud, seisis oma puldi taga ning vahtis klaasistunud pilgul pärastlõunapäikesest valgustatud ruumi kaugemat nurka.

„Ma usun küll,“ sõnas Hamgan. Ta jättis targu mainimata, et tegelikult oli Yorick kogu lugu kuulnud paar päeva enne päkapikkude taaskohtumist ühelt ropu suuga hobuseparisnikult, kellega mingis teises trahteris kokku oli juhtunud. Hamgan jutustas seda küll väikeste muudatustega, et sündmused mõjuksid loomulikumana. „Nüüd peaksite teadma piisavalt, et langetada õiglane otsus. Kui midagi jäi ebaselgeks, võin ma muidugi täpsustada.“

„Palun... ärge nähke vaeva,“ ütles kohtunik ja müksas kirjutajat, kes kõhatas ja oma sule üles korjas. „Kas ma saan õigesti aru, et te tahate väita, nagu oleks see poisike siin...“ – ta osutas põrandal istuvale umbes 11-aastasele kõhnale närudes lapsele – „sama inimene, kes teie sõbra... tuttava kukru pihta pani?“

„Ei, aga ta on temaga mestis, nad on samast jõugust,“ teatas päkapikk võidukalt.

„Nii. Ja millest selline järeldus?“

Hamgan kortsutas kulmu. „Ma ju ütlesin, et ta rääkis mulle täpselt sama juttu nagu too, kes druiidi lohku tõmbas: rikkad vanemad, perekonnaau ja nii edasi. Küllap oleks ta mind ka selle sama maja juurde viinud, aga mina juba teadsin, mis mängu ta mängib, ja tõin ta siia.“

Poolhaldjas ohkas ja vaatas Hamganile otsa. „Kas te üldse nägite, milline see inimplaps välja näeb, millised on tema riided? Kuidas võiks ükskõik milline tervemõistuslik olend hetkekski uskuma jääda, et tegemist on jõuka perekonna võsuga?“

„Mida te endale lubate!?“ Iga Hamgani sõna pulbitses nõrdimusest.

Kohtunik toetas lõua vaheliti põimitud sõrmedele ja naeratas väsinult. „Ma lihtsalt ei saa aru, miks te kulutasite nii palju jõudu ja aega, et tõestada meile midagi, mis võib asjasse puutuda, aga ei pruugi.“

„See nolk varastas minu raha!“

„Ei!“ tegi põrandal istuv poiss üle pika aja suu lahti.

„Õigus,“ ütles kohtunik lepitaval toonil Hamganile. „Laseme ka süüalusel enda kaitseks paar sõna öelda. Teie saite juba pikad kõned maha pidada, aga temal pole veel võimalust olnud.“

Päkapikk nohises pahaselt, aga ei hakanud vaidlema. Kõikide pilgud pöördusid räbalates poisikese poole. Too ei tõusnud püsti, vaid pani käed rinnale risti ning ütles: „Mina ei ole midagi varastanud. Rääkigu see väike paks mees, mida tahab.“

„Kuidas sa julged, sina...!“ Vähe ei puudunud sellest, et Hamgan oleks lapsele kättpidi kallale läinud.

„Talitsege ennast!“ See oli kohtunik. „Kas te nägite, kuidas ta varastas? Seal... seal...“ Ta vaatas abiotsivalt kirjutaja poole. „Kapsaleti juures,“ meenutati talle. „Jah, kapsaleti juures. Kas te nägite kindlasti pealt?“

„Noh... otseselt mitte,“ ütles päkapikk. „Ma panin raha letile ja vaatasin korraks kõrvale, järgmisel silmapilgul oli see kadunud. Ega seal ümbruses palju inimesi olnud. Ja see räpane tegelinski torkas kohe kahtlasena silma.“ Viimane lause oli öeldud erilise tunderõhuga. „Kui ta oma perekonnast jutustama kukkus, oli asi selge,“ lisas Hamgan. Poiss pööritas silmi.

„Kui suure summa te kaotasite?“ küsis poolhaldjas edasi.

„Eks see olnud ühe kapsapea hind. Üheksa vaskmünti, ei rohkem ega vähem.“

Sulg, mille otsa oli kirjutaja tindi sisse kastnud, et olulist arvu üles märkida, jäi õhku rippuma. Korraks valitses ruumis vaikus, mille taustal võis eristada tänavalt kostvaid hääli: vankrimürinat, hõikeid ja kellegi helisevat naeru.

Siis avas kohtunik suu. „Te tulite täna siia, et nõuda – kohtu kaudu – 10-aastaselt poisikeselt välja tühised üheksa vaskmünti.“ See ei olnud küsimus, ometi arvas päkapikk heaks vastata. „Asi on põhimõttes. Mina tahan, et kuriteoga kaasneks õiglane karistus, seepärast ei küsi ma midagi rohkemat kui seda, mis kuulub õigusega mulle. Ma ei taha, et süüdlane läheks vangi, ma ei taha kahekordset summat, ma tahan oma üheksat vaskmünti. Ja ega vabandus poleks ka liiast.“

Vana poolhaldjas pörnitses Hamganit mõne viivu, misjärel lausus: „Palun jätke meid natukeseks ajaks süüalusega üksi.“

Päkapikk silus hämmeldunult habet, kehtas siis aga õlgu ning läks kambrist välja. Ta ei pidanud kaua ootama: juba paari minuti pärast tuli kirjutaja teda tagasi kutsuma. Kui Hamgan jälle kohtuniku ees seisis, ütles see: „Mulle tundub, et poisil on meile midagi teatada.“

Närudes laps tõusis selle peale püsti ning ütles: „Mina ikkagi olin see, kes teie kapsaraha ära varastas.“ Rääkides hoidis ta pilku maas, aga tema sõnad olid selgelt mõeldud Hamganile, kes kohe valjult kuulutas: „Ma *teadsin* seda! Mis sa rahaga tegid, väike väänkael?“

„See on siin.“ Silmi tõstmata ulatas poiss üllatunud päkapikule peotäie pisikesi õrnalt läiklevaid münte, mis veel pisut aega tagasi puhkasid poolhaldjast kohtuniku kukrusügavustes. „Ja... ma palun andestust.“ Teist samapalju münte oligi ta saanud avantsiks just selle lause eest.

Päkapikk, kes polnud oodanud olukorra nõnda kiiret lahenemist, kogus ennast hetke ning täitis siis armulikult soovi, mida oli väljendanud see, keda ta enne nii nolgiks, rapaseks tegelinskiks kui ka väikeseks väänkaelaks nimetanud oli. Üleüldse oli ta kohtu tööga väga rahul.

Kui süüdlane ja süüdistaja olid lahkunud, ütles kohtunik, tõstnud silmad äsjase juhtumi ebaoproportsionaalselt lühikeselt protokollilt: „Tuleb tunnistada, et kui see polnud mingi päkapiku luul ja kui taskuvarastel on tõesti selline kokkulepitud tagavaraplaan, siis on see päris leidlik. Üks tühi maja, üks lugu, mida kõik uskuda tahavad ja asi töötab nagu kellavärk. Ja ma kujutan ette, et ilma igasuguse paberimäärimiseta. Mingis mõttes ma imetlen neid.“ Järskus asendus leebe heatahtlikkusega tema näol mureliku mõistmatusega. „Ent piisab ühest taolisest põhimõttekindlast tegelasest ning kogu süsteem laguneb koost. Aasta-aastalt sigineb selliseid juurde. Nad tulevad ja peavad oma monolooge õiglusest ja jumalad teavad millest veel, igast

asjast teevad nad sündmuse.“

„See on tüütu,“ nõustus kirjutaja.

„Vanasti kui keegi tabas varga teolt, siis peksti ta ilma pikema jututa läbi ja jäeti kusagile teepervele või sõnnikuhunnikusse. Sellest lihtsalt ei tehtud suurt numbrit.“ Pilk poolhaldja silmis oli äraolev ja samas kuidagi melanhoolne. „Kuhu me niimoodi jõuame?“

Kirjutaja ei osanud vastata.

* * *

Mida paganat ma just lugesin, mõtles Eree ja pani ruudulise pehmete kaantega kiirkõitja käest.

Ta vaatas päevinäinud narmasvaipa kabinetis põrandal, ta vaatas kõrgeid raamaturiideid, ta vaatas massiivset kirjutuslauda, mille alumine sahtel oli endiselt lahti. Ei, ei, ei, nii ei lähe, see ei haaku *millegagi*. Mõtted tiirutasid naise peas ringi nagu turbiinimürinast lendu ehmatatud tuvid. Millises valguses laseb see paista tema parimatel teostel? Mõelda vaid, kui sellest õnnetust asjakesest hakatakse otsima võtit kogu tema loomingu lahtimõtestamiseks? Oli ta üldse selle kirjutamise ajal veel täie mõistuse juures? Eree võttis kiirkõitja uuesti kätte ning kontrollis üle viimase lehe lõppu hoolika käega üles tähendatud kuupäeva. Polnud kahtlust, töö kirjutise kallal oli lõppenud vaevalt paar kuud tagasi. Mingit autori kommentaari teksti juures leida ei olnud, aga uurija pani tahes-tahtmata tähele, et seal esines tavaliselt vähe mahakriipsutamist ja parandusi, ometi pidi tegemist olema esimese mustandiga.

Eree oli jälle esimene inimene, kes peale kurba ja paljude jaoks ootamatut sündmust kirjaniku isiklikke pabereid läbi vaatas. Just nüüdsama oli kirjaniku lesk talle allkorrusel teelauas murtud häälel tunnistanud, et pole suutnud veel üle kabinetiläve astuda. Valu olevat liiga värske. Uurija teadis, et temal lasub suur vastutus, praegu tundis ta seda teravamalt kui kunagi varem. Naine hingas sügavalt sisse ja välja, silmitses läbi väikese akna aedlinna unist tänavat ning murdis siis ruudulise kiirkõitja otsustava liigutusega pooleks, et see siis kuue sisemisse taskusse torgata. Eree lükkas kirjutuslaua sahtli kinni ning lisas oma aruandesse viimase rea. „Paraku ei jäänud ühtegi tema terviktest käsikirja.“

Jutt: Perefotod (Risto J. Juvanen)

Nad tulid mööda pikka teed, seljas paksud vammused. Rännates piki perifeeriat. Üle külmunud aasade ja härmas põldude. Tumedad kogud hanereas, hingeõhu suits peade kohal. Tühermaa ja tundra, ilma et hingelistki vastu tuleks. Päevad möödusid sellest, kui nad hakkasid külast tulema. Paljud kaotasid elu, paljud kaotasid lootuse, aga nagu igal aastal, pidid nad minema, sest nii on lood. Uskudes, oodates kevadet, mida pole olnud juba aastaid, oodates lunastust, pääsemist.

Miljonid tähed säravad nagu pisikesed lambid nende peade kohal. Üks kustub ja teine süttib. Milline imeline vaatepilt ja kosmilised lootused. Virtualised sähvivad, on tuulevaikne karge talveilm, kuigi sellel aastal pole lund ollagi ja jumalale tänu, et pole.

Temperatuur langeb miinustesse. Kõik nad seisavad mäenõlval oma härmas riiete ja suitsevate suudega, karvamütsides pead suunatud taevasse.

Ööpimeduses säravad sinakas-tumedate klaasidega keevitusprillid, mille peegeldusest on näha langevate saba-tähtede virvendusi.

Ilmselt kõik külmuvad selles igaveses talves, kui ka sel aastal abi ei saabu.

Valvur jääb laagrisse, ta hoiab lõket elusana.

Hing jahtub, lõikav pakane poeb läbi räbaldunud kasuka kontidesse. Sõrmed hoiavad kangestunult veel sooja plekk-kruusi, milles aurab samblatee. Valvur surub päevinäinud läki-läki sügavamale pähe. Kõrvalestad ja sõrmed külmuvad kõige kiiremini. Võibolla homme on parem, ehk homme on soojem.

Oli ta jäetud siia lõket valvama, kuna tema jalad enam hästi ei tööta ja pole tal ka jaksu teistega sammu pidada. Vast seepärast võttis manguva ja paluva poisikese ühes, kes aitaks võsa vahelt hagu korjata ning lõkke paraja hoida.

„Oi jah.“

Hingab siis kopsud suitsust lõkke-õhku täis ning jääb magama sügavasse, sügavasse unne. Tukid aga põlevad sinaka leegiga. Jahtunud leek ei soojenda täna enam kedagi.

Poiss tuleb üle külmunud mülgaste ja krabisevate mätaste. Puutüved naksuvad ja vinguvad taltunult. Ta on ennast mässinud suure palitu sisse, mille hõlmad lohisevad maad mööda, ise kriimuline ja räsitud. Kahe nahkse rihmaga on ta selja külge sidunud haakoorma. Kandam aga paistab kaugelt suurem kui poisike, vaevu jõudnud kohale, vaatab eemalt lõkke ääres lebavat kogu, pillab koorma ja jookseb.

„Isa,“ raputab ta valgeks tõmbunud pampu.

„Isa, isa,“ heidab ta end veel sooja keha jahtuvasse embusse, kuigi suust ei tule enam auru. Pisarad voolavad kasuka krae vahele, külmunud kaamele nahale. Poiss nutab, tal on külm ja nälg.

Kurbusest saab viha, vihast saab äng. Ta tõuseb ja jookseb kandami juurde, veab selle tule äärde ning pillub kogu koorma lõkkesse. Jookseb võsa vahele, korjab nobedalt ja kiirustades, endal nahk seljas auramas. Veel kordi ja kordi käib ta nii edasi-tagasi. Loopides tulle üha uusi ja uusi sületäisi. Lõke muudkui kasvab ja tuli muutub kuumemaks. Ta kütab kogu maailma soojaks, kogu ümbruse, keegi ei kõnge ses kaoses, keegi ei pea taluma külmetavaid jäsemeid.

Ealeski pole enam vaja räbaldunud vatikuubesid, auklikke kindaid ja lääpa tallatud saapaid. Ta teeb nii, et kõik saaksid sooja, ta teeb seda vihast ja rõõmust, kord pisaraid valades, siis hullunult naerdes. Otsmik märg töötab ta kuniks raugel, heidab mütsi auravast peast. Lõke huugab ses tumedas öös, heites kollakas-punaseid varje metsaservale.

Poiss pistab käe põue ja leiab pisikese päevinäinud kilest kotikese, mille krõbistades avab. Ta on hoidnud seda enda läheduses, et ka kõige kurvematel hetkedel olla nendega, keda pole. Nendega, kes on talle kallid. Võtab sealt välja koltunud fotod. Äärtest rebenenud ja kortsulised.

Ta näeb ja mäletab kuldset viljapõldu ja sooja päikesepaistet fotol, kus on laiaõlgne mees, avala valge naeratusena naine ning tüdruku-tirts, kes istub isa kukil, imekauni lillelise kleidi ja roosa kübaraga.

Taamal sõidavad kombainid ning on näha ka sinine sõiduauto, mille uksed on lahti, et tuulutada seda kuumast suveõhust. Pruunikarvaline krants istub auto ukse juures, kõrvad lontis ja keel ripakil. Poiss mäletab, kuidas ta oli palunud isa käest, et kas ta võib selle foto ise teha ning neid jäädvustada. Isa ei usaldanud poisile nende uut polaroidkaamerat, aga jäi siiski pärast ema sekkumist nõusse. Ta vajutas nuppu ning pärast klõpsu, kui pilt avausest välja surises, raputas fotot, et see kiiremini kuivaks, vaatas seda, naeratas, ja raputas uuesti. Siis sõitsid nad lähedal asuvasse kohvikusse.

See kõik oli enne seda, mis tuli pärast.

Kalk, külm, kalkuleeriv emake maa, loodus. Armutu ja lõputult aus. Tema teadis, millal vonklevad väädid jala ümber siduda ning komistada. Millal oksaraod nagu kondised sõrmed su ümbert haaravad ja hoiavad embuses, kui läbi võsa üritad tungida. Kuidas ripsmed kleepuvad üksteise külge, kui vintske põhjatuul silmad pilkuma paneb. Kui raske artiline õhk tungib kopsudesse, pannes hingematvalt köhima. Tema teadis, et pärast plahvatust on isegi punakas-kollane päike külm, kui ta idakaarest oma kiiri näitab ning mis tunne on surnuks külmuda sinakalt sähvivate virmaliste all.

Poiss paneb foto käest, et hakata lõket kohendama, hagu põleb kiiresti ja niiskelt vinguvad oksad muutuvad süteks. Kuratlikult külm on. Ta viskab veel oksa peale, et lõke oleks taevasse kasvavate kaskede kõrgune, et oleks kuumem, punasem, vihasem ning võimsam. Justkui šamaan, puidust sauaga, kargleb ta ümber lõkke, hoides tuld elusa ning tugevana.

Jääst libedal ja auklikul asfaldist peateel sõtkub tume kogu päevinäinud jalgrattal. Halliks pleekinud linane hõlst üle paksu kampsuni ja pükste rippumas. Kaelas lehvib pihlapuust tahutud rist. Tuleb ei kusagilt ja läheb kuhugi. Sõtkumisest on kere soe, aga pikk hõre hallikarva habe helgib külma-kristallidest, kui ta sooja õhku habemesse hingab. Kuigi on veel palju minna, ei tundu ta sugugi väsinud olevat - vaid korraks püsti ja siis jälle edasi väntab. Peatub, hingeldab.

Näeb eemalt metsa vahelt kõrget lõkkelonti taeva poole küündimas.

„Oi, vana kuri!“ hüüatab ta, viskab jalgratta teepeenrale ja seab sammud valguse suunas.

„Issameie, nüüd hakkab pihta,“ sosistab ta endale, kui jõuab lõkke äärde ning näeb ramp-väsinud poisikest tule ümber askeldamas ja seal kõrval kangestunud keha. Suudleb siis kaelast võetud risti ning nagu kord ja kohus aitab kehal tuhana taevasse pääseda, lugedes samal ajal pomisedes palvet. Tuhk ja sädemed lendavad koos hingega kõrgele taeva poole.

„Poiss, kus teised on?“ küsib ta ärevalt.

„Taamal, mäenõlval,“ osutab nuuksuv poiss käega. „Täna pidi juhtuma, täna saame vabaks, täna viiakse meid ära,“ rääkis ta katkendlikult ja roidunult.

„Oi jumal, jumal.“ Ei hakanud vanamees pikemalt seletama, vaid võttis risti kaelast ning sammus pühalikult edasi.

„Tulge ära, viimnepäev on käes, tulge tagasi!“ kisendas ta ning sammus mäe nõlval.

„Ää seleta, vanamiis, ää seleta, kao tagasi tarre, kus so koht,“ kõneles üks mees talle vastu, „so kerko sai jo ammo sooja roaks põletit, kao tagasi tarre, so jummal o surnt, tänä om meiten aig mennä taiva ning maista jumala ruugi ning lämmös sängis peesitada, mene ää.“

Prohvet ei andnud alla.

„Tulge tagasi, tulge tagasi, te kõik surete siin, just täna,“ rääkis ta pühaliku tooniga ning astus ikka edasi, „täna on viimnepäev.“ Hoiab risti kõrgel pea kohal ning muudkui pomiseb.

Äkki tõuseb tugev tuul ning tõekuulutaja kõnnib justkui valgusvihus mööda mäenõlva. Õhk hakkab virvendama, kui neonvalgus nad kõik ühe hingetõmbega jalust tõstab ning endasse imeb, justkui hiiglaslik tolmuimeja... Kurjakuulutav vaikus.

Koletis, hiiglaslik metallist draakon sülitab meestest jäänud kehad välja nagu tühjaks imetud kestad. Igi-jää värvub tumepunaseks ning kattub soolikate, käte ning jäänustega. Hõõguva sabaga vehkides tekitab ta ülitugeva segipaiskava orkaani, mis puhub lõkke laiali ning õhulaev on sähvatusel saatel kadunud, niisamuti kui ta saabus.

Jäävad hõõguvad tukid ning külmas kõssitav poisiklutt.

Hõbehall tuhk sajab härmas samblale langenud perefotodele.

Jutt: Järv (Helina Ravasoo)

Dr Martinson oli jälle 20 minutit hiljaks jäänud. See oli tema puhul nii tavaline, et enamik tudengeid ei tulnud enam kunagi õigeks ajaks loengusse kohale. Anja tegi loengusaali läheduses, kohvimasina ees aega parajaks, püüdes otsustada, kas osta üks tõeliselt jube vesine *cappuccino* või elada edasi ilma selle kehva kohvi sarnase tooteta. Kogu selle mõtletegevuse juures ei olnud ta sugugi pööranud tähelepanu Kate'le, kes vadistas ülientusiastlikult nende nädalavahetuse plaanidest.

Anjal oli muidugi hea meel, et Kate otsustas veeta nädalavahetuse maailma kõige igavamas külakeses koos temaga, aga ta ei mõistnud tüdruku entusiasmi. Anja

härenes tillukest tolmust majakest, mis paistis määrdunud isegi siis kui oli täiuslikult pestud ja korras, ning külakeses, kus ta elas, ei olnud tegelikult mitte midagi *teha*. Oli kaks poodi, Anja töötas neist kahest huvitavamas, pudipadi poes, mis müüs ülehinnatud Hiinast tellitud nänni ja ehteid. Teine oli väike ja vähese valikuga toidupood. Oli üks sularahaautomaat, juuksur, laste mänguväljak ja kunagine kultuurimaja. Ühesõnaga oli see selline küla, kuhu tuled ainult siis, kui sinu vanaema juhtub seal elama. Ometi rääkis Kate nädalavahetuse plaanidest nõnda, nagu oleks tegu reisiga Pariisi või Barcelonasse.

„Ja järve äärde peame kindlasti minema!”

Ah, jah. Järv. Järv oli ehk tõesti veel üks külakese „vaatamisväärsus”. Nimelt oli järvel palju aastaid tagasi juhtunud mingi õnnetus ning sellest saati oli järve ümber ehitatud traataed. Anja ei teadnud, mis tegelikult juhtunud oli, aga jutud pajatasid sellest, et järves elas koletis, kes lapsi ja noori neide oma vetealusesse kuningriiki tõmbas. Kõige kummalisem oli asja juures mitte too lapsik muinasjutt, vaid see, et vähemalt pooled külaelanikest paistsid seda legendi uskuvat. Anja oli üsna kindel, et keegi kohalikest poleks traataiatagi eales julgenud järve äärde minna. Vanad külamehed ja naised rääkisid talle aina tõsimeeli sellest, kuidas täiskuu ajal järvevesi vahel roosakalt või roheliselt hiilgas, eks ikka et noori neide oma lummusesse kutsuda. Anja oli külas elanud ülikooli algusest saati, juba umbes kaks aastat, ent helendavat järvevett polnud ta veel kunagi näinud ning ta oli kindel, et ei näe seda kunagi. Viimased kuu aega oli järvevesi olnud hoopis jääga kaetud.

„Järve äärde ei saa minna,” ütles Anja. „Seal ümber on traataed.”

„No, aga sa oled öelnud, et see pole eriti kõrge,” meenutas Kate.

„Ei ole tõesti,” nõustus Anja.

„No siis võime ju üle ronida,” pakkus Kate, „või kardad sa järvekoletist?”

Anja ei kartnud järvekoletist, aga ta ei uskunud ka, et järves üldse midagi erilist võiks olla. Veel vähem nägi ta põhjust üle aia ronimiseks, et siis järve ääres lumel istuda. „See on lihtsalt järv.”

„See on kuulus järv. Legendide ja müütidega seotud oluline uurimisallikas sotsiaalteaduste tudengile, keda huvitab mütoloogia.” Kate'i huvitas väga mütoloogia. Ta plaanis oma lõputöö ka mütoloogiast kirjutada, vist millestki näkkidega seonduvast.

„Loe siis lihtsalt artikleid,” arvas Anja.

„Ei, ma tahan seda oma silmaga näha!” jäi Kate endale kindlaks. Anja jaoks hakkas kogu

teema end vaikselt ammendama, aga Kate'l oli ilmselgelt veel müütide ja järve teemalisi mõtteid mida jagada.

Õnneks tuli loengusaali juurde Serena ja kõik jäid hetkeks wait. Serenas oli midagi sellist, et tema tulles vaikis kogu ruum. Ta oli eemalolev ja vaikne ja Anja arust kõige kaunim ja stiilsem olevus, keda ta kunagi näinud oli. Ta riietus peaaegu alati pükskostüümidesse või heljuvatesse pastelsetesse kleitidesse ning täna oli tal seljas valge komplekt, mis oli kui selga valatud. Jalas kandis ta kõrgeid punase tallaga kingi, mis tundusid täiesti ebapraktilised, aga olid siiski nii rabavalt kaunid, et Anja tundis teravat kadedust. Serena heitis pilgu õppejõudu ootavatele tudengitele ja kadus tualetti. Anjale tundus hetkeks, et Serena vaatas just teda, et nende pilgud kohtusid ja ta nägi Serena silmis midagi kurba ja kahetsuselaadset, aga kindlasti oli see üksnes tema kujutlus. Serenal polnud põhjust talle mõelda, nad polnud kunagi rohkem kui paar sõna vahetanud.

Kate avas suu, et jälle nende nädalavahetusest rääkima hakata ja Anja otsustas Serena kannul vetsu põgeneda. Serena seisis peegli ees ning oli just lõpetanud erksate siniste kontaktläätsede silma panemise. Anja veetis hetke proovides Serena silmade loomulikku tooni meenutada. Olid need pruunid? Hallid? Ta ei mäletanud. Kuna Anja ei tahtnud veel Kate'i juurde naasta, hakkas ta ajaviiteks huuli värvima. Serena tegi sedasama. Viimase huuleläige oli tagasihoidlik, aga samas ikkagi kuidagi eriliselt sätendav. Hetk hiljem ta naeratas ja Anja mõistis, et on kogu aja tüdrukut peeglist vaadanud. Ta läks näost punaseks, heitis pilgu oma huulepulgale ja tegeles selle kotti tagasi panemisega.

„Ma kandsin ka kunagi läätsi,” ütles Anja ja korraga oli tal tunne nagu ta oleks midagi täiesti lubamatut teinud. Serena tundus kauge ja kättesaamatu ja millegipärast oli Anjal tunne, nagu poleks tal õigust temaga rääkida, kuigi see oli lapsik mõte.

„Jah? Mina kannan neid iga päev,” vastas Serena lihtsalt.

„Mis värvi su silmad siis muidu on? Ma vist polegi neid kunagi näinud.”

„Keegi siin ei ole,” nõustus Serena ja siis oli Anjal tunne, nagu nad räägiksid millestki muust kui läätsedest. Ta tõstis pilgu peeglile ja selle peegelduses paistis Serena kurb.

„Miks siis?”

Serena pöördus Anja poole ja puudutas sõrmega sinist kontaktläätsi silmas. Anja vaatas talle otsa, ise end arusaamatult ärevana tundes, justkui ilmeks talle nüüd mingi kõigile seni teadmatu suur ilmasaladus. Serena liigutas läätsi ja Anjale tundus hetkeks, nagu paljastuks selle tagant pastelsetes vikerkaarevärvides iiris, aga hetk oli liiga lühike, et olla kindel, et see polnud vaid meelepete. Serena naeratas kavalalt, pilgutas silmi ning astus siis uksest välja, justkui mitte midagi imelikku poleks juhtunud, jättes segaduses Anja kraanikausi ette seisma.

Kui Kate lõpuks Anjale külla jõudis, hakkas Anjale tunduma, et külastus pole muud kui võimalus lakkamatult oma lõputööst rääkida ja ehk ka midagi kirja saada. Justkui oleks Kate siin järve, mitte Anja pärast. Mida täpselt Kate kohapeal järve kohta teada saada lootis, Anja ei teadnud, aga ta tundis nagu oleks teda ninapidi veetud. Kate oli kõik oma lõputöö peatükid põrandale laiali laotanud ning tegi neisse aeg-ajalt märkmeid. Vahetevahel luges ta mõne lõigu oma tööst ka valjusti ette, aga solvunud Anja enam ei kuulanudki Kate'i juttu. Ta mõtles hoopis Serenast: „Kas inimese silmad võivad olla vikerkaarevärvilised?” küsis ta lõpuks.

„Mida?”

„Kui me Serenaga teispäeval vetsus olime. Ta silmad olid justkui mitmevärvilised, lillad, rohekad, roosakad...”

„Ilmselgelt olid need kontaktläätсед.”

„Ei, ta võttis kontaktläätсед ära.”

Kate ei kuulanud, ta kargas korraga põrandalt püsti ja praktiliselt tormas ukse juurde, ise mantlit selga ajades.

„Mida sa teed? Kuhu sa lähed?” uuris Anja.

„Järve äärde. Ma lihtsalt pean seda nägema. Ma olen sellest kaks kuud ühtepuhku lugenud. Ma pean vähemalt korra seal ära käima.” Anja ei uskunud, et külajärvest oleks üldse nii palju materjali olemas, et seda kaks kuud lugeda.

„Sul on sellega mingi kinnisidee,” arvas Anja. „mida sa loodad sealt leida? Järvekoletise?”

„Ei muidugi mitte. Kas tuled?”

„Ei. Olen seda traataeda varemgi näinud,” vastas Anja kuival. Ta uskus, et Kate piirdub üksnes aia vaatamisega, aga õige pea nägi ta aknast Kate'i üle traataia ronimas. Anja ohkas, ta võis ju solvunud olla, aga tahtis siiski kindel olla, et Kate pole piisavalt loll, et õrnale järvejääle jalutama minna. Ta tõmbas esimese ettejuhtuva soojema riideseme õlgadele ning kiirustas välja.

„Mis lollust sa teed?” karjus ta aia äärde jõudes vihaselt, aga ronis siiski sellest üle. Tundus, et Kate siiski plaanis järvejääle minna ja Anja kiirustas teda peatama, aga koperdas millegi otsa ja kukkus. Õnneks püüdis see hetkeks Kate'i tähelepanu ja ta pöördus Anja poole.

„Miks sa sellised kotsad jalga panid?” Anja märkas nüüd, et ta oli kukkunud paari kõrgete kotsadega punase tallaga kingade otsa.

„Need pole minu omad,” pomises ta, segaduses.

„No ju on siis keegi ka enne meid siin käinud,” ütles Kate rõõmsalt, justkui julgust juurde saades ja pööras pilgu tagasi järvele.

„Need on samad kingad, mida Serena teisipäeval loengus kandis!” hüüatas Anja. „ma mäletan neid selgelt!”

„Küllap lihtsalt samasugused,” arvas Kate ükskõiksel, aga Anjale tundus nüüd korraga kogu asi veider ja hirmutav. Kellelgi külas polnud ometi selliseid naeruväärselt kalleid kingi. Siinkandis peeti Crocse stiilsuse tipuks.

„Lähme ära, Kate,” ütles Anja, aga Kate oli juba järvejääle jõudnud ja Anja järgnes talle, „tule ära, me kukume sisse!”

Kate turtsatas: „Mis juhtus? Lõid kartma või?”

„Jääkülma vette uppumist või? Jah, lõin küll!” vihastas Anja.

„Eks mine siis!”

Sel hetkel tundus järvevees midagi suurt nende alt läbi ujuvat. Kate'i silmad lõid särama: „Ehk näeme nüüd päris järvekoletist!”

Anja ei saanud aru, kas ta teeb nalja või mitte. Ta vaatas järvejääd, tumedat varju, mis nende all liikus ja peenikest mõra jääs, mis iga hetkega pikemaks venis. Anja haaras Kate'i käest, aga rohkemat ta nende päästmiseks teha ei jõudnud. Käis vali praksatus ja jää tüdrukute all purunes. Mõlemad karjatasid ja vajusid sügavasse jääkülma vette.

Maailm Anja ümber paistis muutuvat. Pärast paari hetke röökimist, karjumist ja vehkimist, värve ning segadust, oli kõik äkki hirmutavalt pime, vaikne ja külm. Pimeduses välgatas äkitselt

miski. Keegi ujus vee all Anja poole. Oli see Kate? Või järvekoletis? Ei, järvekoletis siiski mitte. See oli inimene, aga Kate see ei olnud. Ometi paistis ta tuttav. Võõras ujus täitsa Anja juurde, nii et nende näod vastamisi olid ning ta polnudki enam võõras. Ometi pimedas järvevees nägi Anja selgelt Serena heledat ebamaist nägu, tema erksaid silmi, mille iirised olid justkui mõne haldja omad ning särasid kõikides vikerkaarevärvides. See imekaunis olevus naeratas rahulikult, pani käed Anja piha ümber ning tõstis ta pinnale.

Anja ärkas tillukesel verandal omaenese ukse ees. Ta riided olid kergelt märjad, aga mitte nii läbi ligunenud nagu oleks ta just järve kukkunud. Puidust põrandalauad seevastu olid täiesti märjad. Segaduses tüdruk vaatas paar hetke vaikides enda ümber ringi, kargas siis püsti ning tormas tuppa. Keset elutoa põrandat istus Kate, ümbritsetuna oma uurimistöö paberitest. Ta paistis täiesti kuiv ja rahulik.

Anja vaatas talle mõistmatult otsa. „Kuidas sa järvest välja said?!“

Kate'i ilme väljendas sama suurt segadust. „Välja? Mis järvest?“

„Sellest järvest!“ karjus Anja ning näitas näpuga läbi akna järve poole, „ma oleks peaaegu ära uppunud, aga sina istud siin rahulikult ja loed oma pabereid?!“

„Uppunud?“ Kate tundus siiras segaduses, ta vaatas järve poole. „Kas sa käisid järve ääres?“

„Mis mõttes kas käisin?! Muidugi käisin! Me mõlemad käisime!“ röökis Anja, kes Kate'i julmast naljast sugugi aru ei saanud.

„Mina küll ei käinud. Mis ma sealt järve äärest leida võin? Ma uurin lihtsalt järvega seonduvaid legende. Ega mul pole seepärast tarvis vette hüpata,“ turtsatas Kate.

Anja vaatas segaduses veel tükk aega Kate'i, aga ei öelnud esiti midagi. „Alles sa nii tahtsid sinna minna...“ märkis ta viimaks vaikselt.

Kate mõtles selle peale. „Tahtsin jah. Olin vist lugudest liiga haaratud. Aga ma mõtlesin selle peale ja sain aru, et tegelikult pole järv ise ju üldse oluline. Järv on lihtsalt järv. Ma ju ei proovi tõestada järvekoletise olemasolu.“ Kate'i hääli oli vaikne ja tasakaalukas. Miski ta olekus ei viidanud, nagu oleks ta just uppumissurmast pääsenud. Anja vaatas teda veel mõnda aega vaikides ja tormas siis välja järve äärde. Tarast üle ronida ta enam ei julgenud, kuid ometi oli ilma selletagi näha, et järvejää oli täiesti terve. Kas ta oli tõesti kogu eelnevat sündmustikku unes näinud? Ette kujutanud? Aga miks olid ta riided siis endiselt niisked? Miks oli ta ärganud märjal verandal ja mitte näiteks toas, kus oleks unenäostsenaarium oluliselt tõenäolisem tundunud?

Anja jooksis tagasi tuppa, lõi kapiukse pauguga lahti ja valis sealt kuivad dressid ja kivist nutva inglise pildiga t-särgi. Kate luges ikka veel oma märkmeid. Anja istus nüüd märgatavalt suurema huviga sõbratari kõrvale ja hakkas samuti pabereid läbi vaatama.

„Kas legendides räägitakse alati järvekoletistest?“

„Tavaliselt küll, aga vahel ka järvenäkist,“ vastas Kate, hagevalt. Anja püüdis leida paberite hulgast juttu näkist, aga kõik kätte sattuvad lehed olid hoopis millestki muust. Lõpuks oli Kate juba õige ärritunud, et Anja kõik ta paberid sassi ajab. Ta pani oma töö kokku ning märkas siis Anja kapiuksel rippuvat musta korsetiga kleiti. Ta tõusis, et seda lähemalt vaadata. Lähemal vaatlusel selgus, et kogu üks pool Anja kapist oli erinevaid tumedaid, gooti stiilis riideid täis ning Kate uuris, miks Anja neid kunagi ei kannaks. Kogu ülejäänud külastuse jooksul oli Anja nüüd tähelepanu keskpunktis. Ta polnud kindel, kas see talle meeldis. Eriti hirmutas teda see, kui äkki oli kogu muutus toimunud. Tüdruk, kes ei suutnud enne hetkegi oma uurimustööst vaikida ja kes Anja eluolu vastu harva huvi tundis, uuris nüüd korraga tema mineviku kohta,

tema kunagisest elust linnas, sõpradest, kellega ta järjest vähem suhtles ja riietest, mida ta enam ei kandnud.

Anja nägi Serenat uuesti alles järgmisel nädalal, kui kõik tudengid taas hilinevat õppejõudu ootasid. Üleni valgesse riietatuna tundus ta veelgi enam ebamaise hea haldjana. Kui Serena oligi näkk, ja tol hetkel tundus see väga võimalik, siis polnud ta kindlasti selline hukatust toov koletis nagu merineitsid klassikalistes juttudes olid. Serena vaatas Anjale otsa ja naeratas võluvalt, kadudes siis naiste vetsu. Anja praktiliselt tormas talle järele. Kuid kohale jõudnud, polnud tal midagi öelda. Polnud ju midagi, mis tõestaks, et Serena oleks näkk või et ta ei näinud üksnes kummalist und. Nii et Anja vaikis sel ajal, kui Serena oma meiki korrastas. Tal läks sellega lõpmatult kaua ja tundus, et temagi ootas, et Anja midagi ütleks.

„Sa näed täna hea välja. Mulle meeldib,“ ütles Serena lõpuks. Anja oli Kate'i õhutusel pannud selga mõned oma veidi silmapaistvamad riided, mis harilikult ta kapis tolmu kogusid, sest väikses külakeses polnud kunagi põhjust neid kanda.

„Sina ka, aga sa näed alati hea välja. Kõik vaatavad sind, kui sa sisse astud.“

„Nad vaatavad mind, sest olen neist erinev, mitte kuna olen ilus.“

Anja vaatas nüüd lõpuks Serenale otsa: „Oled või?“

Serena tema poole ei vaadanud. Tema pilk oli naelutatud kraanikausile.

„Mida sa Kate'le tegid?“ küsis Anja, ootamatult julgelt.

„Mida ma pidin temaga tegema.“

Anja ei teadnud, kas see oli küsimus või vastus, sest see kõlas just nii, nagu oleks võinud olla mõlemat.

„Kas sa ei leia, et ta on oma uurimusest pisut liiga haaratud?“ küsis Serena ning see kõlas nagu tavaline küsimus, aga Anja kuulis selles ometi salajast tagamõtet.

„Viimasel ajal enam mitte,“ vastas ta.

„Ehk ongi nii parem,“ ütles Serena väga tõsiselt ja lahkus.

Kui loengud läbi olid ja Anja tagasi koju jõudis, tormas ta otsejoones järve juurde ja ronis tarast üle. Seal rohu sees lebas valge kleit ja valged kingad, mida Serena just samal päeval kandnud oli. Anja arvas mingist müüdist või muinasjutust mäletavat, et kui näki riided või naha endale võtad, saad tema üle võimust. Nii et ta võttis Serena riided, jooksis tuppa ja peitis need kappi.

Järgmisesse loengusse tuli Serena aga lihtsalt teiste riietega ja Anja tundis oma teo üle piinlikkust. Ometi läks ta sel samal õhtul uuesti järve äärde. Ilm oli hakanud juba soojemaks minema, aga jää tundus veel paksem kui oli varem olnudki. Anja ronis järvejääle, seisis ja ootas. Lõpuks tuli kõrvaltalu naine välja ja karjus Anjale, et järve peal ei tohi olla.

Tol ööl nägi Anja Serenat unes. Imekaunis näkk ujus Anja ümber ja naeratas malbelt. Anjale tundus, et Serena kutsub teda endaga kaasa järve sügavustesse. Ärgates tundis Anja taas vastupandamatut soovi järve juurde minna. Väljas oli veel pime, ent ometi ei suutnud ta sooja teki all uuesti magama jääda. Nii seisis ta peagi öises külmas pimeduses järvejääle.

Anja seisis vaikuses liikumatult oma kümme minutit ning üritas siis, pooleldi igavusest, pooleldi mingist närivast uudishimust, järvejääle jalaga katki lüüa. Hoolimata viimaste päevade küllalt soojadest ilmadest tundus jää paks ja purunematu. Jää oleks nagu seda paksemaks

lâinud, mida rohkem Anja seda purustada tahtis.

Viimaks tekkis jâasse siiski mõra ning Anja peatus hetkeks, mõistes, et kui ta nüüd veel jätkab, kukub ta järvevette. Kuid selle mõistliku mõtte asendas kiiresti kummaline lumm. „Kui ma sisse kukun, ehk tuleb Serena mind veel kord päästma?” mõtles Anja ja lõi jää otsustava jalalöögiga puruks.

Paanika ja hirmu asemel saabus pime vaikus. Midagi muud peale pimeduse Anja ärgates igal juhul ei mäletanud. Ta lamas omaenese sohal, kuid et kogu juhtunu polnud siiski järjekordne veider unenägu olnud, sellest andis aimu see, et Serena istus otse diivani kõrval oleva laua taga toolil. „Ma mõtlesin, et sa oled oma sõbratarist targem,” teatas ta etteheitvalt ja tema hääles oli midagi hirmutavat. See oli Anja arvates kindlasti ähvardus.

„Mida sa Kate'ga tegid?” küsis Anja uuesti. Ta tõusis istuma ning vaatas oma külalist nõudliku pilguga.

„Mitte midagi eriti hullu,” vastas Serena ükskõiksest. „Ta ei jâtnud mulle just erilist valikut. Või oleks teile rohkem meeldinud, kui oleksin teil mõlemal oma saladuse hoidmiseks uppuda lasknud?”

Anjat lâbistas värin. Kuigi ta uskus, et Serena ei oleks neil mingil juhul uppuda lasknud, oli tema külm ja järsk toon hirmutav.

„Ja miks sa minuga seda sama ei teinud?”

Serena pilk eksles raamatutel, piltidel Anja seinal, ta vaatas kõikjale mujale kui tüdruku nâkku. „Ma lootsin, et selleks pole põhjust. See maagia... kunagi ei tea, mis võib varesti minna. Ma arvasin, et ehk suudad sina sel minna lasta. Sa polnud legendidest nii haaratud...”

Anjal oli selle vestluse lõpplahenduse suhtes halb eelaimdus. „Kas sa teed seda siis nüüd?” küsis ta ning tal oli tunne, nagu lõöks keegi teda kohe.

„Ei,” ütles Serena rahulikult. Siin Anja kodus tundus ta hoopis teistsugune kui tavaliselt. Nüüd tundus korraga nii ilmselge, et ta oli maagiline ebainimlik olend, aga samas võis ka see kõik siin ikka veel uni olla.

„Aga kui sa sel minna ei lase ja mind veel otsima tuled, siis teen ma seda,” hoiatas Serena.

„Serena, me käime samas ülikoolis. Mul polegi vaja sind otsima tulla.”

Serena naeratas. Tal oli just täpselt nii võluv naeratus nagu Anja unenäos: „Kui sa mind järve otsima tuled,” täpsustas ta. Ta tõusis ja oli ilmselgelt valmis lahkuma, aga Anja tõusis samuti.

„Miks?” Serena ei paistnud küsimust mõistvat, nii et Anja täpsustas: „Miks ma ei või sind otsima tulla?”

„Ma võiksin sulle kõik selgeks teha, ainult et see siis su meeltest pühkida. Nii et parem on, kui ma üldse ei räägi,” ütles Serena ja suundus ukse poole.

„Aga ma tõesti ei räägiks ju mitte kellelegi. Me võiksime lihtsalt sõbrad olla.”

Serena vaatas Anjat külma ja pahase pilguga: „Lihtsalt sõbrad oleksime ju võinud ka enne olla. Sa tahad lihtsalt imesid ja maagiat nâha. Imekaunist tüdrukut vee all sâdeleva sabaga.”

“Võiksimegi, aga sa oled ju alati nii eemalehoidev. Inimesed ei saagi sõpru leida, kui nad kunagi kellegagi ei räägi ja kõigist eemale hoiavad.”

Tundus, et see lause tegi Serenale haiget ja Anjagi märkas seda, sest ta lisas ruttu: „Aga minu eest poleks sul seda suurt saladust enam tarvis varjata.” Mitte et ta usuks nüüd kindlalt, et Serena on nâkk, aga kui ta oleks, poleks Anja nii rumal, et proovida seda teistele inimestele

selgeks teha.

Serena heitis Anjale veel ühe pilgu, ta uskumatud silmad sädelesid vikerkaarevärvides. Võib olla Anja siiski uskus. Serena astus sõnagi lausumata uksest välja.

Õues sadas peent uduvihma, oli külm. Kuid külmast ja oma paljastest jalgadest hoolimata järgnes Anja Serenale. Kumbki ei tõstnud tempot ega jäänud ka seisma ning paistis, nagu kõnniks kaks tüdrukut lihtsalt koos järve äärde. Serena avas ümbritsevas taras värava, mida seal tavaliselt kindlasti polnud ja kõndis sellest läbi. Anja järgnes talle, täis enesekindlust. Ta ei uskunud, et Serena oma ähvarduse teoks teeb. Ta tundus selleks liiga heatahtlik.

Serena vaatas lahti riietudes ohates selja taha: „Inimesed on nii rumalad ja jäärapäised. Nad ei kuula üldse. Tule siis. Ma näitan sulle maagilist tüdrukut imelise sädeleva sabaga,” ütles ta, võttis Anjal käest kinni ja tiris ta enda järel järvevette. Vesi läks ruttu sügavaks, Anjal õnnestus vaid hetkeks mõelda, et kuhu küll kõik jää kadus, kui juba olid nad külmas pimedas vees. Pimeduse keskel, selles jäises vedelikus ujus Anja ees kõige kaunim olevus, keda ta näinud oli. Ümbritsevast pimedusest hoolimata oli teda ometi selgesti näha, justkui ta helendaks. Heledad pastelsed juuksed raamisid kaunist nägu ning suuri võrratuid silmi. Ta nägi välja just nii kaunis nagu merineitsid laste muinasjuturaamatutes. Ootamatult surus Serena oma huuled vastu Anja omi ning tüdruk mõtles, kuidas ta nii kaua vee all hinge kinni hoidnud oli. Ta polnud isegi üritanud.

Anja ärkas oma elutoa sohval. Väljas sadas paduvihma ning piisad peksid aknaklaasi nii jõuliselt, justkui tahaks seda puruks lüüa. Miski kaunis unenägu väreles veel Anja mõtete piiril, aga täpsed detailid ei tulnud talle enam meelde. Siis aga meenus talle korraga, et filosoofialoengu essee tähtaeg on kahe päeva pärast ja ta polnud sellega isegi veel algust teinud ning kogu unenägu ununes täiesti.

Kaks päeva hiljem istus ta Kate'i ja kirjatööga ülikooli loengusaali ees pingil ning kuulas Kate'i juttu sellest, kuidas ta kavatseb uurimisteemat vahetada. Koridoris jäi korraga vaiksemaks, kuid põhjuseks oli imekauni Serena, mitte õppejõu saabumine. Anjale tundus hetkeks, et Serena vaatas teda, et nende pilgud kohtusid ja ta nägi Serena silmis midagi kurba ja kahetsuselaadset, aga kindlasti oli see üksnes tema kujutus. Serenal polnud põhjust talle mõelda, nad polnud kunagi rohkem kui paar sõna vahetanud.

Raamatukatkend: „Lendav laev“ (Andrei Beljanin)

... Kuke kisa kostis kuidagi ettevaatlikult ja summutatult. Istusin juba pool tundi trussikutes ja maikas aknalaua kõrval, hoides käepärast kahte kootud sussi nagu Austraalia bumerange. Ja tema, raisk, teadis, et ma varitsuses istun... Sellepärast ta aia otsa lennata ei julgenud, aga aia tagant ei kostnud kiremine nii hingestatult ja kõrgelennuliselt. Viimaks sirutas ta kaela välja – mu vaatevälja ilmus vihatud peanupp küljele rippuva harjaga.

„Ki-kee-mps!“ Suss vihises ammuli nokast millimeetri kauguselt mööda.

Suleline kaabakas sukeldus aia varju tagasi, valmistudes ilmselt diversiooni kordama.

Valikut pole – ma kas dresseerin ta välja või viib ta mu oma trikkidega vägivallategudeni. Aia tagant kostis ebakindlat kaagutamist ja mingit rabelemist. Ajasin end täies pikkuses sirgu, võtsin pikalt hoogu ja... Kui aia tagant tõusis usaldavalt naerata Mitka, kukk käte vahel, tabas täpselt visatud suss teda otsaette! Häbematu kukk rabeles silmapilk vabaks, lendas aiale ja kires meil mõlemal kõrvad lukku, nagu ise tahtis...

Hommik algas vastikult...

„Nikituška, ega sa ometi juba tõusnud ole, mu kaunis kotkas?“

See oli Jagaa, mu majaperenaine, ühtlasi ka kokk, pesunaine, koristaja ja koosseisuline spetsialist – kriminalistikaekspert. Vanaemake on hindamatu, ta on meie jaoskonna kõige vanem ja lugupeetavam kaastöötaja, palume tema eest Jumalat. All vaatas aia tagant välja jälle Mitka, viibates tervituseks kahe üleskorjatud sussiga. Dmitri Lobov, kahearssinaliste [\[1\]](#) õlgadega naerata noormees, oli saadetud jaoskonda abiks kasvatusliku plaani alusel. Oma kodukülas Podberjozovkas osutus ta mõõdukatel talutöödel absoluutselt kohaldamatuks oma määratu jõu, vähese mõistuse ja ammendamatu loomingulise entusiasmi tõttu. Mina isiklikult olin teda oma kümme korda vallandanud... Jagaa astus alati tema eest välja, loikam võeti tagasi järjekordsele katseajale ning lõppude lõpuks jäigi ta meie juurde. Noh, ja mina, Moskva miilitsa nooremleitnant Nikita Ivašov, täidan siin armsas Lukoškinos jaoskonnaüleva kohustusi, nagu te aru saate. Mispärast armsas? Teate, elan siin juba pool aastat ja alguses ainult sellest mõtlesingi, kuidas saaksin oma maailma tagasi pöörduda. Mitte et siin nii väga paha oleks... Miilitsatöö on nõutav igas ajastus, isegi tsaar Gorohhi ajal, seda enam, et tsaar on meil tegus ja tema juures töötamine huvitav. Ent ikkagi kiskus hirmsasti koju. Aga siis tuli üks asi, teine, kolmas, pisivargused, profülaktilised operatsioonid, ühiskondlik selgitustöö – ja need kiskusid kuidagi tähelepanu kõrvale... Kui siis lahvas mälestusväärne krüsopraasiga sõrmuse juhtum, saigi selgeks, kus on minu tõeline kodumaa. Mitte kauges, tulevikku kadunud kahekümnenda sajandi lõpu kommertslikus Moskvas, vaid väikeses Lukoškino linnakeses muistsel, poolenisti muinasjutulisel Venemaal, kus lihtrahvas armsa miilitsa kaitseta kohe kuidagi läbi ei saa...

„Tere hommikust, vanaemake!“ Hommikusöögiks läksin ma tavaliselt alla täisvormis, ainult ilma vormikuu ja -mütsita. Tolleaegsetes pidulikes kaftanites tundsin ma ennast ebamugavalt ja nägin välja nagu kulakupoeg Ivan.

„Tere hommikust, Nikituška,“ naeratas lahkelt Jagaa. Esileulatuvad kollased kihvad muutsid ta naeratuse eriti meeldejäävaks. „Tahtsin juba ise üles sind äratama tulla. Tule nüüd lauda,

enne kui piima ja meega tatrapuder ära jahtub.“

„Juba istun, aga teie ise?“

„Oh, mina olen vanaeit, saan teinekord ahju ääres lõhnadestki süüa... Aga sina istu ja süü, mind kuulates hambad toitu löö. Hakkan rääkima juttu tähtsat, mitte kroonulikku, päris ehtsat. Sina aga süü tublisti, nõuandeid kuula hoolsasti...“

„Vanaemake, te puistate siin ju lausa luulet!“ imestasin siiralt. „Kas meil on täna rahvafolkloori hommik või?“

„Ära sega, Nikita! Räägin sinuga tõsisest asjast, sellepärast on ka sõnad sellised. Ei sobi igale loomale koobas, mõnel on urg, ega igale linnule soo – mõni mäe peal pesa loob. Nii ka igale noorele mehele – poissmehepõli ei passi, ajab elu tal hoopiski sassi.“

„Eemm... mm... ups!“ Oleksin kuuma pudru peaaegu kurku tõmmanud. „Vanaemake, tuleb ikka enne hoiatada!“

„Olekski sulle asja eest läinud, süü ja ära kokuta!“ jätkas Jagaa häirimatult, jõllitades mind oma kõige karmima pilguga. „On ju öeldud: nagu tuvi ilma tuvikeseta, tubli ratsu ilma märakeseta, nii ka vapper noormees südamekallikeseta – see pole mingi elu, vaid häbiasi!“

„Muuseas, mõnede riikide seadusandluses võidakse taolisi provokatsioonilisi jutuaajamisi klassifitseerida surve avaldamisena õiguskaitseorganite kaastöötajale.“

„Nikituška, kullake, ei avalda ma sulle survet, ei avalda! Ainult et inimesed lobisevad igasugu jama... Justkui poleks meie piirkonnavalitsusega kõik päris korras, nagu näha – kirikus ei käi, punapõskseid tüdrukuid ei vahi, semudega kärakat ei viska, pidudel noorte meeste lõbudest osa ei võta.“

„Tean ma nende lõbusid – kambaviisiline rusikavõitlus ja tulba otsa saapa järele ronimine! Vanaemake, no kas te kujutate ette, et miilitsatöötaja lööks lõbu pärast pühapäeviti meestel ninasid veriseks?! Ja kirikus ma käin! Kaks korda olen juba käinud... Rääkisin isa Kondratiga joomisest tema kirikukooris. Aga mis puutub kärakasse... siis mäletate, kuidas Gorohh meid möödunud nädalal täis jootis? Ma ju jõudsin jaoskonda ratsa Mitka seljas, ta teeb väga püüdlikult miilitsasireeni, kui on napsi saanud. Mis neil veel tarvis on?“

„Punapõsised näitsikud unustasid...“

„Õed Malahhavad kõrvaltänavast? Need on tõepoolest punapõsised – mul pole lihtsalt sõnu! Igal õhtul marsivad jaoskonna akende all ringi, sülgavad sihvakakoori meetri kaugusele vastutuult, aga endal on näod nii pu-u-unased...“

„Eks see ole tütarlapselik õhetus, häbelikkusest,“ seletas Jagaa kohe leidlikult, kuid mina jäin vankumatuks.

„Vanaemake, lõpetame õige vaidlemise ja läheme sõbralikult üle teejoomisele. Luban pühalikult, et Imeilusate Vassilissade massilise otsimisega hakkan tegelema pärast aastavahetust!“

„Aga sügis on ju kohe käes, just paras aeg, et pulmi...“ ohkas tasakesi mu majaperenaine, kuid pööras end siiski samovari poole. Kolmanda tassitäie lõpetamise ajal põrutati puudase [\[2\]](#) rusikaga delikaatselt uksele.

„Isake uurija-vojevood, tsaari ratsakäskjalad tulid kiire asja pärast!“ röökis eeskojast elukutselise sekretäri asjaliku tooniga ustav Mitka.

„Kutsu sisse.“ Noogutasin Baba Jagaale tähtsalt ja tõusin pingilt, et tervitada kaht streletsi ja

noorukest duumadjakki. Nooruk oli vaevalt kaheksateistkümnene, ent pingutas kõigest väest, et soliidsem paista.

„Kummardus sulle, uurija-vojevood!“

„Terekest teilegi. Mis probleemid valitsejal siis on?“

„Tsaaril on sulle ülesanne, kiire ja edasilükkamatu...“

„Jaa-jah, meil on kõik ülesanded kiired...“ Pärast toekat hommikusööki kuskile minema hakata oleks puhas enesepiinamine. „Küllap kinkis valitseja järjekordsele silmarõõmule jälle kuldkõrvarõngad, aga kellele – ei mäleta. Palub üles otsida, jah?“

Streletsid muigasid vuntsi, aga noor djakk punastas nii hirmsasti, et ma pakkusin halastusest viisakama versiooni:

„Mustlased panid lemmikhobuse pihta? Bojaarid läksid duumas eelarve pärast kaklema? Võtmekimp kadus ära, keldritesse ei pääse sisse, aga valitsejal ei jätku raviotstarbelist neljakümnekraadilist mõdu? Kah mitte?! Issake, mis teil seal siis...? Kas tõesti laskis djakk Filimon oma memuaarid välismaal suures tiraažis ära trükkida, rajakas?!“

„Ei... seda mitte...“ hakkas õnnetu takerdudes kogeleva. „Meie tsaar-isake palub viivitamata lossi tulla. Asi on tal salajane, sõjaline... Ja kiire-e-e...“

„Aga mis miilits siia puutub?“

„Nikituška,“ sekkus tasakesi Jagaa, „ära piina poisikest, ole armas – käi ära. Sa ju tunnend Gorohhi: kui silmapilk ei ilmu, laseb käskjalgadele piitsa anda. Siin jaoskonnas pole täna hommikul justkui teha midagi, aga kui peaks tekkima, siis küll mina hoolt kannan. Mine, tee eidele rõõmu, ära saapaid säästa. Või tahad – hõikan Mitkale, et ta mära ette rakendaks?“

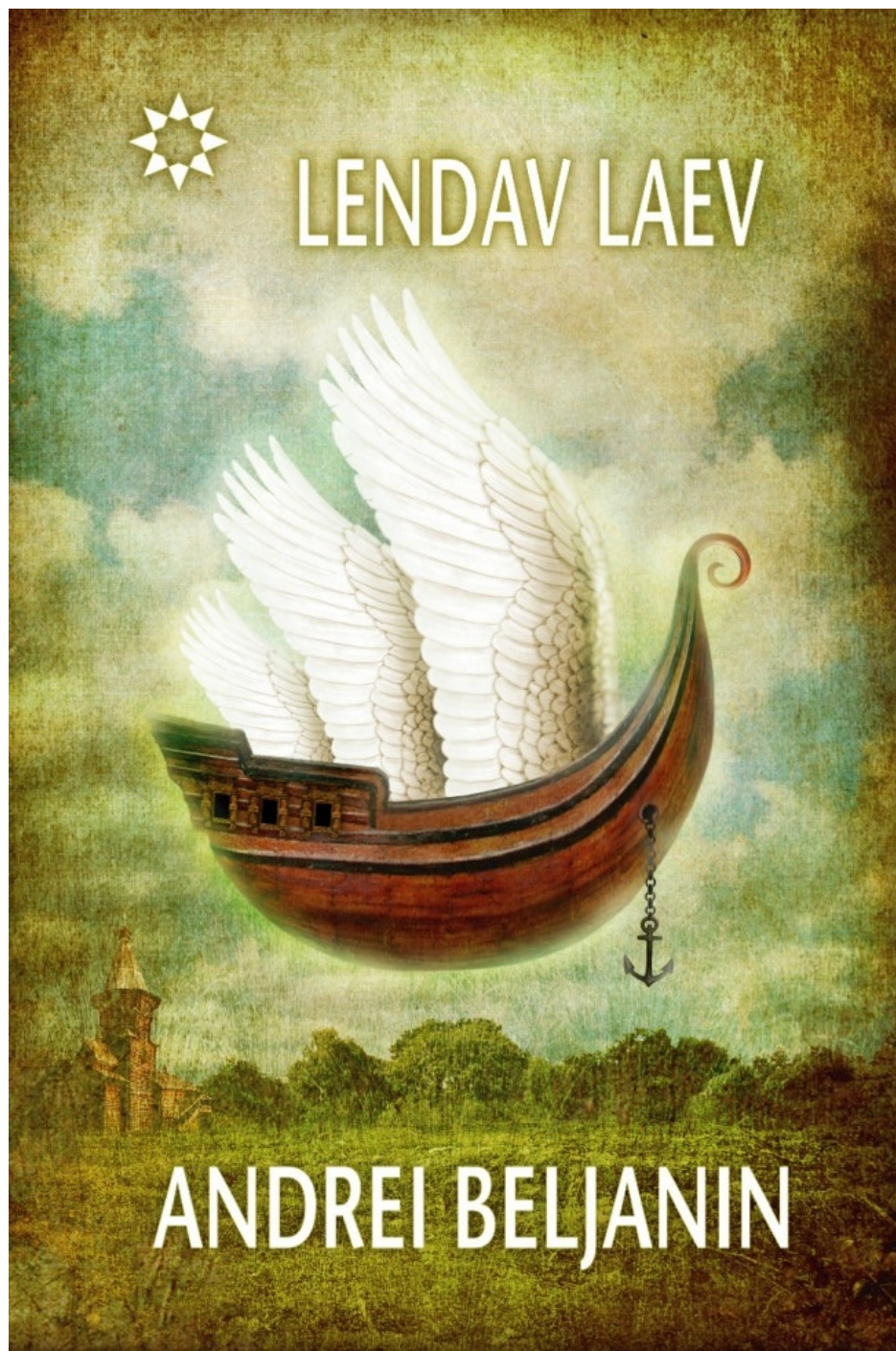
Kehitasin õlgu: lõppude lõpuks miks ka mitte? Tsaari juurde tuleb igal juhul minna. Pärast Musta Missa pihuks-põrmuks tegemist oli Gorohh mu diplomaatilisi võimeid hindama hakanud ja pidas nüüd tihtipeale mitmesugustes riigipoliitilistes küsimustes nõu. Ei oska arvata, mis tal seal nii „kiirelt sõjalist“ lahti oli, kuid värskes tuuleõhus vankris veereda polnudki põhimõtteliselt eriline probleem.

„Hea küll, poisid. Minge ülemuste juurde tagasi tundega, et kohus sai täidetud. Tulen umbes viieteist minuti pärast järele. Orkestrit pole trepikoja ette tarvis.“

Kes oleks osanud arvata, et see asi lõpeb minu jaoks nii tõsiste tagajärgedega... Aga algas ju kõik, nagu näete, igapäevaselt...

[1] Arssin on 71 cm. Siin ja edaspidi tõlkija märkused, kui pole öeldud teisiti.

[2] 1 puud = 16,38 kg

LENDAV LAEV

Andrei Beljanin

Katkend

Tõlkinud Tatjana Peetersoo

© Андрей Белянин, 2000

Tõlkinud Tatjana Peetersoo © 2020

Luuletõlked Veiko Belials © 2020

Kaanepilt Marge Nelk © 2020

Toimetanud Eva Luts, Leiger Luts, Veiko Belials

Kirjastused Fantaasia ja Täheveski

Raamatukatkend: „Läbi valu ja vaeva“. Jutt „Xipehuzid“ (J.-H. Rosny-vanem)

J.-H. Rosny-vanem (17. veebruar 1856 – 11. veebruar 1940) on Belgia päritolu prantsuskeelne kirjanik, kes ehk enim tuntud oma eelajalooliste seiklusromaanidega. Kaks tuntumat neist – „Võitlus tule pärast“ (*La guerre du feu*; 1909) ja selle järg „Hiidlövi“ (*Le félin géant*; 1918) – on 1989. aastal ühtede kaante vahel raamatusarjas „Põnevik“ ka eesti keeles ilmunud.

Märksa vähem on aga teada, et Rosny-vanem oli ulmekirjanik ning pealegi üks väga võimas ulmekirjanik. Ei ole liialdus, kui öelda, et Rosny-vanem on üks moodsa ulmekirjanduse alustalasid. Kahjuks sai takistuseks prantsuse keel, mistõttu muu maailm tema ulmest suurt ei teadnud ning eks ka prantsuskeelne maailm ise unustas vahepeal oma suure poja. 1960ndatel, kui prantsuskeelne ulme oli taas tõusuteel, siis tuletati ka unustatud nimesid meelde, sealhulgas ka Rosny-vanemat ning sellest ajast on mehe teosed ikka ja jälle trükitud. Ka hakati tema loomingut usinamalt tõlkima ning isegi inglise keelde.

Eelmise sajandi alguses ilmus ka eesti keeles eraldi vihikutena paar Rosny-vanema ulmelugu – lühiromaan „Maakera surm“ (*La mort de la Terre*; 1910, ek 1913) ja jutt „Kolesuur koobasmaa“ (*La contrée prodigieuse des cavernes*; 1896, ek 1920).

Jutustus „Xipehuzid“ (*Les Xipéhuz*) oli J.-H. Rosny-vanema debüüdiks ulmes ning ilmus see 1887. aastal mehe autorikogus «Ohverdus» (*L'immolation*). Rosny-vanem on selles jutus ühendanud oma ürginimeste huvi ja ulmekire ning tulemuseks on kontaktulme üks tüvitekste.

Alljärgnevalt siis kaks katkendit sellest jutust, mis tervikuna on leitav Joel Jansi ja Jüri Kallase koostatud antoloogias „Läbi valu ja vaeva“.

Xipehuzid on ilmselgelt elusolendid. Nende käitumine viitab tahtele, kapriisidele, seoste loomise võimele ja iseseisvale mõtlemisele, mis eristavad loomi taimedest või elututest asjadest. Ehkki nende liikumisviisile ei leidu midagi võrreldavat – nad lihtsalt hõljuvad maapinna kohal – on lihtne mõista, et nad liiguvad ringi oma tahte järgi. Nad peatuvad sageli järsku, pöörduvad, ajavad üksteist taga, jalutavad kahe- või kolmekaupaga ja eelistavad mõnikord hüljata ühe kaaslast, et liituda kaugemal teisega. Nad ei suuda puude otsa ronida, aga oskavad linde tappa neid mingil seletamatul viisil *ligi tõmmates*. Neid võib sageli näha metsloomi ümber piiramas või põõsa taga varitsemas. Nad tapavad alati saagi ja hävitavad selle. Tundub, et nad tapavad valimatult kõiki loomi, keda vaid kätte saavad ja pealegi nähtava põhjusega, sest nad ei söö loomade liha, vaid lihtsalt tuhastavad nende jäänused.

See hävitusmeetod ei nõua tule kasutamist, piisab nende alumises osas säravast valgusest. Nad kogunevad kümne- või kahekümnekesi suure tapetud saaklooma ümber ringi ja suunavad oma valguskiired surnukehale. Väikeste loomade, näiteks lindude tuhastamiseks piisab ka ühe xipehuzi kiirest. Tuleb märkida, et need kiired polegi eriti kuumad. Ühe xipehuzi kiir on mind sageli käsivarde tabanud ja nahk hakkas soojenema alles mõne aja pärast. Ma pole kindel, kas xipehuzid on tõesti erineva kujuga, sest nad kõik võivad end muuta nii koonusteks, silindriteks kui postideks isegi üheainsa päeva jooksul. Nende värvus muutub pidevalt. Mina pean selle põhjuseks valguse muutumist hommikust õhtuni ja õhtust hommikuni. Sellegipoolest

tundub, et mõned varjundid on seotud üksikisikute tujude ja eriti kirgedega, kui nii võib öelda. Tegemist on tõelise tundeväljendusega, kuid vaatamata tähelepanelikule uuringule ei suutnud ma välja selgitada midagi täpsemat peale oletuste. Ma ei oska eristada isegi viha ja õrnost, mis oleks kindlasti selles vallas esimene samm.

Ma rääkisin nende kirgedest. Juba varem märkisin, et nad eelistavad teatud kaaslaseid – seda nimetaksin ma sõpruseks. Neil on ka omad vaenud. Mõned xipehuzid hoiduvad pidevalt teistele lähenemast. Nende viha avaldub üsna vägivaldselt. Nad põrkuvad omavahel kokku sarnaste liigutustega, mida kasutavad suurte loomade või inimeste ründamiseks. Just neist võitlustest saingi teada, et nad pole sugugi surematud, nagu ma alguses arvama kaldusin. Nägin kaks või kolm korda, kuidas mõni xipehuz pärast kokkupõrget hukkus: langes maha, vajus kokku ja kivistus. Säilitasin hoolega paar sellist kummalist laipa. Võib-olla on neist hiljem abi xipehuzide tõelise olemuse välja selgitamisel. Tegu on rohmakate kollakate kristallidega, mida läbivad sinakad jooned. Sellest, et xipehuzid pole surematud, pean järeldama, et nendega on võimalik võidelda ja neid saab alistada. Olen alustanud katseid lahingusse astuda, millest tuleb juttu hiljem.

Kuna xipehuzid kiirgavad alati nii palju valgust, et neid on lihtne märgata nii võsastikus kui isegi jämedate puude vahel – neid ümbritseb igas suunas ere sära, mis hoiatab kõiki nende lähenemise eest – sain metsas sageli lähenemisega riskida, lootes oma täku väledusele. Seal üritasin välja selgitada, kas nad ehitavad endale peavarju, aga pean tunnistama, et pidin pettuma. Nad ei kasuta ei kivi ega taimi, tundub, et nad ei tegele üldse mingisuguse käsitöö ega ehitusega, mida inimene võiks silmaga näha või käega katsuda. Järelikult pole neil ka relvi, mitte sellises tähenduses, nagu meie relvadest mõtleme. Kindlasti ei suuda nad tappa kaugemalt. Kõik loomad, kellel õnnestus vältida xipehuzidega kokku puutumist, pääsesid alati põgenema, olin sellele paljudel kordadel tunnistajaks.

Nagu juba õnnetu Pjehou hõim tähele pani, ei ületa nad teatavaid mõttelisi jooni ja nende tegutsemisulatus on sellega piiratud. Need piirid aga laienevad aasta-aastalt, kuust kuusse. Tahtsin selle põhjuse välja selgitada.

Tundub, et põhjuseks pole muu kui mingi kollektiivne kokkulepe ja nagu enamus xipehuzidesse puutuvaid asju, jääb seegi inimmõistusele hoomamatuks. Lühidalt kokku võttes on reegel selline: xipehuzide tegevuse piirid laienevad proportsionaalselt nende hulgale. Kui sünnivad uued xipehuzid, suureneb ka nende territoorium. Kuni nende arv jääb samaks, ei suuda ükski xipehuz ületada mingi veidra jõu poolt paika pandud piire. See seaduspärasus näitab, et individid on neil kollektiiviga tihedamalt seotud kui inimestel või loomadel. Hiljem nägime, et see reegel töötas ka vastupidi: kui xipehuzide arv hakkas vähenema, kahanesid ka nende piirid.

Paljunemise kohta on mul vähe öelda, aga see pisku on äärmiselt omapärane. Paljunemine leiab aset neli korda aastas, pisut enne pööripäeva ja ainult väga selgetel öödel. Xipehuzid kogunevad kolmestesse salkadesse, mis sulanduvad vähehaaval üheks, omavahel segunenud pikaks ellipsiks. Niisuguseks jäävad nad kogu ööks kuni järgmise päikesetõusu. Kui nad lahku lähevad, ilmuvad hiigelsuured hägused ja aurused kogud.

Need kogud muutuvad aegamööda tahkemaks ja väiksemaks ning kümne päeva jooksul saavad neist merevaigukarva koonused, esialgu veel palju suuremad kui täiskasvanud xipehuzid. Arengu tipule jõuavad nad kahe kuu ja paari päevaga, siis nende kahanemine lõpeb. Selleks ajaks on nad oma liigikaaslaste sarnased, värv ja kuju vaheldub vastavalt kellaaajale, ilmale ja tujule. Paar päeva pärast sellise arengu lõppu suurenevad xipehuzide tegevusala piirid. Loomulikult kihutasin ma alati pisut enne seda vääramatut hetke oma tubli

Kouathi seljas minema, et laagripaik kaugemale üle viia.

Pole võimalik välja selgitada, kas xipehuzidel on meeled. Igatahes on neil võimed, mis võivad meelte aset täita.

Nad märkavad juba suurte vahemaade tagant loomade ja eriti inimeste kohalolu, mis viitab sellele, et nende taju on vähemalt sama terav kui meie silmad. Ma pole kunagi näinud, et nad oleksid ajanud segamini taime ja looma, isegi kui ma ise oleksin võinud lihtsasti eksida puuvõrade varjude või otsitava värvi ja kuju tõttu. Kuna nad kogunevad kahekümnekesi kokku, et hävitada suurt looma, samas kui väikese linnu tuhastamine jäetakse ühele xipehuzile, võib oletada, et nad tajuvad proportsioone ja isegi väga hästi, sest olenevalt saaklooma suurusest võib jahile minna kümme, kaksteist või viisteist olendit. Veel parem tõestus nende meiega sarnastele meeltele ja intelligentsusele on viis, kuidas nad meie hõimudega võideldes käituvad: naisi ja lapsi ründavad nad vähe või üldse mitte, sõdalasi aga jälitavad halastamatult.

Ja nüüd kõige tähtsam küsimus: kas neil on keel? Sellele võin vastata kõhklematult: jah, neil on keel.

See koosneb märkidest, mida ma isegi natuke tundma õppisin.

Oletame näiteks, et üks xipehuz tahab teisega rääkida. Selleks piisab tal vaid suunata oma tähe valguskiired kaaslaste poole, kes märkab seda alati kohe. Kui kutsutu oli parajasti liikvel, siis ta peatub ja ootab. Kõneleja joonistab teise kehapiinnale – ükskõik millisele küljele – kiiresti hulga lihtsaid valguskujutisi, kasutades osavalt oma alaosast tulevaid kiiri. Need sümbolid jäävad hetkeks nähtavaks ja seejärel kustuvad.

Kõnetatu vastab pärast lühikest pausi.

Vaatamata muundumisele (mille reeglid olid iga olendi puhul erinevad, küll ainult pisut, aga siiski tähelepaneliku vaatleja jaoks märgatavalt) õppisin nende läheduses veedetud aja jooksul üsna lähedalt tundma mitut xipehuzi ja märkasin erinevate üksikisikute iseärasusi – kas võib öelda «iseloomu»? Nägin lakoonilisi, kes ei moodustanud peaaegu kunagi ühtki valgussümbolit, sõnaosavaid, kes kirjutasid terveid tiraade, nägin häid kuulajaid ja lobamokki, kes kõnelesid läbisegi ja segasid üksteisele vahele. Mõnedele neist meeldis teistest eemalduda ja elada üksipäini, teised aga otsisid seltskonda. Raevukamad ajasid pidevalt taga metsaelukaid ja linde, halastavamad aga jätsid loomad rahule. Kas see kõik ei jäta mitte muljet suurest mitmekesisusest? Nii tekib hea ettekujutus oskuste, intelligentsuse ja jõu erinevustest, mis sarnanevad väga inimkonnale.

Nad tegelevad ka haridusega. Palju kordi nägin mõnd vana xipehuzi, kes istus paljude noorte keskel ja kiirgas neile märke, mida õppijad kohe järele kordasid, kusjuures vanem käskis neil uuesti alustada, kui nad teda valesti jäljendasid.

Need õppetunnid olid minu jaoks eriti imelised. Miski muu xipehuzidesse puutuv ei pärvinud nii sageli mu tähelepanu ega hoidnud mind nii paljudel unetutel öödel uinumast. Mulle tundus, et just nende olendite elukoidikus peitus võti, millega kergitada saladuseloori; et sealt kusagilt tuleb mõni lihtne ja primitiivne idee, mis heidab pisut valgust sellele hämarale mõistatusele. Ometi polnud ju miski mind takistanud, aastate jooksul olin näinud palju selliseid õppetunde ja üritanud neid loendamatu kordadel tõlgendada. Kui sageli tundus mulle, et xipehuzide loomuse tuum, see tajumatu välgatus, puhas abstraktsioon on mul peaaegu käeulatuses! Aga paraku ei suutnudki mu vaene lihane aju seda iial tabada.

Varem mainisin, et alguses pidasin xipehuze surematuteks. Sellele uskumusele tegid lõpu

vägivaldsed surmad, mis järgnesid xipehuzide omavahelistele kokkupõrgetele. Loomulikult asusin seejärel otsima mingeid haavatavaid kohti ja keskendusin mingi hävitava relva leidmisele, sest xipehuzide arvukus kasvas nii kiiresti, et pärast Kzouri metsa lõuna-, põhja- ja lääneosa hõivamist valgusid nad juba ka idapoolsetele tasandikele. Kõigest mõne aastaringiga oleksid nad inimese tema algselt asualalt välja tõrjunud.

Niisiis relvastasin end linguga ja kui üks xipehuzidest minu viskeulatuses metsast väljus, sihtisin, hoolega ja saatsin tema suunas kivi. Sellel polnud mingit mõju, ehkki ma proovisin neid tabada igasse nähtavasse punkti, isegi valgust heitvasse kohta. Nad näisid minu katsetele täiesti ükskõiksed ja ei üritanud kunagi kivitabamusi vältida. Pärast kuu aja pikkuseid katseid pidin tunnistama, et lingust polnud nende vastu kasu ja ma loobusin sellest relvast.

Võtsin kätte vibu. Juba esimeste noolte peale tärkas xipehuzides suur hirm, nad tõmbusid eemale, kiirustasid laskeulatusest välja ja vältisid mind nii hästi kui said. Kaheksa päeva üritasin asjata neid tabada. Kaheksandal päeval möödus minu lähedalt kena gaselli jälitav xipehuzide salk, kes olid ilmselt jahikirest haaratud. Tegin kiiresti paar lasku, mis aga ei põhjustanud pealtnäha mingeid vigastusi. Jahisalk jooksis laiali, mina aga jälitasin ja kostitasin neid nooltega. Niipea, kui olin lasknud oma viimase noole, pöördusid nad kõik ringi ja ründasid mind kiiresti erinevatest suundadest. Ülla Kouathi kiirete jalgadeta oleksin kindlasti hukka saanud.

See seiklus täitis mind ebakindluse, aga samas ka lootusega. Istusin terve nädala sügavalt mõttesse vajununa laagris, sest mind painas tõsine ja keerukas probleem, mis peletas igasuguse une ja põhjustas ühtaegu nii kannatusi kui naudingut. Miks xipehuzid mu nooli kartsid? Samas, miks ükski mu arvukatest tabamustest jahisalgale vähimatki viga ei teinud? Minu teadmised mu vaenlaste intelligentsusest ei lubanud pidada põhjuseks alusetut õudu. Vastupidi, kõik viitas sellele, et teatud tingimustel lastud nool võis olla nende vastu tõhusaks relvaks. Aga millised pidid olema need tingimused? Mis oli xipehuzide nõrk koht? Jõudsin kiiresti mõttele, et tabada tuli nende tähte. Hetkeks olin selles täielikult ja kirglikult veendunud. Siis haaras mind kahtlus.

Kas polnud ma sedasama punkti linguga mitu korda tabanud? Miks peaks nool olema kivist tõhusam?

Parasjagu oli öö ja maa kohal rippus lõputu tume sügavik oma imeliselt säravate lampidega. Mina aina mõtlesin, pea käte vahel, süda mustem kui öö.

Kusagil möirgas lõvi, tasandikul klähvisid šaakalid ja jälle süttis minus lootus. Hakkasin mõtlema, et noolepea oli xipehuzide väikeste tähedega võrreldes küllalt suur. Võib-olla tuli tungida sügavamale, rebestada neid terava tipuga – see võis seletada nende hirmu noolte ees.

Veega pöörles aeglaselt ümber pooluse, koidik lähenes ja kurnatus viis mu peast mõneks tunniks kõik teised mõtted.

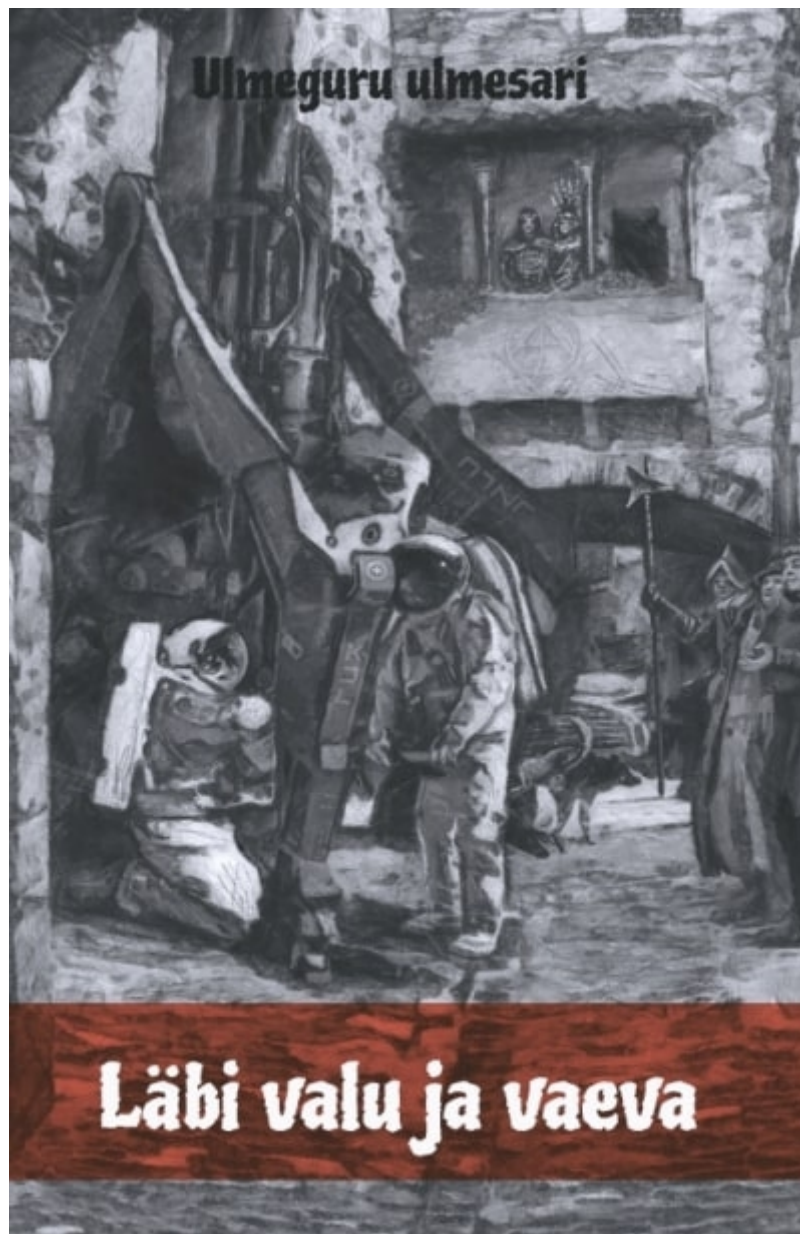
Järgmistel päevadel jälitasin xipehuze lakkamata vibuga, nii sügavale nende territooriumile kui vähegi julgesin. Aga nad kõik vältisid mu rünnakuid ja hoidusid mu laskeulatusest välja. Varitsusele polnud mõtet mõeldagi, nende taju oleks mind märganud iga peidukoha tagant.

Viienda päeva õhtupoolikul leidis aset vahejuhtum, mis tõestas, et xipehuzid on sama ekslikud ja õppimisvõimelised kui inimesedki. Videvikul lähenes üks xipehuz mulle sihikindlalt ja kasvaval kiirusel, mis nende rünnakuid iseloomustas. Üllatunult ja põksuva südamega tõmbasin vibu vinna. Laskuvas õhtuhämaruses türkiissinise samba sarnane olend jätkas oma rünnakut ja jõudis juba peaaegu laskeulatusse. Aga just siis, kui ma lasuks valmistusin,

märkasin oma üllatuseks, et ta pöördus ja varjas minu eest oma tähe, sealjuures endiselt lähenedes. Vaevu jõudsin ma Kouathi galopeerima ajada, et selle leidliku vastase eest põgeneda.

See lihtne manööver, millele ükski xipehuz nähtavasti varem ei tulnud, näitas veel kord vaenlase leidlikkust ja individuaalseid erinevusi, aga andis mulle ka kaks uut mõtet: esiteks, minu mõte xipehuzide tähtede haavatavusest oli märki tabanud, teiseks, ja see oli vähem julgustav, kui kõik vaenlased selle taktika üle võtnuksid, oluks mu ülesanne äärmiselt keeruline, võib-olla võimatu. Sellest hoolimata tõstis tõeni jõudmine minu enesekindlust ja ma julgesin nüüd loota, et minu kavalus aitab olukorda meie kasuks pöörata.

Tõlkinud Martin Kirotar

Raamatukatkend: „Igikelts ja tuli“ (Roger Zelazny)

Katkend jutust „Hokusai: 24 vaadet Fuji mäele“

Mäletan, et mainisin kirjas sõbrale Carl Yoke'ile midagi mu kodu taga asuvate mägede ja selle kohta, kuidas ma alles hiljuti märkasin, et nende nägemine igal aastaajal, iga päev – tegelikult iga kord, kui ma nende poole vaatasin – isesugustena, on suuresti seotud järgneva looga, ning see, et mulle sattus kätte album Hokusai graafiliste lehtedega, mida loos mainitakse, oli vaid kirjutamise kaudsem põhjus. Ilma nende mägedeta poleks olnud meditatsiooni, poleks olnud lugu, poleks olnud Hugot (mille võttis vastu Shawna McCarthy, kes tõi selle New Mexicosse ja andis Parrisele mulle kohale toimetamiseks – aitäh, Shawna, aitäh, Parris). Ma ei jõua siin loetleda kõiki neid häid vaime, kes samuti oma panuse andsid. Kõik jõuab tagasi mägede juurde. Ning ilma Fuji tuleta, mis täiendab mu esimese jutu pakast, oleksin pidanud otsima sellele raamatule hoopis teise pealkirja. Aitäh, termodünaamika.

1. Fuji vaade Owari riisipõldudel

Kit elab, kuigi ta on maetud üsna siia lähedale, ja mina olen surnud, kuigi ma jälgin, kuidas loojanguvalgus pilveribasiid eemal mäe kohal roosaks värvib; esiplaanil olev puu on sobivaks kontrastiks. Vanast tünnimeistrist on saanud tolm ja ma sõandan arvata, et ka tema tünnist. Kit ütles, et armastab mind, ja mina ütlesin, et armastan teda. Me mõlemad rääkisime tõtt. Aga armastus võib tähendada paljusid asju. See võib olla ründerelvaks või haiguse väljenduseks.

Mu nimi on Mari. Ma ei tea, kas mu elu sobib kõigisse neisse vormidesse, mida ma selle palverännaku jooksul kohtan. Või minu surm. Mitte et korralikkus mulle istuks. Nii et alustada võib suvalisest kohast. Ükskõik, kumba pidi mööda seda kadunud tünnivitsa meenutavat ringi minna, lõpuks peaks välja jõudma ikka samasse kohta. Ma olen tulnud tapma. Ma kannan varjatud surma, et kasutada seda salaelu vastu. Mõlemad on väljakannatamatud. Ma olen neid kaalunud. Kui see minusse ei puutuks, siis ma ei tea, kumma ma valiksin. Kuid ma olen siin, mina, Mari, ja ma lähen mööda maagilisi jälgi. Iga hetk on terviklik, kuid iga hetk vajab oma minevikku. Ma ei mõista põhjuslikkust, ainult järgnevust. Ja ma olen ammu väsinud reaalsust ümber pööravatest mängudest. Asjad peaksid minema selgemaks mu teekonna iga järgmise kihiga ja, just nagu hõrk valgusmäng mu võlumäel, peavad nad ka muutuma. Igal hetkel pean ma natuke surema ja natuke elama.

Ma alustan siit, sest me elasime siin lähedal. Seal olen ma juba käinud. Muidugi on see muutunud. Ma mäletan tema kätt mu käsivarrel, tema vahel harva naeratavat nägu, tema raamatuvirnu, tema arvuti külma, lamedat silma, jälle ta käsi, mis nüüd on meditatsiooniks seatud ja ta naeratus on teistsugune. Kauge ja lähedane. Tema käed mu kehal. Tema programmide võimsus, mis pidi koode lahti murdma ja neid looma. Ta käed. Surmavad. Kes oleks arvanud, et ta loobub neist kiiretest löögirelvadest, tundlikest instrumentidest, kehade väänajatest? Või minust? Teed... Käed...

Ma olen tagasi tulnud. See on kõik. Ma ei tea, kas sellest piisab.

Vana tünnimeister oma tööde rõngas... Pooltäis, pooltühi, poolaktiivne, poolpassiivne... Kas peaksin võtma seda kuulsat graafilist lehte kui *yin-yangi*? Kas peaksin arvama, et see sümboliseerib Kitti ja mind? Kas peaksin nägema seda kui suurt Nulli? Või kui lõpmatust? Või on see kõik liiga ilmne? Tähelepanek, millest pole mõtet rääkida? Ma ei ole alati delikaatne. Las siis jääb. Fuji on seal sees. Ning kas polnud see Fuji, mille tippu pidi ronima, et oma elust Jumalale või jumalatele aru anda?

Mul pole kavatsust märke ronida ja enda eest aru anda, ei Jumalale ega millelegi muule. Ainult ebakindlad ja kahtlejad vajavad õigustust. Mina teen seda, mida ma pean tegema. Kui

jumalustel on mingeid küsimusi, siis tulgu Fujilt alla ja küsigu minu käes. Vastasel juhul meie vahel mingit läbikäimist ei tule. Seda, mis ülendab, tuleks ainult kaugelt imetleda. Tõepoolest. Kui üldse keegi, siis just mina peaksin seda teadma. Mina, kes ma olen ülendavat maitanud. Ja ma tean, et surm on ainus jumal, kes tuleb, kui sa kutsud.

Traditsiooniliselt on *henro* – palverändur – riietunud üleni valgesse. Mina mitte. Valge ei sobi mulle ja nii kaua, kui ma suudan seda salajas hoida, on mu palverännak eraviisiline, salajane asi. Täna kannan ma punast pluusi, khakivärvi kerget jakki ja pükse ning tugevaid nahast matkasaapaid; ma olen juuksed kokku sidunud ja mu asjad on seljakotis. Ent mul on kepp, osalt toe leidmiseks, sest vahel on mul seda vaja, ja osalt ka relvana, juhaks kui olud peaksid seda nõudma. Olen selle vilunud kasutaja mõlemal otstarbel. Öeldakse ka, et kepp sümboliseerib selle kandja usku oma palverännakusse. Usk on minust kaugel. Ma lepiksin lootusega.

Jaki taskus on väike raamat kahekümne nelja reproduktsiooniga Hokusai neljakümne kuuest Fuji mäe vaatest. See on ammune kingitus. Traditsioonide kohaselt ei peaks palverändurid liikuma üksi, seda nii turvalisuse kui seltskonna pärast. Sel juhul on Hokusai vaim mu kaaslaseks, sest kui ta üldse kusagil viibib, siis kindlasti just neis paikades, mida kavatsen külastada. Kedagi teist ma endale praegu kaaslaseks ei taha ja mis oleks jaapani draama ilma vaimuta?

Olles vaadanud seda paika, mõelnud oma mõtteid ja tundnud oma tundeid, olen ma alustanud. Olen natuke elanud, olen natuke surnud. Ma ei läbi kogu oma teekonda jalgsi. Suure osa sellest aga küll. On teatud asjad, mida ma pean sellel tervituste ja hüvastijättude teekonnal vältima. Lihtsus on minu varjumantel ja ehk on kõndimine mulle kasulik.

Ma pean oma tervise eest hoolt kandma.

Roger Zelazny

*Katkend jutust „Hokusai: 24
vaadet Fuji mäele“*

*Ilmunud jutukogus „Igikelts ja
tuli“.*

Tõlkinud Juhan Habicht

*Copyright © 1989 by The
Amber Corporation*

Raamatukatkend: „Planetaarsed lood“. Jutt „Punane Peri“ (Stanley G. Weinbaum)

Stanley G. Weinbaum jõudis elada küll vaid 33-aastaseks, aga ta suutis sellest hoolimata jätta ulmekirjandusse tähelepanuväärselt võimsa jälje. Tegu on ilmselge kultusautoriga, kes on mõjutanud paljusid hilisemaid kirjanikke.

Kogumik „Planetaarsed lood“ koondab kümme teksti – üheksa erinevas mahus juttu-jutustust ja ühe lühiromaani ning neid lugusid peetakse üldiselt Stanley G. Weinbaumi loomingu kõige tuumakamaks osaks.

Eesti lugejale on Stanley G. Weinbaumi looming praktiliselt tundmatu. Wõrguajakirjas „Reaktor“ on ilmunud planetaarsed lood „Marsi odüsseia“ (juuni 2012) ja „Hull kuu“ (november 2015) ning „Ulmeguru ulmesarja“ esimese köitena avaldatud antoloogias „Läbi valu ja vaeva“ ilmus geograafilise ulme alamžanri kuuluv kliimakatastroofi jutt „Muutuvad mered“ (*Shifting Seas*; 1937).

„Punane Peri“ (*The Red Peri*) ilmus esmakordselt ajakirja „Astounding Stories“ 1935. aasta novembrinumbris ning alljärgnevalt siis katkend lühiromaanist, mis tervikuna on leitav Stanley G. Weinbaumi kogumikust „Planetaarsed lood“.

Kriipimise ja krigina saatel Limbo peatus. Väljas illuminaatorite ümber voogas segu pinnasest ja suitsust, liivatormi pahvakutena kiiresti tõustes ning langedes laeva ümbritsevas vaakumilähedases keskkonnas.

Keene seiskas raketimootori. „Tule,“ ütles ta Solomonile, haarates konksu otsas rippuva kosmoseülirkonna. „Ajaraiskamisest pole kasu. Peame ümbrusele pilgu peale heitma.“ Ta ronis vaevaliselt raske kostüümi sisse, tunnetades ärritusega selle tavapärasest suuremat kaalu. Musta planeedi Pluuto gravitatsioon lisas ta maisele 180 naelale 36 naela.

„Kas sa relva ei võtagi kaasa?“ küsis Nestor.

„Relva? Milleks? See planeet on sama surnud kui selle isiku aju, kes meie düüsi testis. Kuidas saab olla elu õhu puudumise ja kümnekraadise absoluuttemperatuuri juures?“ Ta tõmbas lahti õhulüüsi siseukse. „Hästi,“ lausus ta teraval metalsel häälel läbi kiivri näovarju, „siin on meie Smithsoniani Ekspeditsioon Kosmilise Radiatsiooni Intensiivsuse Kindlaksmääramiseks Planeetidevahelises Ruumis. Me määrasime selle päris korralikult kindlaks, nüüd jääb ainsaks probleemiks statistiliste andmetega kojujõudmine.“ Ta paiskas välimise ukse lahti ja astus Pluuto mustale pinnale.

Niipalju kui Keene teadis, oli ta neljas mustale planeedile jala maha pannud inimene, ja Nestor oli viies. Atsuki oli muidugi esimene, kui tema joonistusi ja fotosid usaldada võis, kartmatu Hervey teine ja Caspari kolmas.

Sellel Päikesesüsteemi üksildasel piirialal oli keskpäev vaevu eredam kui täiskuuvalge öö Maal ja see veider must pind, mis annab Pluutole tema madala albeedo, paistis kohapeal veelgi tumedam.

Teispool orgu, kus Limboseisis, võis Keene eristada vägevate mägede piirjooni, ent lähemal kerkisid ähvardavalt lugematud salapärased kaljurünkad ning künkad, mida polnud kulutanud

tuul ega vesi. Otse temast paremal lebas helkiv lumelaadne valge laik, ent Keene teadis, et see pole lumi, vaid külmunud õhk. Sellisesse „hange“ ei julgeks keegi astuda, sest külm tungiks läbi ka isoleeritud skafandrist, kuna külmunud õhk oli parem soojusjuht kui kaljune maapind.

Nende pea kohal sätendasid Galaktika tähed, sama muutumatud, nagu oleks Keene seisnud armsal rohelisel planeedil kaks miljardit miili Päikese poole, sest mis olid kaks miljardit miili võrreldes tähtede lõputu kaugusega? Aga maastik oli kõle, must, hüljatud ja külm. See oli Pluuto, planeet, mis asus otse Päikesesüsteemi piiril.

Nad kõndisid raskel sammul mäeharja poole, kus miski helkis tuttavalt. Nad arvasid, et see peab olema puutumatu metallimaak. Veidral kombel kuulsid nad oma samme, sest skafandrite materjal juhtis heli, ent muus osas valitses nende ümber vaid tohutult kurjakuulutav vaikus. Nad ei rääkinud, sest nende ülikonnad, mis olid mõeldud vaid erakorraliste parandustööde tegemiseks kosmoses, polnud varustatud raadiosaatjatega, seega kaaslasega suhtlemiseks oli lihtsam ta käsivart puudutada, kuna läbi sellise materiaalse silla kandus heli kergesti edasi.

Mäeharjal Keene peatus, heites pilgu eredate, tähevalguses küütleivate fragmentide soonele oma jalge ees. Ta asetaskäe Nestori õlale. „Püriit,“ urahtas ta. „Peame kaugemalt otsima.“ Too pöördus paremale, liikudes vaevaliselt, olles Pluuto suurema gravitatsiooni tõttu peaaegu 60 naela võrra raskem kui Maal.

„Kindlasti,“ arutles Keene vanemat meest jälgides, „ei suuda vana Solomon Nestor sellistes tingimustes osaleda pikemaajalisel otsinguretkel.“ Ta kortsutas mõtlikult kulmu. Caspari teatel pidi siin leiduma suures koguses raskemetalle, nii et otsing ei tohiks siiski kuigi pikalt aega võtta. Äkki Keene peatus, sest mööda kaljust pinda libises temast mööda kivi. Signaal.

Nestor žestikuleeris hämaruses. Keene pöördus ja kiirustas tagasi, ronides mööda ebatasast maastikku sellise tempoga, et ta hingetõmbed muutusid kiiremaks ning kiivri näovari hakkas hingeaurust hägustuma. „Mis see on?“ küsis ta. „Metall?“

„Metall? Oh ei!“ Nestori hääli oli võidukas. „Mida sa ütlesid selle kohta, et Pluutol pole orgaanilist elu, mis? Hästi, aga kuidas on lood anorgaanilise eluga? Vaata siia!“

Keene vaatas. Kitsast praost või lõhest kaljuharjal voolas midagi välja. Hetkeks mõtles Keene, et ta näeb väikest oja, ent oja – vedel vesi – oli Pluutol võimatu. Ta kissitas teravalt silmi. Kristallid! Kristallide massid, hämaruses hallikas-valged, roomasid aeglases rivis lõhest välja.

„Olgu ma neetud!“ vandus ta. „Caspari ei öelnud kristallide kohta midagi.“

„Ära unusta,“ sõnas Nestor, „et Pluuto pindala on 36% võrra suurem kui kogu Maa oma. Sellest pole läbi uuritud üht kümnetuhandikkugi ja ilmselt ei uuritagi kunagi, sest kosmoselaevu on siia nii raske maandada. Kui Atsuki ...“

„Ma tean. Ma tean,“ sekkus Keene kannatamatult, „aga need kristallid ei ole volfram ega plaatina, liigume edasi.“ Ometi vahtis ta endiselt roomavat, kergelt kiirgavat massi. Vaikuses kuulis ta lõpmatult kergeid kahinaid, praginaid ja sahinaid, mis kiirgusid maapinna kaudu ta jalgadesse ning sealt ta kiivrisse. „Mis need liikuma paneb?“ uuris ta. „Kas need on elus?“

„Elus? Ma ei tea. Kristallid on elule nii lähedal, kui anorgaaniline aine olla saab. Nad toituvad ja kasvavad.“

„Aga nad ei ela?“

Vana Solomon Nestor oli nüüd omas elemendis. „Olgu,“ seletas ta professorlikul toonil, „mis

on elu kriteerium? Liikumine? Ei ole! Tuul, vesi ja tuli liiguvad, aga mitmed eluvormid mitte. Kasvamine? Ei, tuli kasvab ja samuti kristallid. Paljunemine? Jällegi mitte, sest taaskord tuli ja kristallid paljundavad ennast, kui neil on käepärast korralikud toiduvarud. Mis siis eristab surnud ainet elusast?”

„Seda ma sult küsisingi!“ nähvas Keene.

„Seda ma sulle ütlen. On vaid üks, võib-olla ka kaks kriteeriumi. Esiteks, elusad asjad ärrituvad välisfaktorite peale. Ja teiseks, mis on tähtsamgi, nad kohanduvad.“

„Misasja?”

„Kuula,“ jätkas Nestor. „Tuli liigub, kasvab, toitub ja paljuneb, on ju nii? Aga see ei jookse vee eest ära. See ei näita üles ärritust, mida näitab elu mürgi läheduses, ehkki vesi on tulele mürk. Iga elus asi, mis kohtab mürki, püüab seda eemale tõugata: arendab välja antikehad või jääb palavikku või püüab mürgist ainet välja paisata. Mõnikord see muidugi ka sureb mürgi tõttu, aga enne seda ta vähemalt püüab ellu jääda. Tuli ei püüa.

Mis puutub kohanemisse, siis kas tuli teeb kunagi vabatahtliku katse oma toiduni jõuda? Kas ta jookseb vabatahtlikult oma vaenlaste eest ära? Ka madalaim eluvorm teeb seda, isegi haletsusväärne amööb annab positiivseid signaale kohanemise kohta oma keskkonnaga.“

Keene vahtis lähemalt uimast kristalset oja, mis riivas nüüd juba musta tasandikku ta jalge ees. Ta kummardus selle kohale ja äkitselt turgatas talle pähe fakt, mille oli seni tähelepanuta jätnud.

„Vaata siia,“ ütles ta, puudutades vana Solomoni käsivart. „Need asjad on organismid. Need pole lahtised kristallid, vaid kristallide massid.“

See oli tõsi. Praksuvad ja sahisevad kristallid liikusid säravates känkrites, mille suurus ulatus põidlaküüne omast väikese koera suuruseni. Liikumine toimus ilmselt madalamate kristallide kiirema nihkumise abil umbes nagu maol, kes roomab soomuselisel kõhul soomuste nihkumise abil, ent märksa kangemalt ning aeglasemalt. Äkki lõi Keene oma metallsaapaga üht känkrat. See killustus vabaneva staatilise elektri sinakas sähvatuses ja tükid jätkasid passiivselt oma teekonda. „Kindlasti ei näita nad üles ärritust,“ märkis ta.

„Aga vaata!“ hüüatas Nestor. „Nad näitavad üles kohanemisvõimet. Siin üks toitub!“

Ta tõmbas Keene'i paar jalga kaljuharjast allapoole. Seal oli väike sinakas varu millestki, mis nägi välja nagu külmunud savi, võib-olla produkt Pluuto lõputult kaugest minevikust, mil planeedi enda kuumus oli hoidnud alal vedelat vett ja gaasilist õhku, mis suutsid siinseid kaljusid pulbriks hõõruda. Kristalne mass peatus laigu servas ja kasvas nende silme all, hallikas-valged kristallid kerkimas nagu härmatis, mis levib üle talvise aknaklaasi.

„See on alumiiniumisööja!“ hõiskas Nestor. „See kristall on maarjas, see sööb savi!“

Keene oli märksa vähem erutatud kui vana Nestor, võib-olla seetõttu, et ta oli kõvasti praktilisema mõtlemisega.

„Olgu,“ lausus ta otsustavalt, „me ei tohi siin rohkem aega raisata. Me vajame vastupidavat metalli ja me vajame seda hädasti. Sa proovi otsida siitpoolt kaljuharja ja ma lähen vaatan teiselt poolt.“

Äkitselt ta peatus, jäädes õudusega vahtima oma saabast, millega ta oli löönud liikuvat kristallikamakat. Saapa pinnal kiiskas väikeste sätendavate punktikeste mass!

Skafandri rebend tähendaks kindlat surma, sest hapnikugeneraator ei suudaks iialgi hoida alal survet, mis tasakaalustaks tõsisema lekke. Keene kummardas ja hakkas meeletult

alumiiniumisööjaid kätega saapalt ära kraapima ning alles seejärel mõistis, et nakkus levib nõnda ka kinnastele.

Samal ajal kui Nestor lobises näokaitse taga midagi kuuldamatut, hõõrus Keene oma kindaid sõmerjas, püriitses pinnases, mis kõikjal neid ümbritses.

See paistis aitavat: kare aine pühkis kasvavad kristallid minema. Keene haaras palavikulise hooga sõmerjat pinnas ning nühkis kristalliga kokku puutunud saabast lootes, et poleks veel tekkinud mitte ühtki auku, väikseimatki pragu! Ta küüris raevukalt ja lõpuks oli saapa metallpind küll kriibitud ning mõlkis, ent kasvudest vaba.

Keene seisatas ebakindlalt ja toetas käe midagi žestikuleeriva Nestori külje vastu.

„Hoia neist eemale!“ ahmis ta õhku. „Nad söövad ...“

Keene ei saanudki lauset lõpetada, sest midagi kõva suruti ta ülikonna selja vastu ja metalne hääl käratas: „Püsige paigal, teie mõlemad!“

Tõlkinud Kristjan-Jaak Rätsep

